

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET
JEZIK I KNJIŽEVNOST

**FONETSKA I MORFOLOŠKA
ANALIZA GREŠAKA U UČENJU
RUMUNSKOG JEZIKA KAO
STRANOG JEZIKA**

DOKTORSKA DISERTACIJA

Mentorka: Prof. dr Laura Spariosu

Kandidatkinja: MA Ivana Janjić

Novi Sad, 2016. godine

UNIVERZITET U NOVOM SADU
FILOZOFSKI FAKULTET

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Redni broj: RBR	
Identifikacioni broj: IBR	
Tip dokumentacije: TD	Monografska dokumentacija
Tip zapisa: TZ	Tekstualni štampani materijal
Vrsta rada (dipl., mag., dokt.): VR	Doktorska disertacija
Ime i prezime autora: AU	MA Ivana Janjić
Mentor (titula, ime, prezime, zvanje): MN	Dr Laura Spariosu, vanredni profesor
Naslov rada: NR	Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika
Jezik publikacije: JP	srpski jezik
Jezik izvoda: JI	srpski /engleski
Zemlja publikovanja: ZP	Republika Srbija
Uže geografsko područje: UGP	Vojvodina
Godina: GO	2016.
Izdavač: IZ	Autorski reprint
Mesto i adresa: MA	Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 2, Filozofski fakultet
Fizički opis rada: FO	Broj poglavlja: 5; broj stranica: 194; broj tabela: 97; broj grafikona: 13; broj slika: 2; broj referenci: 171
Naučna oblast: NO	Rumunistika

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Naučna disciplina: ND	Primenjena lingvistika, savremeni rumunski jezik
Predmetna odrednica, ključne reči: PO	fonetika, morfologija, rumunski jezik kao strani jezik, nivoi A1 i A2, analiza grešaka
UDK	371.3:811.135.1'243
Čuva se: ČU	Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet
Važna napomena: VN	
Izvod: IZ	str. 6,7
Datum prihvatanja teme od strane NN veća: DP	18.3.2016.
Datum odbrane: DO	
Članovi komisije: (ime i prezime / titula / zvanje / naziv organizacije / status) KO	

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

University of Novi Sad
Key word documentation

Accession number: ANO	
Identification number: INO	
Document type: DT	Monograph documentation
Type of record: TR	Textual printed material
Contents code: CC	PhD thesis
Author: AU	Ivana Janjić, MA
Mentor: MN	Laura Spariosu, PhD, Associate Professor
Title: TI	Phonetic and morphological error analysis in learning Romanian as a foreign language
Language of text: LT	Serbian
Language of abstract: LA	Serbian, English
Country of publication: CP	Republic of Serbia
Locality of publication: LP	Vojvodina, Novi Sad
Publication year: PY	2016.
Publisher: PU	Autor's printing
Publication place: PP	Novi Sad, Dr Zorana Đinđića 2

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Physical description: PD	5 chapters; 194 pages; 97 tables; 13 graphs; 2 pictures; 171 references
Scientific field SF	Romanian philology
Scientific discipline SD	Applied linguistics, Contemporary Romanian Language
Subject, Key words SKW	Phonetics, morphology, Romanian as a foreign language, A1 and A2 levels, error analysis.
UC	371.3:811.135.1'243
Holding data: HD	University of Novi Sad, Faculty of Philosophy
Note: N	
Abstract: AB	(8,9 p.)
Accepted on Scientific Board on: AS	18.3.2016.
Defended: DE	
Thesis Defend Board: DB	

FONETSKA I MORFOLOŠKA ANALIZA GREŠAKA U UČENJU RUMUNSKOG JEZIKA KAO STRANOG JEZIKA

REZIME

Predmet doktorske disertacije je analiza fonetskih i morfoloških grešaka načinjenih prilikom učenja rumunskog jezika kao stranog jezika na Univerzitetu u Novom Sadu od školske 2010/11. do školske 2015/16. godine na nivoima A1 i A2. Korpus čine testovi završnih ispita, kolokvijuma i usmenih delova ispita 159 studenata sa različitih studijskih grupa. Cilj rada je sistematizovanje grešaka prema fonetskim i morfološkim nivoima i tipovima i opisivanje grešaka prema uzrocima njihovog nastajanja.

Rad je podeljen na tri glavne celine. Prva celina sadrži predmet, cilj i zadatke istraživanja, zatim metode i tehnike istraživanja, kao i izvore za korpus. Druga celina započinje teorijskim okvirom, a nastavlja se pregledom postojeće relevantne literature o učenju stranog jezika, razmatranjem razloga za učenje stranog jezika, kao i uloge profesora u procesu učenja. Posebno su predstavljene greške u učenju stranih jezika. Treća celina odnosi se na samu analizu dobijene građe, grešaka i interpretaciju dobijenih rezultata. Ova celina podeljena je na dva veća poglavlja koja se bave fonetskom i morfološkom analizom grešaka. U okviru poglavlja koje se bavi fonetskim greškama obrađene su sledeće oblasti: samoglasnici, diftonzi, triftonzi, alternacija samoglasnika, suglasnici, glasovne grupe ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che, kao i alternacija suglasnika. U okviru drugog poglavlja, koje se bavi morfološkim greškama, obrađene su sledeće oblasti: pogrešna upotreba imenica, pogrešna upotreba određenog i neodređenog člana, greške u upotrebi zamenica (lične zamenice u nominativu i akuzativu, povratno-refleksivne zamenice, pokazne zamenice), greške u upotrebi prideva i greške u upotrebi brojeva. U pomenutom poglavlju obrađena su i glagolska vremena (prezent, perfekat, futur I i kolokvijalni futur), kao i lični (konjunktiv i imperativ) i nelični glagolski načini (infinitiv i particip sa aktivnim značenjem). Na kraju poglavlja obrađeni su i predlozi (la i î). Budući da su nastavni proces pratile promene koje se odnose na primenu modernih tehnologija u učenju stranog jezika i otklanjanju grešaka, deo našeg istraživanja je posvećen i tome.

Rezultati analize pokazali su da je najveći broj identifikovanih grešaka zapravo na morfološkom nivou, ali da fonetske greške predstavljaju prepreku u učenju rumunskog jezika. U najvećem broju primera ustanovili smo da su greške unutarjezičkog karaktera, ali i da su studenti primenjivali strategije transfera iz maternjeg ili nekog drugog stranog jezika koji znaju. Namera nam je bila da ukažemo na koje gramatičke kategorije profesori, ali i studenti, moraju da obrate pažnju prilikom učenja rumunskog kao stranog jezika i koji su nedostaci nastavnog procesa.

Rezultati istraživanja će se koristiti u nastavi rumunskog jezika kao stranog i

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika

mogu pomoći u kreiranju posebnog kurikulumu. Greške se u dobroj meri mogu eliminisati korišćenjem posebnih metoda i vežbi, kao i inovacija u procesu nastave, jer je motivacija za učenje jezika mnogo veća.

Ključne reči: fonetika, morfologija, rumunski jezik kao strani jezik, nivoi A1 i A2, analiza grešaka

**PHONETIC AND MORFOLOGICAL ERROR ANALYSIS IN LEARNING
ROMANIAN LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE**

SUMMARY

The topic of this PhD thesis is the analysis of phonetic and morphological errors that students made when learning Romanian as a foreign language at the University of Novi Sad in the period from the academic 2010/2011 until the academic 2015/2016 at the A1 and A2 levels. The corpus comprises final exams, mid-term tests and oral exams of 159 students from different departments. The aim of the paper is the systematization of errors at the levels of phonetics and morphology, as well as the establishment of types of errors and their description according to the causes of their occurrence.

The thesis is divided into three parts. The first part deals with the topic, aim and tasks of the research, as well as the methods and techniques of the research and sources of the corpus. The second part starts with the theoretical framework and continues with the review of the existing relevant literature on learning foreign languages. It also considers reasons for learning foreign languages and the teacher's role in this process. Errors in foreign language learning are discussed separately. The third part of the thesis tackles the analysis of the corpus, errors found there and it offers an interpretation of the results. This segment is divided into two larger chapters that present phonetic and morphological error analysis. The chapter dealing with phonetic errors includes the following: vowels, diphthongs, triphthongs, the alternation of vowels, consonants, consonant clusters *ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che*, and the alternation of consonants. The other chapter dealing with morphological errors includes the following: wrong use of nouns, wrong use of the definite and indefinite articles, errors in the use of pronouns (personal pronouns in the nominative and accusative, reflexive pronouns, demonstrative pronouns), errors in the use of adjectives and errors in the use of numbers. This chapter also tackles verb tenses (present, perfect, future I and colloquial future), as well as personal (conjunctive and imperative) and impersonal verbal voice (infinitive and active participle). At the end of the chapter the focus is on prepositions (*la* and *în*). Since the teaching process has been accompanied by changes brought by the introduction of information technologies in foreign language learning that can be used to prevent and correct errors, part of the research is dedicated to this topic.

The results of the analysis have shown that the largest number of identified errors are actually at the level of morphology but phonetic errors also pose an obstacle in the learning of the Romanian language. It has been established that in the largest number of examples errors are intralinguistic but students have also applied the strategies of transfer from their mother tongue or some other language that they know.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika

The task was to identify which grammatical categories both teachers and students have to pay attention to when learning Romanian as a foreign language, as well as what the shortcomings of the teaching process are.

The results of the research will be used in teaching Romanian as a foreign language and can help in course design. Errors can be eliminated to a great extent by using special methods and exercises, as well as by innovating the teaching process, because motivation for learning the foreign language is much greater.

Key words: Phonetics, morphology, Romanian as a foreign language, A1 and A2 levels, error analysis.

PREDGOVOR

Interesovanje za ovu temu nastalo je iz iskustva u nastavi rumunskog jezika kao stranog na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Budući da istraživanja na ovu temu u Srbiji ne postoje, potreba za ovakvim izučavanjem i istraživanjem pokazala se opravdanom. Istraživanja, sprovedena u periodu od 2010. do 2015. godine, daju nam kako praktičan tako i teorijski koncept ove nastavne prakse.

Najiskrenije se zahvaljujem mojoj mentorki, prof. dr Lauri Spariosu, na apsolutnoj podršci, pomoći u svakom trenutku, sugestijama, motivaciji i strpljenju u radu sa mnom.

Koristim priliku i da se zahvalim članovima komisije prof. dr Marini Puja Badesku i prof. dr Sorinu Vintili na pomoći, ljubaznosti i razumevanju.

Neizmernu zahvalnost dugujem svojoj porodici, roditeljima, majci Dragani i ocu Draganu, na trudu i naporu uloženom u moje vaspitanje i obrazovanje, mojoj sestri Jeleni i bratu Aleksandru na razumevanju i ohrabrivanju. Hvala mom sestriću Mihailu na osmesima koji su mi davali snagu.

Najveću zahvalnost dugujem mom Mirku na nesebičnoj podršci, strpljenju, ljubavi, pažnji i pomoći u svakom trenutku.

SADRŽAJ

Spisak tabela.....	15
Spisak grafikona.....	19
Spisak slika	19
1. Uvod.....	20
1.1 Predmet istraživanja, korpus i izvori korpusa	21
1.2 Cilj i zadaci istraživanja	24
1.3 Metode i tehnike istraživanja	25
1.4 Struktura disertacije.....	26
2. Teorijski okvir.....	28
2.1 Učenje stranog jezika	28
2.2 Razlozi za učenje stranog jezika	33
2.3 Uloga profesora	36
2.4 Greške u učenju jezika	42
2.5 Razlika između grešaka i omaški	56
3. Analiza grešaka i interpretacija rezultata.....	60
3.1 Fonetske greške	60
3.1.1 Samoglasnici	61
3.1.1.1 Samoglasnik a.....	62
3.1.1.2 Samoglasnici u i o.....	64
3.1.1.3 Samoglasnik e.....	64
3.1.1.4 Samoglasnik i.....	67
3.1.1.5 Samoglasnik ă.....	72
3.1.1.6 Samoglasnici â i î.....	75

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

3.1.2	Diftonzi	77
3.1.3	Triftonzi.....	79
3.1.4	Alternacije samoglasnika	80
3.1.5	Suglasnici	83
3.1.5.1	Suglasnik c.....	85
3.1.5.2	Suglasnik j.....	88
3.1.5.3	Suglasnik ț.....	89
3.1.5.4	Suglasnici ș i s.....	89
3.1.6	Glasovne grupe <i>ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che</i>	91
3.1.7	Alternacija suglasnika	94
3.2	Morfološke greške	96
3.2.1	Greške u upotrebi imenica	97
3.2.1.1	Rod imenica	97
3.2.1.1.1	Muški rod.....	98
3.2.1.1.2	Ženski rod	101
3.2.1.1.3	Srednji rod.....	103
3.2.1.2	Greške u upotrebi člana	105
3.2.1.2.1	Neodređeni član	106
3.2.1.2.2	Određeni član.....	110
3.2.2	Greške u upotrebi zamenica	117
3.2.2.1	Lične zamenice u nominativu	117
3.2.2.2	Lične zamenice u akuzativu.....	118
3.2.2.3	Refleksivne zamenice u akuzativu.....	121
3.2.2.4	Pokazne zamenice.....	122
3.2.3	Greške u tvorbi prideva.....	122

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

3.2.4	Greške u upotrebi brojeva	123
3.2.5	Greške u upotrebi glagola	125
3.2.5.1	Glagolska vremena	126
3.2.5.1.1	Prezent	126
3.2.5.1.1.1	Ia konjugacija	128
3.2.5.1.1.2	Ib konjugacija	132
3.2.5.1.1.3	II konjugacija	134
3.2.5.1.1.4	III konjugacija	135
3.2.5.1.1.5	IVa konjugacija	138
3.2.5.1.1.6	IVb konjugacija	140
3.2.5.1.1.7	Va konjugacija	141
3.2.5.1.2	Perfekta	142
3.2.5.1.3	Futur I	146
3.2.5.1.4	Kolokvijalni ili neformalni futur	150
3.2.5.2	Glagolski načini	151
3.2.5.2.1	Lični glagolski načini	151
3.2.5.2.1.1	Konjunktiv	151
3.2.5.2.1.2	Imperativ	156
3.2.5.2.2	Nelični glagolski načini	157
3.2.5.2.2.1	Infinitiv	157
3.2.5.2.2.2	Particip (sa aktivnim značenjem)	159
3.2.5.2.2.2.1	I ili a konjugacija	159
3.2.5.2.2.2.2	II ili ea konjugacija	161
3.2.5.2.2.2.3	III ili e konjugacija	162

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

3.2.5.2.2.2.4	IV ili i konjugacija.....	163
3.2.5.2.2.2.5	V ili î konjugacija	164
3.2.6	Predlozi	164
3.2.6.1	Predlog la	165
3.2.6.2	Predlog î.....	166
3.2.7	Primena modernih tehnologija kao pomoć u učenju stranog jezika i otklanjanju grešaka	167
4.	Zaključak i preporuke za dobru praksu.....	174
5.	Bibliografija.....	180

Spisak tabela

Tabela br. 1: Broj studenata po univerzitetskim godinama.....	23
Tabela br. 2: Tipovi korektivnih povratnih informacija	49
Tabela br. 3: Unutarjezički i razvojni faktori.....	55
Tabela br. 4: Samoglasnici u rumunskom jeziku	61
Tabela br. 5: Pravilna upotreba samoglasnika <i>a</i>	63
Tabela br. 6: Nepravilna upotreba samoglasnika <i>a</i>	64
Tabela br. 7: Lične zamenice i njihov izgovor.....	65
Tabela br. 8: Greške u izgovoru samoglasnika <i>e</i> kod ličnih zamenica	65
Tabela br. 9: Greške u pisanju ličnih zamenica	66
Tabela br. 10: Greške u pisanju pomoćnog glagola <i>a fi</i>	67
Tabela br. 11: Greške u pisanju samoglasnika <i>i</i>	68
Tabela br. 12: Greške u izgovoru glasa <i>i</i>	69
Tabela br. 13: Greške u izgovoru finalnog poluvokala <i>i</i>	70
Tabela br. 14: Primeri izostavljanja finalnog <i>i</i> u pisanju	71
Tabela br. 15: Greške u pisanju ličnih imena koja počinju ili se završavaju vokalom <i>i</i> . 72	
Tabela br. 16: Greške u izgovoru vokala <i>ă</i> kod imenica.....	74
Tabela br. 17: Zamena vokala <i>ă</i> vokalom <i>a</i>	75
Tabela br. 18: Zamena vokala <i>â/î</i> vokalom <i>ă</i>	76
Tabela br. 19: Zamena vokala <i>î</i> vokalom <i>i</i>	77
Tabela br. 20: Greške kod diftonga.....	78
Tabela br. 21: Triftonzi u rumunskom jeziku	79
Tabela br. 22: Greške u upotrebi triftonga	80
Tabela br. 23: Fonetski parovi u rumunskom jeziku	81
Tabela br. 24: Greške prilikom fonetskih alternacija.....	83
Tabela br. 25: Suglasnici u rumunskom jeziku i vrednost u srpskom jeziku.....	85
Tabela br. 26: Greške u pisanju suglasnika <i>c</i>	86
Tabela br. 27: Greške u izgovoru suglasnika <i>c</i> (<i>k</i>).....	87
Tabela br. 28: Greške u izgovoru suglasnika <i>j</i>	88
Tabela br. 29: Greške u pisanju suglasnika <i>ț</i>	89

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Tabela br. 30: Greške u pisanju suglasnika <i>ș</i>	90
Tabela br. 31: Izgovor grupa <i>ghe, ghi, ge, gi, chi, che, ci i ce</i>	91
Tabela br. 32: Greške u izgovoru glasovne grupe <i>ghi i ghe</i>	92
Tabela br. 33: Greške u izgovoru glasovne grupe <i>gi i ge</i>	92
Tabela br. 34: Greške u pisanju glasovne grupe <i>chi i che</i>	93
Tabela br. 35: Greške u izgovoru glasovne grupe <i>ci i ce</i>	94
Tabela br. 36: Vrste konsonantskih alternacija	95
Tabela br. 37: Greške kod konsonantskih alternacija	95
Tabela br. 38: Gramatičke kategorije i vrste reči u rumunskom jeziku	97
Tabela br. 39: Semantičke kategorije muškog roda	99
Tabela br. 40: Greške u rodu imenica muškog roda	100
Tabela br. 41: Semantičke kategorije ženskog roda.....	101
Tabela br. 42: Greške u rodu imenica ženskog roda.....	102
Tabela br. 43: Greške u rodu kod imenica srednjeg roda	104
Tabela br. 44: Član u rumunskom jeziku	105
Tabela br. 45: Oblici neodređenog člana	106
Tabela br. 46: Greške u izostavljanju neodređenog člana.....	108
Tabela br. 47: Greške u upotrebi neodređenog člana muškog/srednjeg roda jednine ..	108
Tabela br. 48: Greške u upotrebi neodređenog člana ženskog roda jednine.....	109
Tabela br. 49: Greške u upotrebi neodređenog člana množine.....	110
Tabela br. 50: Osnovni oblik određenog člana muškog roda.....	112
Tabela br. 51: Pogrešna upotreba – greške u upotrebi određenog člana.....	113
Tabela br. 52: Građenje određenog člana ženskog roda jednine i množine.....	114
Tabela br. 53: Greške u upotrebi određenog člana ženskog roda	115
Tabela br. 54: Greške u upotrebi određenog člana kod imenica srednjeg roda	116
Tabela br. 55: Greške u upotrebi ličnih zamenica u nominativu	118
Tabela br. 56: Greške u upotrebi lične zamenice <i>tu</i> u akuzativu	119
Tabela br. 57: Greške u upotrebi lične zamenice <i>el</i> u akuzativu	120
Tabela br. 58: Greške u upotrebi ličnih zamenica <i>ei i ele</i> u akuzativu	121
Tabela br. 59: Greške u upotrebi povratnih zamenica u akuzativu.....	122

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Tabela br. 60: Greške u poziciji prideva u rumunskom jeziku	123
Tabela br. 61: Greške u pisanju brojeva prideva u rumunskom jeziku.....	123
Tabela br. 62: Greške u pisanju brojeva sa predlogom <i>de</i> u rumunskom jeziku	124
Tabela br. 63: Građenje prezenta u rumunskom jeziku	127
Tabela br. 64: Zamena vokala <i>ă</i> vokalom <i>a</i> kod 1. lica množine Ia konjugacije.....	129
Tabela br. 65: Izostavljanje samoglasničkih alternacija Ia konjugacije u tvorbi prezenta	130
Tabela br. 66: Izostavljanje suglasničkih alternacija kod 2. lica jednine prezenta	131
Tabela br. 67: Izostavljanje poluvokalnog <i>i</i> u 2. licu množine prezenta.....	131
Tabela br. 68: Greške kod nepravilnih glagola Ia konjugacije prezenta.....	132
Tabela br. 69: Greške u upotrebi glagola Ib konjugacije ind. prezenta	133
Tabela br. 70: Greške u upotrebi glagola II konjugacije ind. prezenta	134
Tabela br. 71: Greške kod III konjugacije u ind. prezentu.....	136
Tabela br. 72: Greške u tvorbi glagola <i>a scrie</i> u ind. prezentu	137
Tabela br. 73: Greške u tvorbi glagola IVa konjugacije	138
Tabela br. 74: Greške u tvorbi IVb konjugacije.....	140
Tabela br. 75: Greške u tvorbi Va i Vb konjugacije	141
Tabela br. 76: Tvorba perfekta u savremenom rumunskom jeziku	142
Tabela br. 77: Greške u tvorbi perfekta sa naglašenim oblicima pomoćnog	143
Tabela br. 78: Izostavljanje pomoćnog glagola <i>a avea</i> u tvorbi perfekta	144
Tabela br. 79: Tvorba perfekta pomoćnim glagolom <i>a fi</i>	145
Tabela br. 80: Zamena participa oblikom indikativa prezenta.....	146
Tabela br. 81: Tvorba futura I u savremenom rumunskom jeziku.....	147
Tabela br. 82: Zamena infinitiva konstrukcijom <i>da + prezent</i> u tvorbi futura I.....	148
Tabela br. 83: Tvorba futura I punim oblikom infinitiva.....	149
Tabela br. 84: Fonološke greške kod enklitičkih oblika glagola <i>a vrea</i> u tvorbi futura	150
Tabela br. 85: Fonetske promene prilikom građenja konjunktiva	152
Tabela br. 86: Fonetske promene prilikom građenja konjunktiva kod glagola.....	152
Tabela br. 87: Greške u tvorbi konjunktiva kod glagola I i V konjugacije.....	153
Tabela br. 88: Greške u tvorbi konjunktiva kod glagola II, III i IV konjugacije	154

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Tabela br. 89: Greške u tvorbi imperativa	157
Tabela br. 90: Greške u tvorbi infinitiva.....	158
Tabela br. 91: Greške u tvorbi participa kod Ia konjugacije.....	160
Tabela br. 92: Greške u tvorbi participa kod II konjugacije	161
Tabela br. 93: Greške u tvorbi participa kod III konjugacije.....	162
Tabela br. 94: Greške u upotrebi predloga <i>la</i>	165
Tabela br. 95: Pregled zabeleženih fonetskih grešaka	174
Tabela br. 96: Pregled zabeleženih morfoloških grešaka.....	176
Tabela br. 97: Ukupan broj zabeleženih fonetskih i morfoloških grešaka.....	177

Spisak grafikona

Grafikon br. 1: Statistički prikaz grešaka u upotrebi samoglasnika.....	62
Grafikon br. 2: Procenat frekventnosti grešaka kod upotrebe suglasnika ț, ș, j, c	85
Grafikon br. 3: Rod imenica – procenat grešaka.....	98
Grafikon br. 4: Greške u upotrebi člana.....	106
Grafikon br. 5: Greške u upotrebi neodređenog člana	107
Grafikon br. 6: Statistički prikaz grešaka u upotrebi određenog člana kod imenica muškog, ženskog i srednjeg roda	112
Grafikon br. 7: Statistički prikaz grešaka u upotrebi zamenica	117
Grafikon br. 8: Statistički prikaz grešaka kod upotrebe glagola.....	126
Grafikon br. 9: Procenat grešaka u prezentu po konjugacijama	128
Grafikon br. 10: Procenat grešaka u tvorbi perfekta	143
Grafikon br. 11: Procenat grešaka u tvorbi futura I	147
Grafikon br. 12: Statistički prikaz grešaka po konjugacijama u tvorbi participa.....	159
Grafikon br. 13: Statistički prikaz grešaka u upotrebi predloga	164

Spisak slika

Slika br. 1: Vrste studenata	38
Slika br. 2: Izvor grešaka (Selinker 1972)	52

1. Uvod

Multikulturalno okruženje u kom živimo stvara dobre uslove za razvoj i obogaćivanje različitih kulturnih komponenata, prvenstveno putem produktivne interkulturalne komunikacije (Pilipović et al., 2013: 260).

Nastava učenja stranih jezika na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu ima dugu tradiciju. Tako se na Filozofskom fakultetu, pored svetskih jezika, uče i oni manje poznati jezici, koji u Vojvodini pripadaju grupi manjinskih jezika. Poslednjih godina raste broj studenata koji se opredeljuju za učenje manjinskih jezika u Vojvodini i na taj način pomenuti jezici dobijaju status stranih jezika. Na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu se iz te grupe uče sledeći jezici: rumunski, slovački, rusinski i mađarski. Razlozi i motivacija za učenje pomenutih manjinskih – stranih jezika su različiti i variraju od studijskog programa do studijskog programa, od pola do uzrasta.

Interesovanje za učenje rumunskog kao stranog – izbornog jezika je do 2011. godine bilo vrlo malo. Možemo slobodno reći da nije ni postojalo. Broj studenata nije bio veći od pet na nivoima A1.1 i A1.2¹, dok su na nivoima A2.1 i A2.2 u proseku bila po dva studenta. Zainteresovani studenti su, obično, bili iz meštovitih brakova ili rumunskog porekla. Primenom drugačije metode rada i korišćenjem savremenih inovacija u nastavi rumunskog jezika kao stranog², ali i ulaskom Rumunije u Evropsku uniju, otvorene su mnoge mogućnosti i broj zainteresovanih studenata se povećao.

S povećanjem broja studenata, pojavila se i potreba za ovakvim istraživanjem budući da u Srbiji istraživanja na ovu temu ne postoje³ (osim nekoliko radova, od kojih

¹ Na osnovu *Zajedničkog jezičkog okvira* koji je objavljen 2001. godine i predstavlja rezultat desetogodišnjeg rada grupe eksperata. Više o tome u: Ivković i Mikić, 2009: 238.

² Više o ovoj temi u: Janjić, 2015a; 2015b; Janjić and Popović, 2015a; 2015b; Janjić and Spariosu, 2015; Janjić et al., 2013; 2014.

³ S druge strane, beležimo veliki broj radova koji se bave greškama i učenjem rumunskog kao maternjeg u Vojvodini i rumunsko-srpskim interferencijama. Pomenuti radovi su vrlo značajni, budući da se bave problematikom koja je vrlo važna za opstanak rumunskog jezika u Vojvodini. Više o tome u: Spariosu, 2008; 2009a; 2009b; 2010a; 2010b; 2011a; 2011b; 2011c; 2012a; 2012b; 2013; 2014; 2015; 2016;

je sama autorka disertacije pisac istih). Potreba za istraživanjem ovakvog tipa donela je i mnogo više problema nego što se očekivalo. Radovi na temu učenja rumunskog jezika kao stranog ne postoje ni u Rumuniji, što je otežavalo sam proces izrade ove disertacije. Nedostatak literature potvrđen je i u našim bibliotekama, tako da je spisak i domaćih i stranih autora vrlo kratak.

1.1 Predmet istraživanja, korpus i izvori korpusa

Predmet doktorske disertacije *Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika* jeste analiza fonetskih i morfoloških grešaka prilikom učenja rumunskog jezika na nivoima A1 i A2. Potreba za ovakvim istraživanjem javila se zbog nedostatka literature koja se bavi navedenim problemom, ali i zbog mnogobrojnih nedoumica koje se javljaju u samom nastavnom procesu. Cilj rada je prikupljanje, sistematizovanje grešaka prema njihovim tipovima, fonetskim i morfološkim nivoima i opisivanje grešaka prema uzrocima njihovog nastajanja. Korpus rada čine završni testovi, kolokvijumi i usmeni delovi ispita. Ukupno je obrađeno više od 600 testova, iz kojih je formiran zaista veliki korpus kako fonetskih i morfoloških tako i sintaksičkih grešaka. Kako su predmet disertacije samo fonetske i morfološke greške, sintaksičke su sačuvane za neka buduća istraživanja.

Testovi⁴ i kolokvijumi su se sastojali iz konkretnih gramatičkih zadataka, vežbe slušanja, vežbe dopunjavanja, diktata i pismenih sastava na slobodnu ili zadatu temu.

Spariosu i Janjić, 2012; Spariosu i Ursulesku Miličić, 2013; Ursulesku Miličić și Spariosu, 2011; Ursulesku Miličić et al., 2012.

⁴ Mnogi nastavnici jezika gaje duboko nepoverenje prema testovima i onima koje ih vrše. To se objašnjava time da je provera ovog tipa lošeg kvaliteta i da previše provera znanja može imati i negativne efekte na učenje jezika, te da je procena znanja neodgovarajuća. Navodi se da je efekat koje testiranje ima na učenje poznat kao povratni uticaj, jer ako se neki test smatra važnim on ne bi trebalo da dominira svim aktivnostima nastave i učenja, tj. da bude centralni događaj od koga sve zavisi. Ovo se pogotovo odnosi na sadržaj testa i tehnike testiranja. Mnogo naučnika postavlja sledeće pitanje: Da li su nam testovi neophodni i kako bi bilo bez njih? (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 127). Ne mogu se svi testovi posmatrati kroz istu prizmu, jer ako su pažljivo pripremljeni i prate nastavni materijal, mogu biti odlična smernica za dalji rad. Zato je neophodno da i testovi, iako se to nekada čini nemogućim, budu interaktivni

Zbog kompleksnosti ovakvih testova i kolokvijuma, različitih tipova vežbi koje pružaju uvid u sve gramatičke kategorije koje se obrađuju na nivoima A1 i A2, najviše vremena u izradi disertacije posvećeno je prikupljanju građe. Pored izdvajanja grešaka, ovakav vid testiranja dao nam je uvid i u to kako studenti koriste rumunski jezik, koje vežbe su dobro koncipirane, a koje stvaraju nedoumice i izvor su većeg broja grešaka, ali i mogućnost da se sama građa ekscerpcira na više načina.

Iako su pomenuti testovi odličan izvor za leksička i sintaksička istraživanja, za potrebe ovog istraživanja analiza je ograničena na fonetski i morfološki nivo. U okviru poglavlja koje se bavi analizom fonetskih grešaka obrađeni su i dati razlozi za pogrešnu upotrebu samoglasnika, diftonga, triftonga. Zatim su obrađene i analizirane greške koje se javljaju kod alternacije samoglasnika, suglasnika, glasovnih grupa ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che, specifičnih za rumunski jezik, i na samom kraju poglavlja data je alternacija suglasnika. U okviru drugog poglavlja, koje se bavi morfološkim greškama, obrađene su oblasti koje nam daju uvid i razloge za pogrešnu upotrebu imenica, pogrešnu upotrebu određenog i neodređenog člana, greške u upotrebi zamenica (lične zamenice u nominativu i akuzativu, povratno-refleksivne zamenice, pokazne zamenice), greške u upotrebi prideva i greške u upotrebi brojeva. U okviru ovog poglavlja obrađena su i glagolska vremena (prezent, perfekat, futur I i kolokvijalni futur), kao i lični (konjunktiv i imperativ) i nelični glagolski načini (infinitiv i particip sa aktivnim značenjem). Na kraju drugog poglavlja obrađeni su i predlozi (la i îñ). Budući da su nastavni proces pratile promene koje se odnose na primenu modernih tehnologija u učenju stranog jezika, koje su imale za cilj i otklanjanje grešaka, deo disertacije posvećen je i mnogobrojnim istraživanjima koja su urađena u toku školskih godina kada je rađeno naše istraživanje. Pomenuta istraživanja, njihovi rezultati i modernizacija nastave doveli su do interaktivnog učenja jezika uz pomoć različitih programa i platformi koje doprinose motivaciji studenata za učenje jezika, ali i samoj promociji rumunskog jezika.

U istraživanju je učestvovalo ukupno 149 studenata (v. Tabelu br. 1), koji su pohađali časove rumunskog jezika tokom univerzitetske godine 2010/11, 2011/12,

i primamljivi za rad. Testiranje koje se, na primer, može uraditi u okviru Moodle platforme, dalo je vrlo lepe rezultate.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

2012/13, 2013/14, 2014/15. i 2015/16. Časovi su se održavali dva puta sedmično, u trajanju od 90 minuta. Najveći broj studenata koji su učestvovali u istraživanju su studenti Filozofskog fakulteta sa sledećih studijskih grupa: rumunski jezik i književnost, pedagogija, psihologija, istorija, srpska književnost, žurnalistika, komparativna književnost, filozofija, nemački jezik i književnost, dok su 2014/15. i 2015/16. godine istraživanju priključeni studenti sa Prirodno-matematičkog fakulteta. Oni su preko Centra za jezike učili rumunski jezik kao strani. Starosno doba studenata je od 20 do 24 godine, dok samo jedan student ima 41 godinu.

Broj studenata po univerzitetskim godinama			
Univerzitetska godina	Nivo A1.1 i A1.2	Nivo A2.1 i A2.2	Ukupan broj
2010/11.	5	2	7
2011/12.	15	4	19
2012/13.	20	9	29
2013/14.	24	13	37
2014/15.	21	10	31
2015/16.	15	11	26

Tabela br. 1: Broj studenata po univerzitetskim godinama

Kod 141 studenta maternji jezik je srpski, dok je njih 8 bilo bilingvalno⁵. Većina studenata (čak 75%) odabralo je da uči rumunski jezik zato što na ostalim jezicima na fakultetu nije bilo mesta. Rumunski jezik im je bio treća ili četvrta želja. Čak 65% od ukupnog broja studenata koji su učili rumunski jezik imalo je negativan stav⁶ prema rumunskom jeziku, narodu, istoriji i kulturi. Ovaj broj je drastično smanjen nakon

⁵ Srpsko-mađarski (4 studenta), srpsko-rusinski (1 student), srpsko-engleski (2 studenta), srpsko-nemački (1 student).

⁶ Anketa o stavovima prema rumunskom jeziku, kulturi i istoriji rađena je pre početka kursa. Istraživanja su pokazala da studenti imaju negativan stav na osnovu predrasuda koje su čuli. Nikada nisu imali prilike da se upoznaju sa zemljom, kulturom i jezikom. Negativan stav koji su imali otežavao je, na samom početku, proces nastave jer se mnogo više vremena ulagalo u razbijanje predrasuda.

jednog semestra, ali se profesori svake godine susreću sa istim stavovima kod većine studenata. Naravno, bilo je i onih (35%) koji su imali pozitivan stav zato što žive u naseljima sa rumunskim stanovništvom, boravili su kraći/duži vremenski period u Rumuniji ili su u vezi sa pripadnikom/com rumunske nacionalne pripadnosti. Čini se da je najveća motivisanost zabeležena kod trojice studenata sa Prirodno-matematičkog fakulteta.

1.2 Cilj i zadaci istraživanja

Primarni cilj ovog istraživanja jeste da istraži koje vrste fonetskih i morfoloških grešaka prave studenti na univerzitetskom nivou u svom pisanom i govornom izražavanju prilikom učenja rumunskog kao stranog jezika. Studija traži odgovor na sledeća pitanja:

Koje su to greške koje se javljaju na fonetskom i morfološkom nivou?

Koji su razlozi njihovog javljanja?

Da li se mogu predložiti odgovarajuća rešenja za različite aspekte grešaka?

Sprovedena analiza urađena je u potpunosti na osnovu Selinkerove preporuke za analizu grešaka (Selinker, 1992). Stoga se pristupilo *skupljanju uzoraka za analizu*, počevši od 2010/11. do 2015/16. akademske godine, prikupljanjem testova⁷. Nakon toga, došlo je do *prepoznavanja grešaka i klasifikacije prema tipovima*, pomoću kompjuterskog programa Eksel (Excel), gde su sve greške, u skladu sa jezičkim nivoima i tipovima sortirane i klasifikovane po karticama i kolonama. Kako postoji mogućnost

⁷ U sklopu nastavnih sistema termin test odnosi se na bilo koji pokušaj procenjivanja jezičke sposobnosti. Predavač može imati višestruki doprinos poboljšanju testiranja: može napraviti bolje testove i može vršiti pritisak na druge, uključujući profesionalne ispitivače i ispitivački odbor, da poboljšaju svoje testove. U svakom slučaju uvek je moguće testove oblikovati prema predavanju ili, još i bolje, oblikovati predavanja i testiranja zajedno prema najprikladnijem načinu za učenike na kursu (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 127–128). Ispit je metod merenja nečije sposobnosti ili znanja iz date oblasti. Najčešće su testovi pažljivo sastavljeni i imaju rubrike za poene koje se mogu identifikovati. Testove pripremaju profesori; studenti se spremaju za njih i znaju kako će im se meriti odgovori kroz ispravljanja grešaka i omašaka. Jezički ispit je način da se proceni šta studenti znaju, da bi im se moglo pomoći kod performanse i da im se da merilo za uspeh (Iseni, 2011: 65).

klasifikacije po abecednom redu, svi oblici, na primer jednog glagola ili imenice, bili su grupisani. To nam je dalo uvid u broj pogrešnih oblika koje se javljaju. U okviru ovog programa urađena je i statistička obrada, kao i grafikoni. Sledeći koraci su se ticali *kvantifikovanja, opisivanja i objašnjavanja izvora grešaka* na osnovu gramatičkih kategorija i tipova. Pored pogrešne upotrebe uvek je data i *ispravljena verzija* svih grešaka.

Cilj disertacije je da pokaže na koje gramatičke jedinice treba obratiti pažnju kako bi se broj uočenih grešaka smanjio. Namera nam je da ova studija posluži kao jedna vrsta vodiča prilikom učenja rumunskog jezika kao stranog u Srbiji, budući da je prva studija takvog tipa.

1.3 Metode i tehnike istraživanja

Informacije o ljudskim jezičkim sposobnostima su često veoma korisne, a nekada i neophodne (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 123)

Vrlo važan segment primenjene lingvistike pripada analizi grešaka, te se čini da je ona postala neophodna pri prevazilaženju nekih pitanja i predlaganju odgovora za različite aspekte (Erdogan, 2005: 262).

Postoje različiti modeli i tehnike istraživanja grešaka koji nam daju praktične savete i jasne primere za prepoznavanje i analiziranje grešaka (Nzama, 2010: 13). Samim tim uzorci koje dobijamo nam pružaju uvid u široku oblast analize grešaka (Gafu et al., 2012: 1629), a proučavanje grešaka bez pravilne analize vodilo bi nas u pogrešnom smeru (Nzama, 2010: 13).

U našem radu fokus je bio na dve vrste grešaka – *prenosne i unutarjezičke*. Prenosne greške se javljaju kao uticaj maternjeg jezika⁸, dok unutarjezičke greške zapravo dolaze od uticaja ciljanog, tj. analiziranog jezika. Ako su prenosne greške prouzrokovane strukturom prvog jezika (zbog toga se nazivaju i ometajući problemi), unutarjezičke greške nemaju poreklo u prvom jeziku, već u ciljnom jeziku (Castillejos López, 2009: 683).

⁸ U našem slučaju može biti i jezik sredine.

1.4 Struktura disertacije

Nakon prvog, uvodnog poglavlja u kome su predstavljeni predmet, korpus i izvori korpusa, sledi teorijsko poglavlje u kome se autorka bavi pitanjem važnosti učenja stranog jezika, kao i koristima koje proizilaze iz učenja. Pažnja se, zatim, posvećuje vrlo važnom segmentu u učenju jezika – razlozima za učenje jezika i ulozi profesora u nastavnom procesu i učenju. Glavno poglavlje u teorijskom delu bavi se pitanjem analize grešaka, ali i samim greškama u učenju jezika. Sledi kratak osvrt na predstavljanje razlika između grešaka i omašaka. U trećem poglavlju analizirana je prikupljena građa i prikazana interpretacija rezultata. Samo poglavlje je podeljeno na dve tematske celine. U okviru prve tematske celine obrađene su sve zabeležene greške, počevši od samoglasnika *a, u, o, e, i, ă, â* i *î*. Zatim je analizirana pogrešna upotreba diftonga i triftonga, kao i alternacije koje se javljaju i vrlo su česte na svim nivoima. Sledi obrada pogrešne upotrebe suglasnika, *c, j, ț, ș* i *s*. Predstavljene su i greške kod glasovnih grupa *ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che* i analize alternacije suglasnika.

Kod uočenih morfoloških grešaka analiziran je rod imenica, zatim su predstavljene greške u upotrebi određenog i neodređenog člana. Sledeće poglavlje čine rezultati koji se bave greškama u upotrebi ličnih zamenica u nominativu i akuzativu, povratnih i pokaznih zamenica. Nije zabeležen veliki broj primera u kojima se javljaju greške u upotrebi prideva i brojeva, ali nam i taj segment ipak otvara mnoga pitanja za dalja istraživanja. Najviše grešaka je, kao što je i očekivano, zabeleženo prilikom upotrebe glagola, gde su u okviru glagolskih vremena obrađeni *prezent* uz posebnu podelu konjugacija (Ia, Ib, II, III, IVa, IVb, Va i Vb). Nakon prezenta, analizirana je upotreba *perfekta, futura I* i *kolokvijalnog futura* u dobijenoj građi. Sledi celina koja se bavi glagolskim načinima, ličnim *konjunktivom* i *imperativom*, kao i neličnim *infinitivom* i *participom*.

Sledeće poglavlje bavi se greškama u upotrebi predloga, kod kojih se očekivao veći broj grešaka nego što je zabeleženo u istraživanju. U okviru ove celine obrađena su dva predloga *la* i *în* kod kojih je zabeležen najveći broj grešaka.

U okviru posebnog poglavlja predstavljena su dosadašnja istraživanja, sprovedena na Odseku za rumunistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, a koja se

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika

odnose na primenu modernih tehnologija kao pomoć u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika i otklanjanju grešaka.

Poslednje poglavlje donosi zaključna razmatranja i preporuke za dobru praksu.

2. Teorijski okvir

2.1 Učenje stranog jezika

Tradicija, politika i ekonomija igraju veoma važnu ulogu u svakom društvu. U rešavanju obrazovnih pitanja određene regije veliku ulogu imaju i društveno-politički faktori (Ursulesku Miličić i Janjić, 2014). Jezik je neophodan za razne vrste komunikacija u ljudskom društvu. Ljudi ga koriste za deljenje ideja, informacija, mišljenja i stavova. Svaki čovek ima svoj sopstveni način govora koji ga razlikuje od drugih osoba, ali treba istaći da je svaki jezik normiran. Bez jezičkih normi, jezik bi se veoma brzo menjao, tako da bi međusobno razumevanje bilo skoro nemoguće (Graur, 2009: 11). Stoga je veoma važno da ljudi znaju što veći broj jezika i da kontinuirano poboljšavaju svoju komunikaciju (Janjić, 2011: 356–357), ali i poštuju usvojene norme.

Vrlo je važno znati sledeće:

Jezik⁹ nije korpus znanja, skup činjenica koje se mogu memorisati ili izrecitovati za testove ili ispite. Jezik predstavlja urođenu ljudsku sposobnost i kao takav je organske prirode. Raste i razvija se u povoljnim uslovima, umanjuje se zanemarivanjem i nalazi se pod uticajem emotivnih faktora. Postoje razni nivoi kompetencije koji se mogu izmeriti, ali svaki jezički učinak se razlikuje od drugog. Govorna kompetencija je najdirektnija, ali u isto vreme krhka i nestabilna. Svi znamo koliko artikulisani, obrazovani i fokusirani umemo da budemo dok sedimo sa opuštenom grupom prijatelja i diskutujemo o svetu. Ali da li umemo isto to da uradimo ispred publike? Ili na poslovnom razgovoru? Ili u sudnici? Kada smo umorni, bolesni, ili zaljubljeni? Svaki ljudski faktor utiče na našu sposobnost da koristimo čak i maternji jezik na kompetentan način, i svi ovi faktori se prenose u kontekst stranog jezika (Martinelli, 2000: 9).

⁹ Jezik možemo uporediti i sa igrom, što je npr. uradio jedan veliki lingvista koji je jezik uporedio sa šahom i ovom analogijom napravio izuzetne opservacije koje su značajne za jezik (Guțu Romalo, 2008: 16).

Potreba za komunikacijom koja se kroz istoriju javlja iz različitih razloga uvek je zahtevala zajednički jezik među pojedincima, većim društvima i državama. Ovo je dovelo do formiranja i razvoja „učenja i podučavanja stranih jezika“ kao ere naučne aktivnosti (Mert et al., 2013: 130). U savremenom svetu vrlo je važno poznavanje više jezika, te se nameće potreba praćenja procesa usvajanja stranog jezika (Hornjak, 2010: 222).

Corder (1967: 164) smatra da se svi rađaju sa urođenom predispozicijom za usvajanje jezika, ali je neophodna izloženost određenom jeziku kako bi proces usvajanja bio započet. Neophodno je da osoba poseduje i interni mehanizam nepoznate prirode koji mu dozvoljava da izgradi gramatiku određenog jezika od ograničenih informacija koje su mu dostupne.

Glavni cilj primenjene lingvistike je praktična primena dobijenih rezultata. U ovu oblast spadaju i učenje i predavanje prvog jezika, ali i analiza grešaka. Kroz objektiv primenjene lingvistike moramo posmatrati i istražiti učenje jezika, ali i saznati šta se dešava sa jezikom prilikom učenja (Amara, 2015: 58). Nastavnici i profesori će na različite načine tumačiti učenje i podučavanje. Često se te teorije prihvataju zdravo za gotovo i formiraju se na osnovu sociokulturnog konteksta oko nas. Mogućnost da se pristup preispita i uporedi sa drugim, a samim tim i oceni sopstveni, može dati dobre rezultate (Martinelli, 2000: 9). Navešćemo tri najznačajnije teorije o učenju jezika.

Postoje tri glavne teorije o tome kako se jezik uči. Biheviorizam kao pravac naglašava suštinsku ulogu sredine u procesu učenja jezika, dok mentalističke teorije daju prioritet ličnim osobinama onih koji uče sa kognitivnog i psihološkog aspekta. Treći pristup, pak, daje pregled bitnih ideja kao što su razumljivi input i interakcija u vidu konverzacija sa studentima, u cilju stvaranja novog jezika (Holt, 2012: 73).

Mnoge studije se bave razlikama između učenja i usvajanja stranog jezika, mnoge od njih su diskutabilne pogotovo zbog „jasne razlike između L2 usvajanja i učenja“ (Badea, 2009: 89). Autorka ističe da, po jednoj teoriji, principi univerzalne gramatike važe samo tokom kritičnog perioda, nakon kog drugi mehanizmi učenja

upravljaju procesom učenja stranog jezika. Druga teorija, opet, naglašava da se L2 usvaja prema L1 principima, iako se gramatika L2 ne usvaja u potpunosti zbog nelingvističkih faktora. U ovom pogledu maternji jezik treba posmatrati kroz usvajanje, a strani jezik kroz učenje.

Kako usvajanje, ali i predavanje jezika, prati kompleksan proces, došlo je do toga da se

u dvadesetom veku razvio veliki broj metodologija vezanih za učenje jezika, iako su neke bile međusobno protivrečne, doprinele su razvoju učenja stranih jezika. Metode kao što su audio-lingvalna, gramatičko-prevodilačka, komunikativna, sugestopedija i druge, imale su pozitivne aspekte i doprinele su boljem i sadržajnijem učenju i predavanju stranih jezika, međutim nijedna od ovih metoda nije se fokusirala na osposobljavanje učenika da razume više *a priori* nepoznatih jezika, bar iz iste jezičke porodice, a da pritom te jezike nikada nije učio (Dončić, 2003: 573).

Učenje jezika je najbolje kada su informacije koje dobija značajne i razumljive, zapravo kada nisu pod uticajem gramatike. Sam proces sticanja jezika treba da bude što prirodniji. Potrebno je pratiti mogućnosti studenata da analiziraju date nastavne jedinice, i samim tim odgovoriti na pitanje da li im nešto jeste ili nije jasno. Tako je najuticajniji deo kontekst koji okružuje usmenu poruku i vokabular, pogotovo u ranim fazama sticanja jezika (O'Malley and Uhl Chamot, 1995: 12).

Učenje stranog jezika je uvek težilo da prati ritam usvajanja prvog jezika, a kroz istoriju podučavanja jezika bilo je mnogo pokušaja da učenje stranog ili drugog jezika prati proces prvog. Važnost značenja reči u učenju, i interesovanje o tome kako deca uče jezik, kao model podučavanja jezika, bili su prvi pristupi teorije o učenju jezika (Holt, 2012: 72). Krashen (1981, 2002) iznosi mišljenje da je L2 usvajanje proces u kom deca nesvesno usvajaju maternji jezik, dok učenje označava svesno znanje stranog jezika, znanje pravila i mogućnost da se o njima razgovara.

Već godinama postoje studije o procesu usvajanja maternjeg jezika i učenja stranog jezika, te su podaci o usvajanju prvog jezika bili prilagođeni učenju stranog

jezika. Zaključeno je da se proces usvajanja (maternjeg jezika) i učenja (stranog jezika) odvija na sličan način (Erdogan, 2005: 261). Kada učimo strani jezik

suočavamo se sa drugačijim jezičkim sistemom od maternjeg. Naravno, razlika od sistema do sistema postoji, i to nam u manjoj ili većoj meri otežava proces učenja jezika. Kada učimo strani jezik pokušavamo da shvatimo kako njegov sistem funkcioniše, poredimo ga sa sopstvenim. Odrasli drugačije prilaze učenju stranih jezika, za razliku od mlađih. Služe se drugim strategijama i naravno, više se oslanjaju na svoj maternji jezik. Potreba za potpunim razumevanjem jezičkih delova je više izražena (Petrović, 1995: 95).

Tako se može smatrati da se jezičke sposobnosti i stavovi prema drugom jeziku odnose na orijentaciju onoga koji uči jezik prema onima koji pričaju ciljni jezik, kao i faktore ličnosti. Ovi faktori su direktno povezani sa prihvatanjem i samo indirektno sa svesnim učenjem (Krashen, 2002: 5).

U procesu učenja jezika dolazi do stvaranja međujezika i međujezičkog polja, i tu je najčešće reč o višejezičnom diskursu. Na svim nivoima učenja dolazi do prenošenja gramatičkih sistema iz L1 u L2, prilagođavanje L2 po principima L1, korišćenje elemenata iz L1 u L2. Sve ovo može imati i pozitivan, i negativan uticaj (Pavličević Franić, 2006: 1). Važno je da profesor vodi računa o sistemu prilagođavanja, načinu na koji se gramatičke strukture prenose i na elemente koji se koriste.

Pri usvajanju drugog jezika, struktura novog jezika postavljena je na strukturu maternjeg, na sličan način na koji se i maternji jezik formira u memoriji prilikom njegovog učenja; stoga je učenje novog jezika formirano u okvirima znanja maternjeg (Mert et al., 2013: 131). Sa druge strane, zbog univerzalnih karakteristika ljudskog jezika, mladi i odrasli koji uče prvi ili drugi strani jezik, već „znaju“ dosta o osnovnoj strukturi svakog jezika. Ovo se može videti u svakom stadijumu učenja stranog jezika, a vrlo je slično i za usvajanje maternjeg jezika (Badea, 2009: 89).

Poznato je da se pristup učenju jezika tokom prethodnih godina znatno promenio. Danas se podučavanje jezika fokusira na komunikativne sposobnosti. Komunikativni pristup je različit od svih prethodnih metoda podučavanja, čak i onih pristupa u kojima se

ispravljanje grešaka uzima u obzir (Maicusi et al., 1999-2000: 171). Kennedy (2006) ističe važnost angažovanja čula i obogaćeno okruženje u učenju jezika. Navodi da korišćenjem naših *emocija* možemo odrediti šta nam je važno da naučimo i zapamtimo.

Mozak odlaže informacije u zavisnosti od *funkcionalnosti* i *smislenosti*; emocije pobuđuju *pažnju*; pažnja pobuđuje *učenje* i *pamćenje*; *ponavljanje* je važno, ali zahteva *novinu s obzirom* na koncept instrukcija¹⁰.

U nastavi se strategija učenja uz elaboraciju i povezivanje sa kontekstom i prethodnim znanjem može upotrebiti na mnogo načina. Najočiglednija upotreba je vezana za uvođenje novih pojmova onda kada je to najpogodnije za povezivanje u datom kontekstu ili eksplicitno isticanje bitnih i smislenih veza nekog novog pojma sa prethodnim materijalom (Chatman and Sparrow, 2012: 9).

Kursevi jezika su, vrlo često, prilagođeni sadržaju određene knjige. Dešava se da se knjige za nastavu i kurseve biraju bez prethodnog ispitivanja kvaliteta knjiga (sa lingvističke tačke gledišta) i da se ne obraća posebna pažnja na probleme koje korisnici tog jezika mogu imati (Castillejos López, 2009: 677). Kod svetskih jezika postoji više mogućnosti za odabir literature i udžbenika, što olakšava izbor i omogućava profesoru da izabere najbolju literaturu za polaznike koji jezik uče, u zavisnosti od nivoa, jezičkog predznanja i starosti. Kod jezika koji nisu tako popularni, često se srećemo sa nedostatkom literature i udžbenika za učenje jezika. Tako, na primer, ne postoji udžbenik za učenje rumunskog jezika prilagođen studentima slovenskog govornog područja. Susrećemo se, takođe, i sa problemom nedostatka gramatike rumunskog jezika na srpskom jeziku, rečnika i sl.

Koristi od učenja stranog jezika dokazane su u mnogobrojnim studijama. Pored toga što utiče na jezičke sposobnosti studenata, učenje stranog jezika razvija kreativne sposobnosti, podstiče kritičko mišljenje i utiče na akademska postignuća (Ursulesku Miličić i Janjić, 2014: 8).

Učenje stranog jezika pruža nam mnogo više od mogućnosti komunikacije na datom jeziku. Na taj način bolje razumemo kulturološke razlike. Ursulesku Miličić i

¹⁰ Sam koncept instrukcija treba da sadrži svih pet jezičkih procesa – posmatranje, slušanje, pisanje, čitanje, i pisanje – i iskoristi raznovrsne metode i pristupe.

Janjić (2014) ističu da su studenti koji uče rumunski jezik kao strani na kraju semestra pokazali veću zainteresovanost za istoriju, književnost i kulturu Rumunije. Dalje, Janjić (2015a) je dokazala da je motivisanost za istoriju, kulturu i književnost Rumunije bila u kontinuiranom porastu, ali i da je smanjen broj grešaka. Pojavljuje se, takođe, još jedan bitan motiv – „samozainteresovanost“, tj. otkrivanje novih stvari. Tako su, na primer, studenti filozofije počeli da istražuju na tom polju, studenti nemačkog su se zainteresovali za nemačku nacionalnu manjinu u Rumuniji, studenti istorije su istraživali teme iz rumunske istorije. Polje studentske zainteresovanosti se proširuje i na druge oblasti kao što su: muzika, film, tehnologija itd. Kod studenata se javlja integrativna motivacija i nakon svakog nivoa učenja jezika bila je sve veća.

2.2 Razlozi za učenje stranog jezika

Razlozi za učenje stranog jezika variraju od osobe do osobe, prate ih različiti faktori i situacije. Razlog za učenje stranog jezika ne podrazumeva i motivaciju za učenje određenog jezika. U slučaju kada pored razloga postoji i motivacija za učenje, možemo smatrati da postoji dovoljno prostora za napredovanje. Često su razlozi vezani za poslovne ili studentske obaveze, ali i neophodnost komunikacije sa drugim ljudima. Postoje, međutim, i drugi razlozi gde učenje jezika ne predstavlja obavezu već važno sredstvo interakcije među ljudima.

Važnost učenja stranih jezika je i u sticanju, proširivanju i produbljivanju znanja i umenja u svim jezičkim aktivnostima, upoznavanju kulturnog nasleđa naroda ili zemlje čiji se strani jezik izučava i osposobljavanje za dalje obrazovanje i samoobrazovanje (Maksimović i Osmanović, 2013: 448). Kada učimo strani jezik nemoguće je ignorisati kulturu zemlje iz koje taj jezik potiče. Jezik je socijalni instrument i njegova primarna funkcija je komunikacija, a bez poznavanja kulture jezika koji se uči, reakcija na input kojem smo izloženi može biti neadekvatna (Petković, 2014: 211).

Mnogi učenici odluče da uče prvi ili drugi strani jezik u srednjoj školi ili na fakultetu. Tada je učenik izložen jeziku samo u formalnoj situaciji i obično ne više od par sati nedeljno. Dakle, jezički unos nije autentičan, niti su povratne informacije dovoljno konstantne (Badea, 2009: 89).

Postoji nekoliko faktora (unutrašnjih i spoljašnjih) koji imaju uticaj na proces učenja jezika. Spomenućemo samo nekoliko: starost, motivacija¹¹, kognitivni stil, sredina, atmosfera, stil života, jezičko predznanje, uzrast itd. Svi navedeni faktori su podjednako bitni i neophodno je ispratiti ih. Krashen (1985), pak, izdvaja četiri osnovna afektivna faktora koji utiču na usvajanje stranog jezika, a samim tim su i odgovorni za individualne varijacije i sklonosti ka učenju kod učenika: motivacija, stavovi, samopouzdanje i jezička anksioznost.

Jedna od ključnih razlika između prirodnog učenja jezika i institucionalizovanog leži pre svega u faktoru motivacije (Luca, 2012: 1). Obraćanje pažnje na ulogu motivacije u nastavnom procesu može biti efektivan i pomoćan faktor u procesu učenja jezika. U stvarnosti, svest nastavnika o učeničkom stavu i njegov odnos prema nastavnim procesima predstavljaju osnovu za nastavnikov rad. U procesu poučavanja jezika nastavnik može da korisiti korisnije i efektivnije metode. Motivacija može biti definisana kao „fizička, psihološka ili socijalna potreba koja motiviše individualca da postigne svoj cilj i da ispuni svoje potrebe“ (Mahadi Tengku Sepora and Moghaddas Jafari, 2012: 233), ali i da se oseća zadovoljno zbog svojih postignuća, kojih mora biti svestan makar ona bila i vrlo mala.

Motivacija je faktor koji, bez sumnje, može biti od presudnog značaja za učenje stranog jezika. Motivacija za učenje jezika obuhvata više faktora koji navode učenika da primeni svoju jezičku sposobnost na učenje određenog jezika (Petković, 2014: 211). Količina, domet i vrsta motivacije imaju bitnu i određujuću ulogu u procesu učenja. Nastavnik jezika, takođe, ima veoma bitnu ulogu i funkciju u motivisanju učenika za učenje stranog jezika (Mahadi Tengku Sepora and Moghaddas Jafari, 2012: 233). Tako možemo govoriti o spoljašnjoj i unutrašnjoj vrsti motivacije, gde bi spoljašna motivacija bila

označena situacija na sledeći način – učenik ulaže veliki napor i trud u školske aktivnosti i istrajava u tome, iako nije oduševljen samom aktivnošću, samim sadržajem zadatka, jer je to neizbežan uslov da postigne nešto do čega mu je

¹¹ Više o motivaciji za učenje rumunskog i arumunskog u Janjić, 2011.

stalo. Njegova aktivnost je i pokrenuta, i usmeravana, i održavana sredinskim činiocima poput obećanja, pritiska, pretnji ili pohvala i kazni, a ne ličnim interesovanjem ili uživanjem u samoj aktivnosti koju obavlja. Prema ovim kriterijumima, aktivnost učenja je samo sredstvo za postizanje nekog drugog cilja kakav je dobra ocena, odobravanje nastavnika ili roditelja, status najboljeg u razredu ili izbegavanje neugodnosti poput loše ocene, kritike odraslih, podsmeha drugova. U tom slučaju aktivnost se više doživljava kao prepreka, nego kao sama po sebi privlačna (Lalić Vučetić, 2015: 32).

S druge strane, kada je reč o unutrašnjoj motivaciji, možemo govoriti o dijametralno drugačijem pristupu jer

učenik ulaže trud u školske aktivnosti, u izvršavanje školskih zadataka i istrajava u njima jer je zainteresovan, oduševljen samim rešavanjem zadatka, razjašnjavanjem problema, produbljivanjem i proširivanjem znanja, unapređenjem sopstvenih veština i sposobnosti, nezavisno od toga hoće li ili ne za to dobiti još nešto osim samog znanja ili unapređenja veština i sposobnosti. Njemu je nagrada sama aktivnost kojom se bavi i sazajni, odnosno razvojni rezultat do kojeg tokom nje dolazi (Lalić Vučetić, 2015: 33).

Bitno je, naravno, da nastavnik poznaje obe vrste motivacije, da zna da su one u srodstvu i u međusobnim odnosima. Dodatno, lični, psihološki i socijalni faktori imaju efekat na povećavanje ili smanjivanje obe vrste motivacije. Ustvari, veoma je važno da nastavnik zna koja je vrsta motivacije u pitanju, kako se stvara, usvaja i, konačno, kako se ispoljava kod učenika (Mahadi Tengku Sepora and Moghaddas Jafari, 2012: 233).

Za učenje stranih jezika važne su i *integrativna* i *instrumentalna* motivacija. Gardner i Lambert (1972), smatraju da instrumentalna motivacija proizilazi iz ličnih razloga, najčešće se vezuje za materijalnu korist, dok se integrativna motivacija odnosi na učenje jezika iz želje da se što više sazna o kulturi, tradiciji i zemlji iz koje dati jezik dolazi. Kulturu zemlje jezika koji se uči je nemoguće ignorisati, a jezik predstavlja socijalni instrument. Njegova primarna funkcija je komunikacija, a bez poznavanja

kulture jezika koji se uči, reakcija na input kojem smo izloženi može biti neadekvatna (Petković, 2014: 209).

Često se dešava da nastavnici stranih jezika mali napredak u učenju vide kao rezultat sopstvenog dobrog i kvalitetnog podučavanja. Zaboravljaju, međutim, da postoje i podjednako bitni faktori koji utiču na uspešnost učenja jezika – kvalitet učenja, odgovarajući nastavni materijali, motivacija, lingvistička inteligencija, sposobnost i, naravno, vreme (Hasbún Hasbún, 2007: 128).

2.3 Uloga profesora

Kultura u učionici koja je neophodna za kontekst neformalnog obrazovanja zahteva zajednički pristup podučavanju i učenju. Nastavnik ima ulogu *facilitatora* – pomaže i ohrabruje učenje. Koliko postoji nastavnika na svetu toliko postoji i nastavnih stilova; isto tako postoji isti broj stilova učenja koliko i učenika. Najvažniji resurs koji nastavnici i učenici donose u sredinu za učenje jesu njihove ličnosti, tj. oni sami (Martinelli, 2000: 14). Uloga profesora u procesu učenja jezika je veoma važna. Njegov cilj je da pokaže studentu da sam proces učenja jezika nije zamaranje već vid opuštanja i zabave. Važno je da nastavnik pokaže samouverenost, jer u tom slučaju studenti imaju poverenja i lakše pamte sve informacije (Petrović, 2011). Svaki profesor ima jedan veoma važan zadatak – u susretu sa studentima mora da identifikuje njihove potrebe i ciljeve, te da njima prilagodi kurikulum i način predavanja jezika (Petković, 2014: 217).

Dobar nastavnik je onaj koji može da vidi dalje od „lica“ studenata i dalje od priručnika i knjiga koje koristi. Naravno, dobra tehnika ili kvalitetan profesor ne znače i garanciju da će se proces učenja odvijati lako. Bitno je prepoznati potrebe studenata, njihov stil učenja, poteškoće i probleme koji se javljaju i paralelno sa učenjem raditi na njihovom otklanjanju (Gómez Martínez, 2006: 2). Sve navedeno dovodi do zaključka da dobar profesor mora biti i dobar pedagog, metodičar i dobar stručnjak.

Martinelli (2000: 9) ističe kako se u retkim situacijama uloga nastavnika i učenika ispituje i testira. Uprkos pokušajima da se utiče na razvoj učenika, da se iniciraju njihova samostalnost i samostalno učenje, većina nastavnih situacija je zapravo centrirana oko nastavnika i vezana isključivo za njega. S druge strane, smatra se da

tradicionalni pristupi pružaju sigurnost u učenju, ali da najbolju radnu atmosferu stvaraju nastavnici sa širokim spektrom znanja i sposobnošću da menjaju svoj pristup kako bi ga prilagodili individui i specifičnim grupama i kontekstima.

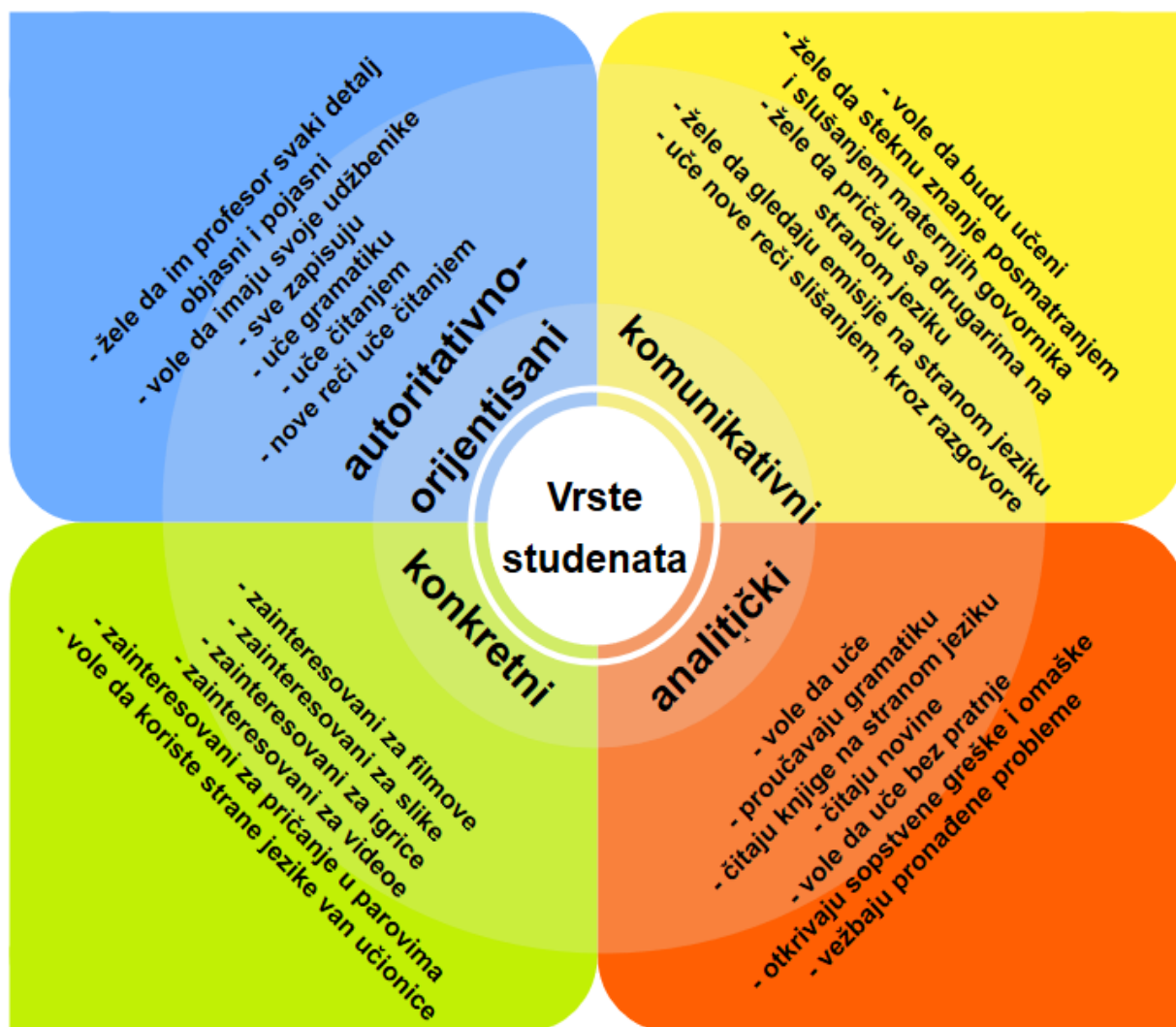
Veliki broj istraživanja pokušao je da odgovori na pitanje kako podučavati strani jezik. Ipak, ne možemo reći da su dobra tehnika i sposoban profesor dovoljna garancija za uspešan proces učenja (Gómez Martínez, 2006: 2). Šta zapravo znači biti dobar profesor? Ko je dobar profesor predmet je gotovo svakodnevnih polemika. Čini se da ne postoje faktori i činjenice koje ćemo svi usvojiti prilikom ocenjivanja metodologije nečijeg rada, ali važno je imati na umu sledeće.

Dobar profesor nije onaj koji dobro vlada jezikom ili koji je imao dobre ocene, već onaj koji je svestan potreba i teškoća sa kojima se učenici susreću i usmerava svoje podučavanje na njih i komunicira sa studentima kao posrednik ili vođa njihovog procesa učenja. Drugim rečima, dobar profesor je onaj koji može da vidi dalje od lica studenata i udžbenika koje koristi. Razlog zbog kojeg se usvajaju neke stvari, a neke ne može biti to da usvajaju isključivo one stvari koje žele na način koji žele. Zato je važno da budemo svesni različitih načina učenja, individualnih faktora koji utiču na usvajanje i učenje jezika i dovoljno fleksibilni da se prilagodimo individualnim potrebama studenata, te ćemo imati kako ključ podučavanja tako i učenja jezika (Gómez Martínez, 2006: 2).

Nekada se profesorima čini da učenicima olakšavaju stvari smanjivanjem i pojednostavljanjem gradiva na „jednostavne” reči i zvukove, kao što su slova alfabeta ili imena raznih stavki iz rečnika. Mozgu je, međutim, potrebno više vremena da zapamti navedene primere, jer ne postoji nikakvo smisljeno iskustvo sa kojim bi učenik povezao učenje (O'Malley and Chamot, 1995: 7–9). Zato se u pojedinim situacijama uproščavanje određenih gramatičkih jedinica može smatrati otežavajućom okolnošću u procesu učenja. Profesori u svakom trenutku moraju voditi računa o načinu predstavljanja gradiva.

Pored ovih, opštih, faktora koji su tiču svih studenata, važno je napomenuti da u jezičkoj učionici postoje različiti učenici sa mnogo individualnih razlika. Nunan (1989),

procenjuje da u učionici postoje četiri vrste učenika: konkretni učenici, analitički učenici, komunikativni učenici i autoritativno-orijentisani učenici. Odlike ovih studenata prikazane su na Slici br. 1 – Vrste studenata.

Slika br. 1: Vrste studenata

Kako su svi studenti individue za sebe, potrebno je da profesor poštuje i ceni njihove razlike i da dozvoli da se u skladu sa sopstvenim mogućnostima izraze. Interakcija između studenata neće uticati samo na bolje međusobno razumevanje već i na poboljšanje atmosfere u toku časa. Samim tim će se uticati i na proces učenja jezika.

Premda među ovim studentima postoje razlike u učenju, oni poseduju tehnike i manire koji se mogu smatrati dobrim. O manirima i tehnikama dobrih studenata/učenika pisao je i Skehan (1989) koji navodi da su:

- Prvenstveno dobri studenti/učenici angažovani i posvećeni svom radu, obavezama i misijama.
- Dobri studenti/učenici promovišu i proširuju jezičko znanje kao strukturu i uređuju i prave implikacije i zaključke.
- Dobri studenti/učenici identifikuju i vide jezik kao način za pravljenje pretpostavki i komunikaciju sa drugim ljudima.
- Dobri studenti/učenici su komforniji kada je u pitanju znanje koje su stekli i imaju drugačije poglede na druge strane jezike.
- Sve vreme procenjuju i ocenjuju šemu stranog jezika koji uče, dok određene ekspresije dolaze u uvid i veza i korelacija između njih.

Postavlja se pitanje na koji način studentima treba davati povratne informacije i koje će biti najbolje prihvaćene?

Da li one treba da budu eksplicitne ili implicitne je kontroverzan problem ne samo među onima koji istražuju usvajanje drugog jezika, već takođe među onima koji podučavaju jezike. Potreba da se otkrije da li su izmene delotvorne u razvoju jezika rezultat je želje učitelja da pronađu najbolje načine pružanja povratnih informacija učenicima. Iako nam ove studije pomažu da razumemo ulogu izmena u učenju u razvijanju drugog jezika, skoro da ne postoji nikakva literatura o tome kako davanje povratnih informacija u obliku izmena utiče na motivaciju učenika (Kayi, 2010: 28).

Nakon informacija, treba razmišljati i o procesu procenjivanja, jer nisu svi učenici podjednako dobri, a ni jednaki. Edukaciona evaluacija je bitna kako za profesore tako i za studente. Obrazovnu instituciju interesuju efektivnost, evaluacije i rezultati na kraju akademske/školske godine. Nastavnike interesuje da li su i u kojoj meri njegova predavanja bila uspešna, a studente zanima koja je nagrada za njihovo znanje.

U tom smislu procenjivanje je zapravo

sistematska kolekcija, pregledanje i korišćenje informacije o edukacionim programima preuzete u svrhu poboljšanja učenja i razvoja. Procenjivanje je od velike važnosti. Edukaciono procenjivanje je proces dokumentovanja, najčešće za izmerljive stvari, znanje, veština, stavova i verovanja. Evaluacija ne meri samo koliko napredujemo, već nam pomaže i da budemo efektivniji. Evaluacija ima dve glavne svrhe: *za učenje i za razvoj* (Iseni, 2011: 62).

Što se tiče učenja i predavanja jezika, u novije doba desio se važan transfer i dogodila se velika promena u sledećem smislu. Fokus je stavljen na učenika i učenje, a ne na nastavnika i nastavu (Mahadi Tengku Sepora and Moghaddas Jafari, 2012: 230). Kako učenje jezika i dalje podrazumeva prenošenje znanja sa profesora na učenike, fokus nije na tome kako podučavati, već šta podučavati. Sadržaj preovlađuje novitete i raznolikost strategija koje učenje zasnovano na zadacima zahteva. Stoga, učenicima fale neophodni uslovi u kojima će učiti sami, odbijeni pasivnom ulogom koju su primorani da prihvate prilikom podučavanja i učenja (Presada and Badea, 2014: 57). Međutim, mnogi nastavnici se žale da njihovi studenti nisu u stanju da koriste lingvističke forme koje su im objašnjene. Moguće je da se opisana situacija javlja zbog pogrešnog utiska nastavnika da ishod treba da bude autentična reprezentacija unosa. Ovo shvatanje ignoriše funkciju unosa – znanja o jeziku koji učenici upijaju. Unos može da se razlikuje od programa koji nastavnik očekuje da se usvoji (Erdogan, 2005: 262).

Lingvistički kodeks direktno doprinosi učenju i predavanju jezika. Može pomoći nastavnicima da vizualizuju jezik kao izvor, cilj i nešto između. Na kraju, predavanje jezika je pod direktnim uticajem nastavnikovog razumevanja jezika. Nastavnici, međutim, skoro nikada ne stvaraju svoje koncepcije jezika, te im kodeks lingvistike može predstavljati način kako da postignu ovaj cilj (Castillejos López, 2009: 680).

Tako se kao zaključno razmatranje svega navedenog može istaći sledeće: analiza grešaka nam može pružiti uvid u mnogo stvari – u to da li se pojedine greške javljaju zbog tipa testa, nedovoljno obrađene gramatičke jedinice, propusta u metodologiji, nastavnom programu ili zbog studenata i nedovoljno savladanog gradiva. Samim tim,

proučavanje grešaka učenika može da bude prvi korak u upoznavanju nastavnika sa znanjem jezika učenika, ali ovo je samo početna tačka u otkrivanju višestrukih nijansi učenja L2 zahteva. U isto vreme, proučavanje grešaka učenika uključuje prilaznje učenju na intiman način; ovo treba da omogući nastavnicima da promovišu prikladna pedagoška sredstva. Razumevanjem prirode fenomena možemo bolje da ga objasnimo i da se sa njime bavimo. Predavanje u okviru L2 zahteva trud neprekidnog traganja, ali to je tako važan zadatak da je sav trud vredan toga (Castillejos López, 2009: 680).

2.4 Greške u učenju jezika

Činjenica da deca koja uče maternji jezik prave brojne greške je prirodna i sastavni je deo procesa usvajanja jezika. Dobijanjem povratnih informacija od odraslih, deca uče i nauče kako da proizvode gramatički i semantički prihvatljive rečenice u okviru svog maternjeg jezika. Način na koji učenik uči strani jezik se ne razlikuje od deteta koje uči maternji jezik (Erdogan, 2005: 266).

Prilikom učenja stranog jezika¹², mogu se javiti pojedine poteškoće zbog kojih učenik pravi greške, nezavisno od nivoa sličnosti ili razlika između maternjeg i stranog jezika. Iako takve greške mogu biti rezultat nedovoljnog znanja jezika koji se uči, ponekad razlog pravljenja grešaka može biti i maternji jezik (Mert et al., 2013: 130–131). Kako navodi Erdogan (2005: 262) greške su posmatrane kao rezultat upornosti navike maternjeg jezika nad učenjem novog jezika. Ova ideja je navela istraživače primenjene lingvistike da svoje studije velikim delom posvete poređenju maternjeg i ciljnog jezika, kako bi mogli da izvedu pretpostavke i objasne greške. Neobjašnjavanje grešaka na ovaj način bilo je podcenjeno, a greške tretirane istom tehnikom ponovnog objašnjavanja i vežbanja.

Razlog za javljanje grešaka može biti situacija u kojoj učenik strani jezik poredi sa svojim maternjim jezikom. Učenje jezika iz iste jezičke porodice može povećati verovatnoću pravljenja grešaka sa povećanjem nivoa sličnosti. Postoje jezici čiji istorijski razvoj i promene nisu u potpunosti nezavisni, te se javljaju slični koreni i strukture reči. Sa druge strane, postoje i jezici sa potpuno različitim korenima i jezičkim strukturama (Mert et al., 2013: 131).

Pre 1960. godine, tokom dominacije biheviorističke teorije¹³, postojao je dominantan pogled na jezik koji je greške učenika smatrao nepoželjnim (Amara, 2015:

¹² Još jedno važno pitanje u procesu učenja jezika odnosi se na to koliko treba koristiti maternji jezik na času stranog jezika i koliko on utiče na greške koje se javljaju. Više o ovome u istraživanju Carević, 2010: 232.

¹³ U biheviorističkoj učionici učenici reaguju na stimulanse i potkrepljenja, dok u učionici baziranoj na kognitivnoj psihologiji unutrašnja motivacija učenika vodi proces učenja. Jedan od najvažnijih principa

59), a u učenju jezika čak i nedopustivim. Greške ne treba „ostaviti u vazduhu“, već ih treba ispravljati (Ursulesku Miličić i Janjić, 2014: 9–10). Bihevoristi su grešku smatrali simptomom neefikasnog predavanja ili dokazom neuspjeha. Verovali su da kada do istih dođe, potrebno je da budu zalečene snabdevanjem ispravnih formi, odnosno korišćenjem intenzivnog vežbanja i prekomernog podučavanja (Maicusi et al., 1999-2000: 169). Pravljenje grešaka bilo je posmatrano kao znak lošeg učenja i posmatrano kao nepoželjno u ispravnom procesu učenja jezika. Razlog za pravljenje grešaka leži u neadekvatnim metodama podučavanja koje da su “savršene” nikad ne bi bile napravljene (Amara, 2015: 59). Iako bihevorizam kao koncepcija može podleći kritikama, predstavljao je značajan napredak u ophođenju prema greškama, stavljajući akcenat na različite karakteristike različitih predmeta i na izbacivanje teškog kažnjavanja (Maicusi et al., 1999-2000: 169).

Sasvim drugačija koncepcija od one koju je zastupao bihevorizam smatra da bez greške ne postoji ni napredak (Maicusi et al., 1999-2000: 169). Bihevoristički način razmišljanja smatrao je da ne postoji savršena metodologija. Koncept univerzalne gramatike se javlja 1965. godine pojavom istoimene knjige Noama Čomskog. Prema ovom konceptu, svaki čovek ima urođenu mogućnost za pravljenje rečenica, te je ovo jedan od trenutaka kada su se profesori okrenuli kognitivnom pristupu, a istraživači zainteresovali za greške učenika kao izvor pravljenja hipoteza (Amara, 2015: 59). Kao reakcija teoriji kontrastivne analize koja je smatrala, poput bihevorističke teorije, da je jezički transfer osnovni proces učenja stranog jezika, pojavila se *analiza grešaka*, kako bi demonstrirala da se greške učenika ne javljaju samo zbog maternjeg jezika učenika, već odražavaju univerzalne strategije učenja (Erdogan, 2005: 263).

Ključna tačka vezana za ispravljanje grešaka je poznavanje prirode učenja stranog ili drugog jezika, tj. načina na koji učimo drugi jezik? Keshavarz (1999), ističe da su kontrastivna analiza i analiza grešaka bila dva glavna pristupa u objašnjavanju grešaka s tim da je analiza grešaka nastala na račun nedostataka kontrastivne analize koja je bila omiljen način opisivanja učeničkog jezika tokom 1950-ih i 1960-ih.

kognitivne psihologije za učitelje jezika koji su početnici je to da se informacija najbolje uči ako se predstavi učenicima kao smisljena (O'Malley and Chamot, 1995: 1).

Analiza grešaka je vrsta lingvističke analize koje se fokusira na greške koje prave učenici i sastoji se iz upoređivanja grešaka u prvom jeziku i grešaka u drugom jeziku, naglašavajući njihov značaj. Važno je dodati da posredovanje maternjeg jezika nije jedini razlog za stvaranje grešaka u drugom jeziku (Khansir, 2012: 1029). Analiza grešaka predstavlja nezamenjivi izvor informacija nastavnicima. Ona obezbeđuje informacije o greškama učenika koje pomažu nastavnicima da isprave uočene greške i poboljšaju efikasnost nastave (Nzama, 2010: 11). Analiza grešaka omogućava proveru pretpostavki u bilingvalnom upoređivanju i samim tim je važan dodatni izvor informacija za izbor materijala koji se mogu koristiti u formiranju nastavnog plana i programa (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 123).

Corder se smatra začetnikom analize grešaka. Ona je, tek nakon njegovog članka, pod nazivom *The significance of Learner Errors* (1967), kada je analiza grešaka zamenila kontrastivnu analizu, doživela pravi preokret (Maicusi et al., 1999-2000: 170). Greške su se do tada smatrale „manom“ koju treba eliminisati. Sistematsko analiziranje grešaka koje prave učenici omogućava obeležavanje oblasti koje zahtevaju ponovno učenje (Nzama, 2010: 10). Corder je dokazao da se strategije učenika stranog jezika mogu uvideti kroz analizu njihovih grešaka, koja može biti od pomoći i istraživačima procesa učenja stranog jezika.

Takođe, autor je učeničke greške posmatrao sa drugačije tačke gledišta, smatrajući da pružaju dokaze o sistemu jezika koji učenik koristi. Istakao je i objasnio njihov značaj. Prvo, greške su veoma važne za učitelja – na taj način mu saopštavaju, ako obavi sistematsku analizu, koliko je učenik napredovao i koliko je blizu cilja. Drugo, daju istraživačima dokaze o tome kako se jezik uči ili prihvata. Treće, neophodne su samom učeniku jer pravljenje grešaka može da posmatra kao instrument za učenje.

Selinker (1992) je istakao dva osnovna doprinosa Corderovog istraživanja učenju stranog jezika. Prvi je da su učeničke greške sistematske, a drugi da one nisu „negativne“ ili „prepreka“, već pozitivan faktor, odraz testiranja hipoteza. U svojoj uticajnoj knjizi *Error Analysis and Interlanguage*, Corder (1981) raspravlja o značaju posmatranja i proučavanja međujezičnog ponašanja učenika, ističući da mi

identifikujemo greške tako što poredimo ono što je učenik zapravo rekao sa onim što je trebao da kaže da bi izrazio ono što je imao nameru da izrazi.

Tako se za analizu grešaka može reći da se

bavi uspehom učenika u smislu kognitivnih procesa koje koristi za prepoznavanje i prihvatanje unosa koji dobija od ciljnog jezika. Dakle, primarni fokus analize grešaka je na dokazu koji učeničke greške obezbeđuju sa razumevanjem procesa usvajanja stranog jezika. Teoretska analiza grešaka se prvenstveno bavi procesom i strategijama učenja jezika i njegovim sličnostima sa procesom usvajanja maternjeg jezika. Drugim rečima, proučava ono što se događa u mozgu učenika jezika. Takođe, bavi se dešifrovanjem strategija učenika poput prekomerne generalizacije ili simplifikacije, a potom pravi zaključak u vezi sa univerzalnim procesima učenja jezika i u vezi sa tim da li postoji unutrašnji program za učenje stranog jezika. Sa druge strane, primenjena analiza grešaka se bavi organizacijom popravnih kurseva i pravljenjem odgovarajućeg materijala i nastavnih strategija na osnovu nalaza teoretske analize (Erdogan, 2005: 263).

Analiza grešaka je korisna za učenje stranog jezika jer otkriva nama – nastavnicima, kreatorima nastavnog plana i piscima udžbenika koje su problematične oblasti. Zahvaljujući rezultatima analize grešaka nastavnici mogu da sastavljaju dopunske zadatke i da posvete više pažnje problematičnim oblastima (Nzama, 2010: 11).

Istraživanje o greškama deo je psiholingvističkog traganja za univerzalnim procesom učenja drugog jezika (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 123). U komunikativnom podučavanju jezika fokus na forme je minimalan, uključujući i nedostatak pažnje posvećen ispravljanju grešaka. Kroz greške učitelji mogu poboljšati učenje. One, takođe, mogu pomoći učitelju da oceni učenikov kognitivni razvoj (Maicusi et al., 1999-2000: 171). Postoji i opasnost da se previše pažnje posvećuje greškama koje studenti prave. Nastavnik može postati previše zaokupljen greškama, pa

da s druge strane ispravni i tačni iskazi ostaju neprimećeni i nepohvaljeni (Amara, 2015: 59).

Tako su,

u globalnom pedagoškom smislu, istraživanja o tehnikama analize grešaka značajne zbog implikacija za organizaciju nastavnog plana nekog jezika i organizaciju učionice, iako se komunikacija smatra glavnom funkcijom jezika. Komunikacija treba da bude i glavni cilj nastavnika. Kada se komunikacija uredno sprovede, sa odgovarajućim strukturama, leksikom, dnevnikom i stilom, cilj komunikacije je bez sumnje najbolje postignut. Generalno, značaj analize grešaka u predavanju može se svrstati u sredini *bez grešaka* tendencije (po ceni komunikacije) i u *samo je bitna komunikacija* tendencija (po ceni lingvističkog kvaliteta u poruci) (Castillejos López, 2009:678).

Greške u učenju jezika uključuju sve delove jezika: fonologiju, morfologiju, leksiku i sintaksu. Primer fonološke greške je nesposobnost razlikovanja fomoneme /p/ i fomoneme /b/ kod arapskih učenika; npr. *pird* ili *brison*, umesto *bird* i *prison*. Primeri morfološke greške su: *womans*, *sheeps*, i *furnitures* (Touchie, 1986: 77).

Naravno, u procesu učenja i predavanja *ne treba ispravljati sve greške*¹⁴ i svakako ne treba to raditi često, budući da to utiče na motivaciju studenata, nastavni proces, ali i na same nastavnike¹⁵.

¹⁴ Primećeno je da ispravke grešaka nisu razvile ili održale motivaciju studenata u svim okolnostima. Kada su učenici primetili izmene i kada su one postale eksplicitan vid povratnih informacija, počele su da daju iste ili slične posledice kao i ostali vidovi povratnih informacija. Izmene su dovele do frustracije, uznemirenosti, nedostatka motivacije ili osećaja izgubljenosti. Ovo se naročito javljalo u situacijama kada su studentima ispravljane neznatne greške. Tada nisu nastavljali razgovor, već jednostavno prihvatili ispravku ili su odustali od konverzacije. Iz reakcija koje su dali učenici može se zaključiti da ispravke ne razvijaju želju za učenjem jer im ispravke, prema njihovim rečima, ne pružaju šansu da uvide gde su pogrešili. Kada se susretnu sa ispravkama bez ikakvog daljeg objašnjenja, studenti se, prema njihovim rečima, osećaju poraženo i izgubljeno, što na kraju rezultira manjkom želje za komunikacijom i nekada visokim nivoom uznemirenosti. Imali su, takođe, i osećaj da nisu u stanju da sami zakluče kako bi mogli

Tako se,

pored pitanja koja je Hendrikson postavio u svom pregledu povratnih informacija o greškama u učionicama za strane jezik 1978. godine, nastavilo sa ovom praksom traženja odgovora na sledeća pitanja: Da li učeničke greške treba ispravljati? Kada greške treba da budu ispravljene? Koja greške treba da budu ispravljene? Kako greške treba da budu ispravljene? Ko treba da ih ispravlja? (Tedick and de Gortari, 1998: 1).

Scrivener (1994) je, čini se, dao najbolji odgovor na istaknuta pitanja, uključujući jednu od ovih opcija u zavisnosti od tipa časa:

odmah; nakon nekoliko minuta; nakon aktivnosti; kasnije u lekciji; na kraju lekcije; u sledećoj lekciji; kasnije tokom kursa; Trenutne ispravke će najverovatnije biti najkorisnije, ako je cilj lekcije preciznost. Ali ako je cilj tečno pričanje, onda trenutna ispravka nije odgovarajuća. Učitelj može da ispravlja greške u aktivnostima vezanim za tečno pričanje ali je često bolje da to uradi kada se aktivnost završi. Prekidanje aktivnosti radi ispravke može ubiti aktivnost. Međutim, dok učenici rade učitelj može diskretno da sluša i napravi listu grešaka. Zabeleženi primeri i greške mogu se upotrebiti za diskusiju, vežbu, planiranje sledeće lekcije, itd.

ispraviti greške, iz čega zaključujemo da izmene ne dozvoljavaju studentima da imaju kontrolu nad jezikom (Kayi, 2010: 37).

¹⁵ Istraživanje sprovedeno među nastavnicima (iskusni i neiskusni, maternji i nematernji govornici, tradicionalni i progresivni, zaposleni u javnim i privatnim školama) na jedan određen način je želelo da isprovocira grupu nastavnika jezika, da ispita njihov stav prema ispravljanju grešaka. Jednostavna primedba: „Veliki deo nastavnika verovatno previše ispravlja svoje učenike“ lako isprovocira agresivnost, bes i mnoge druge nekorisne reakcije. Pitanje o stavu nastavnika prema greškama i ispravljanju je verovatno najvažniji problem u razvoju profesije nastavnika jezika. Vrste aktivnosti koje nastavnik ohrabruje u razredu i vrste koje nastavnik izbegava ili smanjuje uslovljene su nastavnikovim pogledom na ulogu omaški i ispravljanje u učenju (de Jesus dos Reis Brito, 2006: 12).

Svaki nastavnik ima drugačiji kriterijum kada je ispravljanje grešaka u pitanju. Subjektivna priroda ove tačke ima presudne posledice za ispravak grešaka i učenje jezika (Varnosfadrani and Ansari, 2010: 29). Najtipičniji način ispravljanja jeste da se učenik prekine pre nego što završi svoj odgovor. Ovo može imati negativan efekat, naročito kod nervoznih učenika, kojima se nivo nervoze u takvim trenucima poveća i onda zaborave o čemu su pričali (Gómez Martínez, 2006: 3)¹⁶.

Tako se

ispravljanje grešaka sagledava kroz generalne aspekte (frekvenciju, stigmatizaciju, uopštenost, itd.), vodeći računa o tome da li nastavnik treba da bude osetljiv pri njihovom ispravljanju. Ovo je možda zbog toga što sticanje znanja iz drugog jezika tada nije bilo u fokusu, i još bitnije, jer se na ispravljanje gledalo sa pedagoškog stanovišta. Dodatno, učenička kognitivna strana učenja je imala malo mesto u analizi istraživača učenja jezika (Varnosfadrani and Nedjad, 2011: 29).

S tim u vezi Tedick i de Gortari (1998: 2) daju tipove korektivnih povratnih informacija (v. Tabelu br. 2):

¹⁶ Autorka (2006: 4) dalje naglašava da, kada imamo mogućnost da saznamo nešto o individualnim stilovima učenja i odlikama naših učenika, to nam daje nagoveštaj da li treba da ih ispravimo ili ne. Govori i o tome da li ispravljanje grešaka može da poboljša njihovu lingvističku i komunikativnu sposobnost, daje nam neke uvide u različite načine ispravljanja i njihove pozitivne i negativne posledice, kako bi nastavnici mogli da koriste tačne metode za bolje rezultate. Važno je da razlikujemo dva načina ispravljanja, onaj koji se podrazumeva i onaj određeni. Problem u onom prvom, tj. povratna informacija o greškama koja se javlja kao promena oblika ili ponavljanje, može biti shvaćena kao nastavak razgovora, prema tome, potrebno je i određeno ispravljanje koje je ponekad efektivnije. Još jedan problem koji se javlja kod implicitnog ispravljanja je taj da nastavnici ponekad ne istaknu gde se nalazi greška, prema tome, učenik možda neće shvatiti gde se nalaze greške i menjaće druge elemente koje su u potpunosti tačne.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

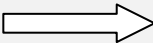
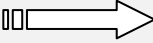
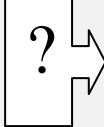
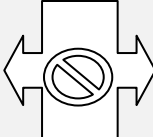

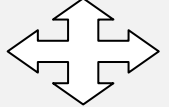
Tipovi korektivnih povratnih informacija		
Eksplicitno ispravljanje		Jasno ukazati da je učenikov iskaz pogrešan, učitelj daje ispravan izraz.
Preinačenje		Bez direktnog ukazivanja da je učenikov izraz netačan, učitelj preformuliše učenikovu grešku, ili daje ispravku.
Zahtev za pojašnjavanjem		Koristeći fraze kao što su "Izvini?" ili "Ne razumem," učitelj stavlja do znanja da nije razumeo poruku ili da je učenikov iskaz sadržao neku vrstu greške i da je ponavljanje ili preformulisanje potrebno.
Metalingvistički tragovi		Bez davanja tačnog izraza, učitelj postavlja pitanje ili daje komentar ili informaciju vezanu za konstrukciju učenikovog izraza (na primer, „Da li tako kažemo?“ i „Da li je ženski rod?“).
Izmamljivanje		Učitelj direktno izmamljuje tačan oblik od učenika postavljajući pitanja (npr., „Kako to kažemo u ...?“), praveći pauzu da bi omogućio učeniku da dovrši učiteljev iskaz (npr., „To je....“) ili pitajući učenika da preformuliše svoj iskaz (npr., „Reci to ponovo.“). Pitanja koja se izmamljuju se razlikuju od pitanja koja su definisana kao metalingvistički tragovi po tome što zahtevaju odgovor koji je više od da ili ne.
Ponavljanje		Učitelj ponavlja učenikovu grešku i prilagođava intonaciju da privuče učenikovu pažnju na to.

Tabela br. 2: Tipovi korektivnih povratnih informacija

Hendrickson (1978) smatra da ispravljanje pojedinih grešaka može da bude korisno u učenju stranog jezika: greške koje znatno pogoršavaju komunikaciju; greške koje imaju visok efekat stigmatizacije na slušaoca ili čitaoca i greške koje se često dešavaju u govoru i pisanju (Varnosfadrani and Nejad, 2011: 29). Kayi (2010: 38), takođe, smatra da bi učitelji stranog ili drugog jezika trebali biti ohrabreni da nude

ispravke kada njihovi učenici dostignu nivo gramatičke kompetencije, kako bi mogli da uvide razlike u primeni i osećaju se prijatno. Ako su u mogućnosti da sami uvide razlog ispravke, učenici nemaju osećaj da gube kontrolu nad jezikom koji uče.

Postoji mnoštvo definicija razvijenih za koncept „greške”. Lennon (1991) definiše grešku kao lingvističku formu ili kombinaciju formi koja se u istim ili sličnim uslovima i kontekstu ne bi mogla vezati za maternjeg govornika. Braun (2000) definiše greške kao proces posmatranja, analiziranja i kvalifikacije odstupanja u odnosu na maternji jezik, a zatim i otkrivanje sistema koji uređuje učenje. U procesu učenja stranog jezika, greška je uvek bila smatrana kao nešto negativno, nešto što treba izbegavati. Kao posledica navedenog javlja se represivan stav učitelja prema greškama (Maicusi et al., 1999-2000: 168).

Istraživanje o greškama učenika deo je metodologije učenja jezika. Sastoji se od skupljanja i analiziranja izjava deteta na osnovu kojih psiholingvisti zaključuje o procesu usvajanja jezika. Poređenjem uzastopnih stanja u detetovom lingvističkom razvoju, on planira njegovo usavršavanje u sistemu jezika (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 24). U poslednjih nekoliko godina, istraživanja o sticanju znanja iz stranog jezika fokusirala su se na greške učenika, jer one prikazuju teškoće koje se javljaju pri učenju drugog jezika. Na ovaj način, nastavnici postaju svesniji poteškoća svojih učenika, te posvećuju više pažnje tim oblastima (Khansir, 2012: 1029).

O izvoru grešaka tokom učenja stranog jezika neophodne podatke pruža nam analiza grešaka (Erdogan, 2005: 265). Na ovaj način, nastavnik može preduzeti pedagoške mere predostrožnosti, posebno obratiti pažnju na frekventnije greške i kreirati dodatne materijale i vežbe. Sve ovo može doprineti boljoj i kvalitetnijoj nastavi rumunskog kao stranog jezika (Ursulesku Miličić i Janjić, 2015: 9). U analizi grešaka pažnja se, što je njen veliki doprinos, preusmerava sa pedagoške na naučnu orijentaciju, tako da se stvaranje grešaka posmatra ne samo kao rezultat lingvističkog transfera, nego i kao ishod određen raznovrsnim faktorima (Presada and Badea, 2014: 51).

James et al. (1993) u svojoj studiji opisuju da se razlog za deo greški može povezati sa preteranom generalizacijom u ciljnom jeziku.

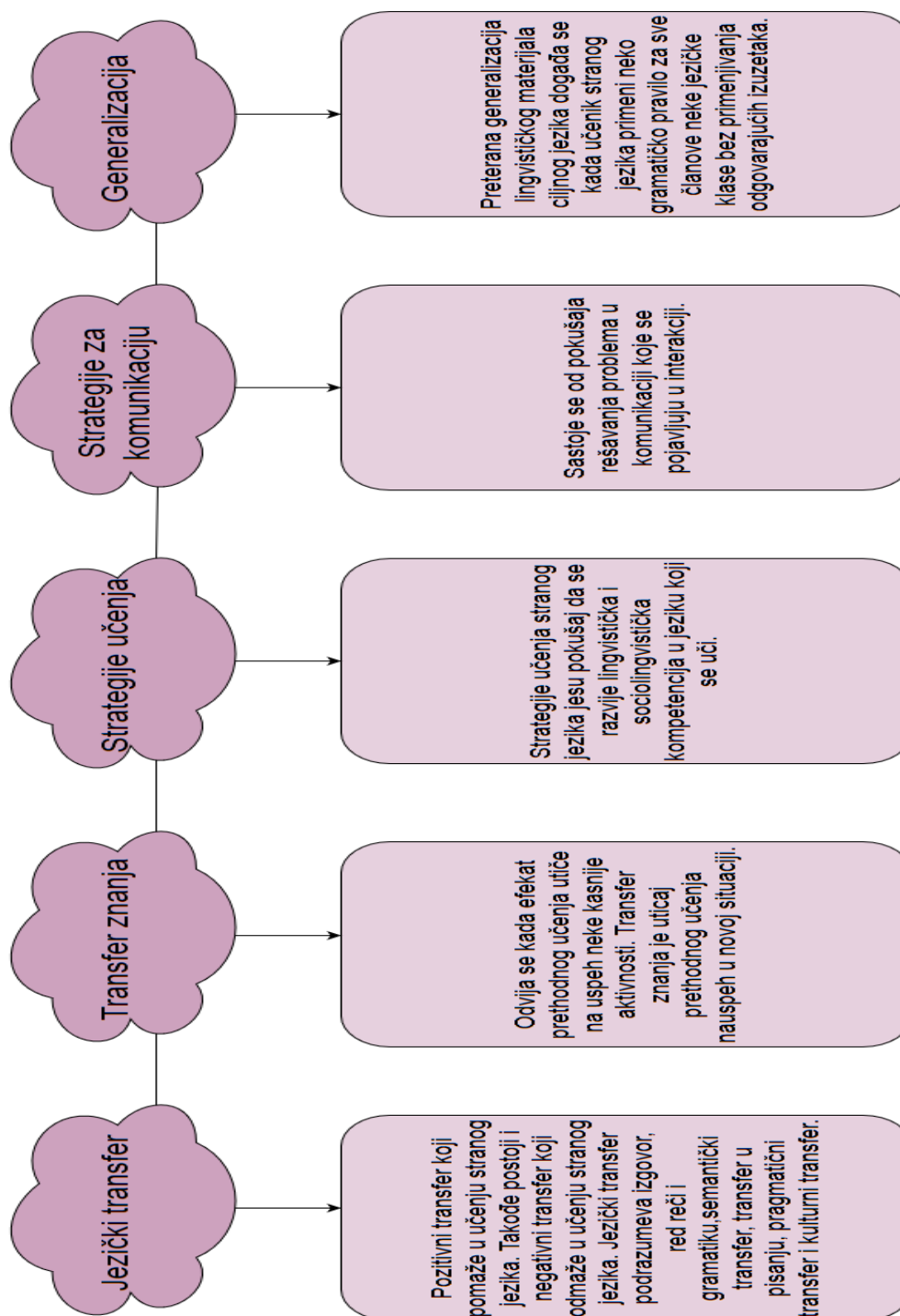
Posmatrajući,

iz perspektive nastavnika, greške im služe kao povratne informacija o efikasnosti njihovog predavanja i omogućuju im da donesu odluku o tome da li treba da posvete više vremena određenim stvarima ili da pređu na novu. Napravljena je razlika između grešaka koje utiču na lingvističku sposobnost – gramatičke greške – ili na komunikativnu sposobnost – komunikativne greške. Gramatičke greške ili lokalne greške su minimalni komponenti u rečenici, koje ne utiču na razumevanje, dok komunikativne ili globalne greške utiču na razumevanje i komunikaciju. Pošto se učenje jezika svrstava u pojam komunikacije, preciznost ne igra bitnu ulogu, tako da bi, iz ove perspektive, bilo bitnije da se sprovede smisao nego tačnost (Gómez Martínez, 2006: 2).

Često se dešava da nastavnici imaju strah od grešaka svojih učenika jer osećaju da oni uče iz svojih grešaka i zbog toga treba da se pobrinu da sve što kažu bude tačno. Stav potiče iz ranijeg verovanja, pod uticajem biheviorističkog modela učenja, koji tvrdi da jezik može da se nauči ponavljanjem ispravnih formi dok ne postanu automatske. Zbog ovoga je štetno ponavljati neispravne forme. Danas se uopšteno veruje da se jezik ne uči na ovaj način: on predstavlja sistem pravila koji učenik mora da usvoji, i da su isprobavanje i pravljenje grešaka prirodni i neizbežni delovi procesa (Amara, 2015: 60).

Istraživanja o prihvatanju drugog jezika koja se bave izvorima grešaka govore o tome da ti izvori mogu biti psiholingvistički, sociolingvistički, epistemički ili da se nalaze u diskursnoj strukturi (Maicusi et al., 1999-2000: 170). Ellis (1994) navodi da su neke greške univerzalne i odražavaju pokušaj učenika da pojednostave učenje i korišćenje ciljnog jezika.

Selinker (1972) objašnjava izvore grešaka, klasifikujući na ovaj način *moguće uzroke koji dovode do pojave istih* (v. Sliku br. 2).

Slika br. 2: Izvor grešaka (Selinker 1972)

Richards (1971) je, pokušavajući da identifikuje razloge, došao do tri tipa grešaka: greške mešanja – korišćenje elemenata jednog jezika u drugom; unutarjezične

greške – dalje podeljene na greške preterane generalizacije ili ignorisanje pravila zabrane, ili nepotpuno primenjivanje pravila, ili konačno one zbog pogrešne hipoteze koncepta, koje pokazuju generalnu karakteristiku učenja pravila i poslednje greške u razvoju gde učenik pravi hipotezu o ciljnom jeziku baziranu na iskustvu.

Klasifikacija je prema nekim autorima urađena na sledeći način: greške transfera (kao rezultat uticaja maternjeg jezika), unutarjezične (uticaj koji dolazi od ciljnog jezika), razvojne (reflektujuće strategije kojima učenik savladava jezik), međujezičke (usled heterogenosti grupe) (Gafu et al., 2012: 1629). Po mišljenju Duškove (1989) greške se mogu klasifikovati na sledeći način: greške u izgovoru, pravopisne ili greške u spelovanju, gramatičke greške¹⁷ i greške u vokabularu tzv. leksičke greške.

Najveći broj autora, ipak, smatra da postoje dva glavna izvora grešaka u učenju drugog jezika. Prvi izvor je mešanje maternjeg jezika, dok drugi izvor može biti pripisan međujezičnim i razvojnim faktorima (Touchie, 1986: 75). Uzimajući u obzir uticaj jezika, pravimo razliku između međujezičnih i unutarjezičnih grešaka (Rimrott and Heift, 2005: 21), te Lott (1983) koristi oznaku međujezičko/unutarjezičko za ove vrste grešaka da označi sve tipove grešaka mešanja (Gafu et al., 2012: 1629).

Maternji jezik učenika igra značajnu ulogu u učenju drugog jezika. Greške koje nastaju zbog uticaja maternjeg jezika se zovu međujezičke. Međujezičke greške se drugačije zovu i greške transfera ili mešanja. Viđenje da maternji jezik igra uglavnom negativnu ulogu naglašavali su još četrdesetih i pedesetih godina (Fries, 1945; Lado, 1957). Međujezičke greške nastaju zbog prenosa obrazaca iz maternjeg jezika u ciljni jezik. (Rimrott and Heift, 2005: 21) i sprečavaju ili uzrokuju zabunu pri učenju pravila jezika koji se uči, te dolazi do pogrešnog jezičkog transfera što je negativan efekat maternjeg na jezik koji se uči (Mert et al., 2013: 132).

Alonso Alonso (1997) definiše međujezičke greške kao gramatičke ili greške u vokabularu koje učenici prave jer razlika u rečima, bilo leksička bilo gramatička, koja postoji u jeziku koji se uči ne postoji u njihovom maternjem

¹⁷ Misli se na morfološke i sintaksičke greške, koje se mogu klasifikovati prema strukturama koje se koriste nepravilno.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika

Mnoge greške u pisanju mogu biti povezane sa unutarjezičkim izvorima (Rimrott and Heift, 2005: 21). Unutarjezičke/razvojne greške unutar jezika javljaju se zbog težine drugog/ciljnog jezika (Touchie, 1986: 77) i potiču iz pogrešnog ili delimičnog učenja ciljnog jezika, a ne zbog prenosa jezika. Mogu biti prouzrokovane uticajem jedne jezičke jedinice na drugu, te se javljaju kao posledica pokušaja učenika da izgrade koncepte i hipoteze o ciljnom jeziku iz svog ograničenog iskustva (Erdogan, 2015: 266). Opisane greške nastaju nezavisno od maternjeg jezika tokom učenja stranog jezika (Mert et al., 2013: 132).

Richards (1974) ističe da unutarjezičke greške reflektuju „generalne karakteristike učenja pravila, kao što su pogrešna generalizacija, nepotpuna primena pravila, i neuspeh u učenju uslova pod kojima se određeno pravilo primenjuje”.

Unutarjezički i razvojni faktori uključuju sledeće:

Unutarjezički i razvojni faktori	
<i>Pojednostavlјivanje</i>	Učenici često koriste jednostavne forme i konstrukcije umesto onih kompleksnijih.
<i>Preterana generalizacija</i>	Korišćenje jedne forme ili konstrukcije u jednom kontekstu i proširivanje njenog primenjivanja na druge kontekste u kojima ne bi trebala da se primenjuje. Treba napomenuti da pojednostavlјivanje i preteranu generalizaciju koriste učenici da bi smanjili svoj lingvistički teret.
<i>Hiperkorekcija</i> (indukovane greške)	Ponekad veliki trud učitelja da isprave greške svojih učenika dovodi do toga učenici prave greške u inače tačnim formama.
<i>Pogrešno predavanje</i>	Učeničke greške ponekad izazove učitelj ili materijal za učenje. Ovaj faktor je usko povezan sa navedenom hiperkorekcijom.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

<i>Fosilizacija</i>	Neke greške, naročito greške u izgovoru, su prisutne dugo vremena. Veoma je teško rešiti ih se.
<i>Izbegavanje</i>	Neke sintaksičke strukture su teške nekim učenicima. Stoga, učenici izbegavaju ove i koriste jednostavnije strukture.
<i>Neadekvatno učenje</i>	Uglavnom izaziva ignorisanje pravila zabrane ili nedovoljno razlikovanje i nepotpuno učenje.
<i>Pravljenje hipoteza na osnovu netačnih koncepata</i>	Mnoge greške se mogu pripisati pogrešnim pretpostavkama koje učenik napravi o ciljnom jeziku.

Tabela br. 3: Unutarjezički i razvojni faktori

Nakon određivanja izvora grešaka, one se moraju sistematizovati i klasifikovati, i na osnovu određenog koda obraditi:

Označavanje grešaka predstavlja specifičan vid anotacije i kodeksa na osnovu koga se prepoznavanje grešaka obrađuje. Najbolja upotreba kodeksa može biti posmatranje grešaka koje učenik drugog jezika napravi, njihovih frekvencija i vrste. Više informacija možemo dobiti ako je u istraživanju o greškama naglasak stavljen na specifičnu jezičku pozadinu, sa ciljem da dobijemo podatke o frekvenciji i vrstama grešaka koje učenik napravi (Castillejos López, 2009: 680).

Corder (1974)¹⁸ je predložio sledeće korake pri analizi grešaka:

1. Prikupljanje uzorka,
2. Identifikacija grešaka,
3. Opisivanje grešaka,

¹⁸ Mnoge studije ne uključuju evaluaciju grešaka, budući da je istraživači doživljavaju kao posebnu istraživačku metodu.

4. Obrazloženje grešaka i

5. Evaluacija grešaka.

Selinker (1992) dopunjuje model sledećim koracima: skupljanje uzoraka (podataka) za analizu, prepoznavanje grešaka, klasifikacija grešaka, kvantifikovanje grešaka, opisivanje i objašnjenje izvora grešaka (analiza izvora) i ispravljenje grešaka.

Corder (1973) je uradio i klasifikaciju grešaka, rasporedivši ih u četiri kategorije: izostavljanje obaveznog dela, dodavanje nepotrebnog ili nepravilnog elementa, izbor pogrešnog elementa i pogrešan redosled. Međutim, sam autor smatra da ova klasifikacija nije dovoljna da opiše greške koje se javljaju pri učenju stranog jezika, kao i da je potrebno njeno proširenje. S druge strane, Ellis (1994) tvrdi da je klasifikacija grešaka od pomoći pri dijagnozi učeničkih problema u učenju u bilo kojoj fazi njihovog razvoja i da pratimo kako se promene u obrascima grešaka dešavaju kroz vreme.

2.5 Razlika između grešaka i omaški

Kada neko pogreši, a odnosi se na upotrebu jezika, potrebno je napraviti razliku.

Istraživači u oblasti primenjene lingvistike uglavnom razlikuju dva tipa grešaka: greške u izvođenju (učenici ih prave kada su umorni ili su u žurbi ali se problem može savladati) i greške sposobnosti (reflektuju neadekvatno učenje). Zatim, možemo napraviti razliku između omaški koje su propusti u izvođenju i grešaka koje pokazuju neadekvatno znanje. Drugi istraživači greške dele: na lokalne i globalne. Lokalne greške ne ometaju komunikaciju i razumevanje značenja iskaza. Globalne greške su, s druge strane, ozbiljnije od lokalnih grešaka jer se one mešaju u komunikaciju i ometaju značenje iskaza. Lokalne greške uključuju modulacije imenica i glagola, korišćenje članova, predloga i pomoćnih glagola. Globalne greške, na primer, uključuju pogrešan red reči u rečenici (Touchie, 1986: 76).

Uobičajeno je praviti razliku između „omaške” i „greške” (de Jesus dos Reis Brito, 2006: 13). Mili Popescu and Vilceanu (2015: 123) smatraju da svi pravimo omaške i kada govorimo na maternjem jeziku. Da li ćemo se sami ispraviti ili ne zavisi

od toga da li su to naši slušaoci opazili i od toga koliko zaista želimo da nastavimo naše pripovedanje. Veoma bitna stvar jeste da znamo kako da ih ispravimo i da možemo sami da opazimo naše greške takve kakve su.

Corder (1981) je prvi predstavio razliku između sistematskih i nesistematskih grešaka. Nesistematske greške se dešavaju u maternjem jeziku i njih naziva „omaškama” i tvrdi da nisu značajne u procesu učenja jezika. Termin „greška” koristi za sistematske greške, koje se javljaju u stranom jeziku. Greške se posmatraju kao sistematsko odstupanje kod učenika koji još uvek nisu savladali pravila L2. Učenik ne može sam da ispravi svoje greške jer predstavljaju odraz njegovog trenutnog znanja u razvoju L2. Sa druge strane, omaške se definišu kao nasumičan lapsus koji se javlja usled umora, uzbuđenja ili iz drugih razloga, i učenik može sam da ispravi svoje greške (Amara, 2015: 59).

Smatra se da učenik pravi omaške pri pisanju ili govoru usled umora, manjka pažnje, nemara, itd. Učenik može da ispravi omašku kada mu neko skrene pažnju na nju. Međutim, greška predstavlja način korišćenja lingvističke jedinice koji tečni ili maternji govornik jezika posmatra kao pogrešno ili nepotpuno učenje. Drugim rečima, greška se javlja jer učenik ne zna šta je tačno i ispravno i ne može je sam ispraviti (Erdogan, 2005: 263). Hubbard et al. (1991) smatraju da greške nastaju zbog nedovoljnog znanja učenika o drugom jeziku ili netačnih hipoteza o njemu, dok Presada and Badea (2014: 51) ističu da do omaški dolazi zbog privremenog zaboravljanja, zbunjenosti, govornih lapsusa itd. Ellis (1994) predlaže dva načina razlikovanja greške i omaške. Prvi je provera doslednosti učenikovog uspeha. Ukoliko povremeno koristi tačnu formu, a povremeno pogrešnu – to je omaška. Međutim, ukoliko konstantno koristi pogrešnu formu, to se uzima kao greška. Drugi način je zamoliti učenika da sam ispravi svoj pogrešni iskaz. Ukoliko nije u stanju, iskaz predstavlja grešku; ako je uspešan u ispravljanju, smatra se omaškom. Corder (1967) razlikuje omašku, koja predstavlja grešku u iskazu usled nasumičnog nagađanja ili lapsusa, i grešku koja se odnosi na idiosinkrazije u međujeziku učenika, koja pokazuje učenikov sistem rada tokom učenja. Greška se može posmatrati kao odstupanje od gramatike odraslog maternjeg govornika, koje odražava međujezik učenika. Autor definiše grešku kao odstupanje od norme ciljnog jezika,

praveći razliku između greške i omaške. Greška se dešava kada je odstupanje rezultat manjka znanja, omaška kada učenik ne uspe u potpunosti da prikaže svoje znanje. Greške su dalje podeljene na otvorene i prikrivene greške ispravnosti i prikladnosti, kad je u pitanju identifikacija grešaka, i na presistematske, sistematske i postsistematske prema njihovom opisu.

Pri učenju jezika učeniku treba pomoći da uči putem svojih grešaka i omašaka. Testiranje i procenjivanje su neophodni kako bi učenici dobro napredovali u učenju jezika (Iseni, 2011: 61). Zato se greške i omaške moraju sagledati samo kao koraci u učenju jezika, a ne kao nešto što blokira ili ometa proces učenja stranog jezika (Gómez Martínez, 2006: 2). Dakle, nesigurnosti se moraju prevazići jer, kada su u pitanju greške, odrasli su najčeće nesigurni, nalazeći da im učenje stranog jezika ide teško. Pomenuti problem se ne javlja kod dece, zbog toga što su deca potpuno nesvesna svojih grešaka. Takođe, situacija u kojoj se uči strani jezik može imati veliki uticaj na nečiji uspeh (Badea, 2009: 89).

Priroda i vrsta omaški koje učenici prave ne ukazuju ni na kakvu konkretnu količinu znanja tog jezika. Omaške su verovatno najvažniji izvor informacije o prirodi njegovog znanja. Iz istraživanja grešaka možemo zaključiti kakva je priroda njegovog znanja u tom momentu i saznati šta još mora da nauči (Mili Popescu and Vilceanu, 2015: 123). Smatrajući

da omaške nisu od značaja za proces učenja jezika, problem se javlja u određivanju šta je učenikova greška, a šta omaška, i podrazumeva mnogo složeniju studiju i analizu grešaka nego što se obično izvodi. Učeničke greške potom pružaju dokaz o sistemu jezika koji koristi (tj. koji je naučio) u određenom periodu kursa (Groos Verlag, 1963: 167).¹⁹

¹⁹ Autor dalje objašnjava značaj grešaka i dodaje da su: 1. značajne za nastavnika jer posle preduzete sistematske analize može uvideti šta učenik i na koji način treba da nauči; 2. pružaju dokaz istraživaču o tome na koji se način jezik usvaja ili uči, kojim strategijama ili procedurama se koristi učenik u istraživanju jezika; 3. greške su korisne za samog učenika, jer se pravljenje grešaka može posmatrati kao sredstvo koje učenik koristi da bi učio. To je način na koji učenik ispituje svoju hipotezu o prirodi jezika koji uči.

Svi učenici tokom učenja stranog jezika prave greške i omaške. Međutim, ovaj proces se može sprečiti kroz shvatanje grešaka i ispravljanje istih uz pomoć povratnih informacija. Istraživači i nastavnici jezika uviđaju da se proces usvajanja jezika može razumeti pažljivim analiziranjem omaški i grešaka učenika u konstruisanju novog jezičkog sistema (Erdogan, 2005:261).

3. Analiza grešaka i interpretacija rezultata

3.1 Fonetske greške

Rumunski jezik je istočnoromanski jezik²⁰ i njegovo pismo je latinično. Na formiranje rumunskog jezika u manjoj ili većoj meri uticali su mnogi jezici, kao što su srpski, ruski, francuski, engleski, nemački itd. Slovenski uticaj²¹ u rumunskom jeziku je bio najjači, što se posebno vidi u fonetskom sistemu, budući da se u njemu javljaju neki glasovi koje latinski jezik ne poznaje. Tako se slovenski uticaj vidi i kod naziva nekih divljih i domaćih životinja, poljoprivrednih termina, gramatičke klase imenica, prideva i glagola (Rusu și Dumitrescu, 2008: 6).

Rumunski jezik ima 27 glasova koji se beleže pomoću 28 grafema (slova), od kojih je 8 vokala i 20 konsonanta. Za pisanje stranih reči i imena koriste se još 3 grafeme (*q*, *w* i *y*²²). Ukupno, rumunski alfabet ima 31 slovo. Pravopis, uglavnom, poštuje pravilo „piši kao što čuješ“, ali ima i odstupanja.

Fonetski sistem rumunskog jezika ne razlikuje opoziciju zvučni/bezvučni koja je relevantna u nekim slovenskim jezicima, te zvučni suglasnici ostaju zvučni i na kraju reči (Jovanović, 1994: 11).

Fonetske greške su vrlo česte prilikom učenja rumunskog jezika kao stranog. Budući da se alfabet rumunskog jezika uči na prvom času i prilikom učenja se objašnjava svako slovo ponaosob, kao i promene koje se javljaju, vrlo je važno da se on dobro savlada. Veoma je važno, takođe, predočiti razlike i sličnosti sa jezikom koji je maternji, u ovom slučaju sa srpskim jezikom. Iako na prvi pogled studenti navode da

²⁰ Iako rumunski jezik ima veliki broj elemenata slovenskog porekla (što ga udaljava od ostalih romanskih jezika), ne možemo pričati o postojanju semi-komunikacije kod srpskog i rumunskog (Sorescu Marinković, 2011: 11). Naši studenti retko prepoznaju reči slovenskog porekla. Ni kod najosnovnijih primera kao što su *a sta* (stati), *a da* (dati), ali prepoznaju reči iz latinskog i ostalih romanskih jezika.

²¹ Kada je reč o slovenskim jezicima koji su uticali na rumunski jezik, lingvističke studije ističu da je reč o bugarsko-makedonskom uticaju, a ne o uticaju srpskog jezika. Ako su Rumuni živeli na teritoriji severne Albanije, onda bi uticaj dolazio sa srpske strane, dok su u istočnim i južnim regijama Albanije bili govornici grčkog jezika, ne latinskog u Rimskom carstvu (Bucin et al., 2008:12; Seidel, 1958).

²² Slova koja su ušla u zvanično pismo 1982. godine.

nema velikih razlika između rumunskog i srpskog latiničnog alfabeta, razlike postoje i nesavlađivanje alfabeta doprinosi da fonetske greške, koje se moraju češće ispravljati, utiču na motivaciju studenata u kasnijem periodu učenja.

Vokalski i konsonantski sistem rumunskog jezika se ne razlikuje u pogledu svojih suštinskih karakteristika od odgovarajućih sistema srpskog jezika (Jovanović, 1994: 8).

3.1.1 Samoglasnici

Rumunski samoglasnici nisu u potpunosti identični sa srpskim (Tomici, 2005: 1345). Od 8 samoglasnika (v. Tabelu br. 4), 5 su identična sa srpskim jezikom, a ostala 3 imaju vrednost poluvokala, tj. poluglasa u nekim srpskim dijalektima, dok u rumunskom jeziku imaju punu vrednost.

Samoglasnici u rumunskom i njihov parnjak u srpskom jeziku								
rumunski jezik	A, a	E, e	I, i	O, o	U, u	Ă, ă	Â, â	Î, î
srpski jezik	A, a	E, e	I, i	O, o	U, u			

Tabela br. 4: Samoglasnici u rumunskom jeziku

Osam samoglasnika imaju vrednost sedam glasova, jer dva vokala *â* i *î* imaju istu vrednost ali različita ortografska pravila. Oni se izgovaraju bez pomoći drugih glasova. Slova *a*, *ă*, *â*, *î* su uvek vokali, dok *e*, *i*, *o*, *u* mogu biti i vokali i poluvokali. Vokali su kada sami formiraju slog npr. *se -ră*, *bi-rou*, dok su poluvokali onda kada formiraju slog sa drugim vokalom (koji se čuje kao pun zvuk) npr. *săa-ră*, *tre-bu-îe* (Petricică, 2012: 19).

Ukupan broj grešaka u upotrebi samoglasnika je 549 (v. Grafikon br. 1), što nam pokazuje da više od 50% grešaka čine samoglasnici kojih nema u srpskom jeziku.

Grafikon br. 1: Statistički prikaz grešaka u upotrebi samoglasnika

3.1.1.1 Samoglasnik *a*

Samoglasnik *a* se izgovara isto kao u srpskom jeziku i ima istu vrednost kada ne stoji pored drugog vokala. Vokal *a* ne predstavlja veliki problem osobama koji uče rumunski jezik, oni ga izgovaraju i posmatraju kao samoglasnik iz srpskog jezika, te se na samom početku učenja rumunskog jezika primenjuju fonetske vežbe u kojima se daju primeri istog izgovora samoglasnika *a* u srpskom jeziku (v. Tabelu. br. 5). Kako je leksika koja se koristi za pravilan izgovor slovenskog²³ porekla, studenti vrlo lako savladavaju ovaj tip vežbi. Leksika za vežbe se pažljivo bira i koristi na samom početku, na prvim časovima učenja rumunskog jezika, jer pruža studentima sigurnost i osećaj čitanja i razumevanja rumunskog jezika bez muke.

Pravilna upotreba samoglasnika <i>a</i>		
Primer	rumunski izgovor	srpski izgovor
masa	masa	masa
bolnav	bolnav	bolnav
a sta	a sta	a sta

²³ Više o slovenskoj leksici i o uticaju u Morar, 2015; Seidel, 1958.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

rana	rana	rana
brazda	brazda	brazda
mila	mila	mila
baba	baba	baba
sila	sila	sila
pulpa	pulpa	pulpa
slava	slava	slava
plata	plata	plata
sluga	sluga	sluga
ala	ala	ala
vatra	vatra	vatra

Tabela br. 5: Pravilna upotreba samoglasnika *a*

Iako su primeri pogrešnog izgovora i pisanja samoglasnika *a* vrlo retki, u toku vežbi, diktata, testova i kolovijuma zabeležena je 31 greška. U ovim slučajevima vokal *a* izgovaran je i pisan kao poluvokal. Vrednost ovog poluvokala ne može se odrediti, on je između vokala *ă* i *â/î*, najpribližnije vokalu *ã*²⁴. U Tabeli br. 6. predstavljene su zabeležene greške prilikom pisanja i izgovora samoglasnika *a*.

Nepravilna upotreba samoglasnika <i>a</i>		
Primer	Pravilan izgovor	Nepravilan izgovor
litorala	litorala	litoralã
a arata	a arata	a aratã
aurora	aurora	aurorã
pruda	pruda	prudã
planare	planare	plãnare
plasa	plasa	plãsa
suporta	suporta	suportã

²⁴ To je nazalni, skoro otvoreni centralni vokal (Lăzărescu, 2007: 11).

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

tona	tona	tonã
sa	sa	sã

Tabela br. 6: Nepravilna upotreba samoglasnika *a*.

Ove greške nisu česte i ne mogu se svrstati u međujezičke, kao uticaj srpskog jezika, već imaju unutarjezički karakter i javljaju se zbog postpozitivnog člana u ženskom rodu, tj. uvođenjem kategorije neodređenog i određenog člana. Ispravljanje navedenih grešaka moguće je dodatnim pojašnjavanjem određenog i neodređenog člana u rumunskom jeziku i fonetskih promena koje se dešavaju.

3.1.1.2 Samoglasnici *u* i *o*

Samoglasnici *u* i *o* izgovaraju se identično kao i odgovarajući samoglasnici srpskog jezika, te u toku prikupljanja građe i pisanja doktorske disertacije na vežbama nije zabeležena nijedna greška.

3.1.1.3 Samoglasnik *e*

Beldescu (1984) naglašava da grafema /e/ u rumunskom jeziku može da ima vrednost: 1. punog, slogotvornog vokala /e/, koji se na srpski jezik prenosi fonemom i grafemom /e/; 2. poluvokala; 3. grafičkog znaka pri palatalizaciji konsonantskih grupa; 4. diftonga /ie/ kada se nađe na početku određenih oblika glagola *biti* i određenih oblika lične zamenice (Ćorković and Huțanu, 2014: 1397).

Usvajanje ovih pravila vrlo je teško za studente, tako da su greške u izgovoru koje studenti prave vrlo česte, a one utiču i na greške u pisanju. Primetno je da studenti koji uče ili govore ruski jezik (njih 14) nisu imali problem sa pravilima u izgovoru vokala *e*²⁵. Odstupanje od slogotvornog izgovora vokala *e*, beležimo u sledećim slučajevima gde se izgovara kao *je*:

- a. kod nekih oblika ličnih zamenica *i*
- b. kod oblika pomoćnog glagola *a fi (biti)*.

²⁵ U ruskom jeziku vokal *e* se izgovara kao *je* samo kada je akcentovano, kada se nalazi na početku reči ili iza samoglasnika i mekog ili tvrdog znaka.

Lične zamenice su posle abecede prva nastavna jedinica, i tome se posvećuje velika pažnja, budući da je pisanje i izgovor istih važna osnova. Radi preglednijeg predstavljanja u Tabeli br. 7. prikazane su lične zamenice i njihov pravilan izgovor.

Izgovor samoglasnika <i>e</i> kod nekih ličnih zamenica								
Lične zamenice i značenje	eu	tu	el	ea	noi	voi	ei	ele
	(ja)	(ti)	(on)	(ona)	(mi)	(vi)	(oni)	(oni)
Izgovor	jeu	tu	jel	ja	noj	voj	jej	jele

Tabela br. 7: Lične zamenice i njihov izgovor

Ukupan broj zabeleženih grešaka je 103 ili 18% od ukupnog broja grešaka.

U izgovoru samoglasnika *e*, zabeležene su 23 greške, budući da postoji odstupanje naviknutog izgovora, kako u rumunskom tako i u srpskom jeziku. Tako se fonema *e* izgovara kao diftong [je], tj [je] samo kod nekoliko reči iz starog fonda (Nedelcu, 2013: 27). Zatim se može naći kod lične zamenice *eu*, *el*, *ei*, *ele*, kao i kod određenih oblika glagola *a fi*. Pogrešna upotreba vokala *e* koju srećemo u izgovoru, javlja se pod uticajem grafeme koja se izgovara kako se piše ili pod uticajem hiperkorekcije. Do navedenih pogrešnih izgovora dolazi zbog stečenog (naviknutog) izgovora samoglasnika *e* u srpskom jeziku, koji je uticao i na greške u izgovoru ličnih zamenica. Tabela br. 8. nam daje najfrekventnije greške u izgovoru samoglasnika *e* kod ličnih zamenica.

Greške u izgovoru samoglasnika <i>e</i> kod ličnih zamenica		
Primer	Pravilno	Pogrešno
eu	jeu	eu
el	jel	el
ea	jea	ea
ei	jej	ei
ele	jele	ele

Tabela br. 8: Greške u izgovoru samoglasnika *e* kod ličnih zamenica

Do grešaka dolazi zbog uticaja srpskog jezika, gde prednji srednji samoglasnik *e* daje pun vokal *e* (prenosi se kao fonema i grafema), dok u rumunskom, u pomenutim primerima, daje difnog *je*.

Pored zabeleženih grešaka u izgovoru ličnih zamenica, prilikom pisanja se javljaju suprotne greške koje su nam dale uvid u ovu problematiku kada studenti čuju diftong /*je*/ prilikom pisanja ličnih zamenica. Ukupan broj grešaka je 24, a primeri su predstavljeni u Tabeli br. 9.

Greške u pisanju ličnih zamenica	
Pravilno	Pogrešno
eu	jeu
el	jel
ea	jea
	ja
ei	jej
	jei
ele	jele

Tabela br. 9: Greške u pisanju ličnih zamenica

Studenti lične zamenice pišu onako kako ih izgovaraju ili čuju, tako da predstavljaju negativan jezički transfer, tj. uticaj srpskog i izreka “piši kao govoriš”. Na osnovu testova i diktata, greške se u drugom semestru prve godine učenja smanjuju za više od 50% procenata, zahvaljujući pažljivo odabranim fonetskim vežbama.

Najčešće greške kod pisanja samoglasnika *e* (diftong *je*) zabeležene su kod ličnih zamenica:

- a. *eu* – 1. lice jednine (5)
- b. *ea* – 3. lice jednine ženskog roda (9)
- c. *ei* – 3. lice množine muškog roda (4).

Kako je kod tri pomenute zamenice zabeleženo 18 grešaka, a kod ostalih 10, smatramo da se greške u pisanju u ovim primerima javljaju jer se one pišu samo vokalima.

Sledeća kategorija kod koje postoji pravilo da se vokal *e* izgovara kao diftong *je* jesu oblici pomoćnog glagola *a fi*. Zabeležene su ukupno 28 greške koje su frekventnije u prvom semestru, na nivou A1.1. Sa povećanjem nivoa učenja jezika smanjuje se i učestalost ovih grešaka. Tabela br. 10. nam daje primere pogrešnog pisanja pomoćnog glagola *a fi*.

Greške u pisanju pomoćnog glagola <i>a fi</i>	
Pravilno	Pogrešno
ești	ješt
ești	jești
este	jeste
e	je
erai	jeraj
erai	jerai
era	jera
erați	jerați
erați	jeraț
erau	jerau

Tabela br. 10: Greške u pisanju pomoćnog glagola *a fi*

Razlog ovakvih grešaka je transfer strukture srpskog jezika, budući da je u srpskom jeziku svaki glas jedno slovo. Na nivoima A2.1 i A2.2 greške ove vrste nisu zabeležene.

3.1.1.4 Samoglasnik *i*

Rumunski glas *i* može biti slogotvoran (pravi samoglasnik) i neslogotvoran (poluvokal, ali i pravi konsonant) (Tomici, 2005: 1345).

Glas *i* odgovara:

- a. srpskom glasu *i* kada se nalazi ispred ili iza suglasnika *i*
- b. srpskom glasu *j* kada se nalazi ispred, iza ili između samoglasnika.

Veći broj grešaka se javlja kada se *i* izgovara kao *j* (van sloga, u diftonzima i na kraju reči iza suglasnika (Jovanović, 1994: 10) nego kao *i* (kada se javlja u slogovima (Jovanović, 1994: 10)). Ukupno je u izgovoru i pisanju vokala *i* zabeleženo 126 grešaka, i one se po uzroku mogu izjednačiti sa greškama u pisanju i izgovoru samoglasnika *e* kada se izgovara kao diftong *je*.

Greške se javljaju samo kada se glas *i* nalazi ispred, iza ili između samoglasnika i tada se izgovara kao sonant *j*, a piše se kao samoglasnik *i*. Najfrekventnije zabeležene greške u pisanju samoglasnika *i* kod 32 primera predstavljene su u Tabeli br. 11:

Greške u pisanju samoglasnika <i>i</i>	
Pravilno	Pogrešno
iau	jau
a iubi	a jubi
iarba	jarba
iarnă	jarnă
a ieși	a jeși
iar	jar
iugoslav	jugoslav
iunie	junie junije
Ion	Jon
ianuarie	januar
ia	ja

Tabela br. 11: Greške u pisanju samoglasnika *i*

Kako su pomenute greške zabeležene u diktatima, smatramo da su studenti zapisali reči onako kako su ih čuli, što je i dovelo do stvaranja međujezičkih grešaka. I ove greške se javljaju na novou A1, u toku prvog semestra učenja.

Česte greške u izgovoru glasa *i*, kada se nađe pored drugog vokala, javljaju se kod glagola *a ieși*, *a lua* i *a iubi* u prezentu i kod imena meseci koji počinju vokalom *i*. Ukupan broj zabeleženih grešaka kod pogrešnog izgovora vokala *i* je 36. Tabela br. 12. Prikazuje zabeležene primere:

Greške u izgovoru vokala <i>i</i>		
Primer	Pravilno	Pogrešno
ies	jes	ies
ieși	ješ ¹	ieși
iau	jau	iau
iei	jej	iei
ia	ja	ia
iubesc	jubesk	iu
iubește	jubește	iubește
iubim	jubim	iubim
iubiți	jubici	iubiți
ianuarie	januarije	ianuarie
iunie	junije	iunie

Tabela br. 12: Greške u izgovoru glasa *i*

Premda je i ovde reč o transferu fonetske strukture iz srpskog u rumunski jezik, možemo reći da pravila u srpskom jeziku u određenoj meri utiču na učenje rumunskog jezika i savladavanje fonetskih pravila. Treba, međutim, napomenuti da su navedene i opisane greške češće u prvom semestru učenja, na nivou A1.1 i da su se vrlo retko javljale u drugom semestru učenja, na nivou A1.2.

Još jedan bitan aspekt samoglasnika *i* primetan je prilikom pogrešnog izgovora vokala *i*. Naime, finalno, krajnje *i* u rumunskom jeziku odlukuje pravilo koje se tiče

izgovora. U literaturi se naziva i „krajnji poluvokal koji omekšava prethodni suglasnik” (Petricică 2012: 17). M. Tomici (2010: 1346) zaključuje sledeće: „Kada se neakcentovano *i* nalazi na kraju reči iza suglasnika izgovara se kao vokal sa pola dužine, kao sasvim kratko *i* (...)”. Za finalno *i* se navodi da je glas koji je „mut, šoptit”, dakle „nem, izgovoren šapatom” (Petricică 2012: 17). Opisani karakteristični glas, označava i opoziciju između jednine i množine nekih imenica i prideva, između 1. i 2. lica jednine indikativa ili konjunktiva prezenta, nekih pomoćnih glagola *i*, na kraju, nekih oblika zamenica (Cojocar, 2003: 16).

Greške u pisanju i izgovoru finalnog *i*, ili poluvokala *i* su veoma česte. Zabeleženo je 58 primera. Prilikom objašnjavanja izgovora ovog poluvokala, studentima je finalno, jedno *i* objašnjavano kao „muki glas, koji je kratak”, a da se „produžava kada dobije svoj par, tj. još jedno *i*”. Greške se javljaju i zbog određenog člana množine. Studenti se trude da poštuju navedena pravila, ali više od 50% grupe ili ne izgovori ili izgovori punu vrednost samoglasnik *i*. U Tabeli br. 13. predstavljene su najčešće greške u izgovoru finalnog poluvokala *i*.

Greške u izgovoru finalnog poluvokala <i>i</i>		
Primer	Pravilno	Nepravilno
profesori	profesor ⁱ	profesori
trenuri	trenur ⁱ	trenuri
toți	toc ⁱ	toci
frumoși	frumoș ⁱ	frumoși
sucuri	sukur ⁱ	sukuri
pași	paș ⁱ	pași
poți	poc ⁱ	poci
studenți	studenc ⁱ	studenci
pantofi	pantof ⁱ	pantofi
dulapuri	dulapur ⁱ	dulapuri

Tabela br. 13: Greške u izgovoru finalnog poluvokala *i*

Kao razloge za učestale greške studenti navode činjenicu da ne čuju finalno poluvokalno *i*, tako da ga napišu samo u slučajevima kada im je reč poznata i kada znaju da je poluvokal potrebno napisati. Često studenti, na samom početku učenja, ne znaju koja je vrednost poluvokalnog *i*, te ga vrlo često izgovaraju sa punom vrednošću kao što je navedeno kod primera u Tabeli br. 13, gde se umesto kratkog *i* kao u primeru: pantofⁱ beleži *i* koje ima punu vrednost *pantofi*.

U slučajevima kada studenti izostavljaju finalno *i*, što se dešava na samom početku učenja rumunskog jezika, kao najčešći razlog se izdvaja činjenica da studenti ne čuju vrednost ovog poluvokala. Tabela br. 14. daje primere u kojima je finalno *i* izostavljeno u pisanju.

Primeri izostavljanja finalnog <i>i</i> u pisanju		
Primer	Pravilno	Nepravilno
studenti	studenti	student
frați	frați	fraț
drumuri	drumuri	drumur
străzi	străzi	străz
civili	civili	civil
biblioteci	biblioteci	bibliotec

Tabela br. 14: Primeri izostavljanja finalnog *i* u pisanju

Na greške u izgovoru i pisanju finalnog *i* utiče i pravilo određenog člana. Naime, kod imenica muškog roda u množini neodređenog člana dodaje se jedno *i*, dok se kod određenog člana množine dodaje još jedno *i*. Kako se mora napraviti razlika u izgovoru leksema sa jednim *i* leksema sa dva *ii*, tačno je da se na početku učenja jezika ne može odrediti prava vrednost poluvokalnog *i*, te studenti pribegavaju izostavljanju ovog vokala.

Greške su karakteristične i za pisanje vlastitih imena, koja počinju vokalom *i* (u najvećem broju slučajeva). Greške ovog tipa predstavljene su u Tabeli br. 15.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Greške u pisanju ličnih imena koja počinju ili se završavaju vokalom <i>i</i>			
Primer na rumunskom	Pravilan izgovor	Greške u pisanju	Izgovor pogrešno napisanog
Ion	Jon	Jon	Žon
Ionela	Jonela	Jonela	Žonela
Ionuț	Jonuc	Jonuț	Žonuc
Andrei	Andrei	Andrej	Andrež
Mihai	Mihai	Mihaj	Mihaž
Iulian	Julian	Julian	Žulijan
Ioana	Joana	Joana	Žoana

Tabela br. 15: Greške u pisanju ličnih imena koja počinju ili se završavaju vokalom *i*

Zabeleženi primeri pokazuju da su studenti zapravo napisali vlastite imenice onako kako su ih čuli i onako kako se pišu u srpskom jeziku. Tako je, kod primera *Andrei*, zabeležena greška gde je finalno *i* koje stoji pored vokala zamenjeno slovom *j*, što bi, ako bi se izgovorilo na rumunskom jeziku, zvučalo *Andrež* a na *Andrej*.

3.1.1.5 Samoglasnik *ă*

U rumunskom jeziku *ă* ima vrednost punog vokala što nije identično sa srpskim jezikom. Vokal *ă* u srpskom jeziku može imati vrednost slogotvornog poluglasnika, tj. redukovanog samoglasnika ъ. Odgovara staroslovenskim jerovima, tvrdom [ɤ] i mekom jeru [ɛ] (Petrović, 2013: 24), koje možemo sresti i u nekim govorima južne Srbije (npr. *s'g /sɤg/ sad, t'g /tɤg/ tad*). Samoglasnik ъ nalazimo i u sledećim jezicima: ruskom, bugarskom, makedonskom, tako da možemo govoriti o širem arealu. Kod nekih od ovih jezika samoglasnik ъ se različito piše. Greške koje studenti prave vezane su za izgovor i vrednost, ali i za pisanje vokala *ă*. Vokal *ă* za naše studente ima vrednost vokala *a* u srpskom jeziku, a ne vrednost poluvokala ъ. Razlog je što se poluvokal može sresti samo u nekim dijalektima, ali ne i u standardnom srpskom jeziku. Tako se, na primer *literă*, izgovara kao *litera* umesto *literъ*, kao i *mamă/mama/mamъ*.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Ukupan broj grešaka koji je zabeležen je 169 ili 31% od ukupnog broja grešaka, a ujedno i najveći, pokazuje da su greške zaista česte. U Tabeli br. 16. date su najfrekventnije greške u izgovoru vokala *ă* kod imenica.

Greške u izgovoru vokala <i>ă</i> kod imenica		
Primer	Pogrešan izgovor	Pravilan izgovor
clădire	kladire	klɛ̃dire
cofetărie	cofetarie	kofetɛrie
colegă	kolega	kolegɛ
mașină	mašina	mašinɛ
stradă	strada	stradɛ
elevă	eleva	elevɛ
biblioteca	biblioteca	bibliotekɛ
astăzi	astazi	astɛz ¹
profesoară	profesoara	profesoarɛ
țară	cara tara	carɛ
masă	masa	masɛ
stradă	strada	stradɛ
iarnă	jarna iarna	jarnɛ
casă	kasa	kasɛ
tată	tata	tatɛ
două	doua	douɛ
matușă	matuša	matușɛ
vecină	vecina/vecina	vecinɛ
lingură	lingura	lingurɛ
față	faca	fascɛ
hartă	harta	hartɛ
pădure	padure	pɛdure

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

băiat	baiat/ bajat	бъјат
clasă	klasa	класъ

Tabela br. 16: Greške u izgovoru vokala *ă* kod imenica

Greške se pojavljuju kod svih kategorija, a najviše kod imenica, budući da se kod imenica i najviše insistira na poštovanju pravila vezanih za vokal *ă*. Greške se javljaju zbog postpozitivnog člana u rumunskom jeziku i fonemskog su tipa. Naime, neodređeni član jednine zahteva vokal *ă* na kraju imenica²⁶, dok pravila određenog člana zahtevaju promenu vokala *ă* u postpozitivni član *a*. Na primer, *stradă* u *strada*. Budući da srpski jezik ne poznaje kategoriju određenog i neodređenog člana, ova gramatička jedinica ne predstavlja problem u konkretnom savladavanju na času, ali je problem u praktičnoj primeni.

Pisanje vokala *ă* je vrlo čest problem u učenju rumunskog jezika. Naime, studenti čuju mukli vokal *ă* (*ʔ*) koji nema isti izgovor kao vokal *a*. Ovde ne bismo mogli da govorimo o uticaju srpskog jezika i međujezičkim greškama, jer da je tako nešto u pitanju studenti bi u potpunosti izostavljali poluvokal *ă*. Studenti detektuju vokal *ă*, ali pišu vokal *a*, te smatramo da su u pitanju unutarjezičke greške. Zabeležene greške predstavljene u Tabeli br. 17. prikazuju zamenu vokala *ă* vokalom *a* prilikom pisanja.

Zamena vokala <i>ă</i> vokalom <i>a</i>	
Pravilno	Pogrešno
să	sa
astăzi	astazi
aşteaptă	asteapta
cărţi	carti
câteva	cateva

²⁶ Najčešće su u pitanju imenice ženskog roda.

cautați	cautați
dă	da
două	doua
iasă	iasa
lucrează	lucreaza
săptămâna	saptamana
tatăl	tatal
telefonează	telefoneaza
urcăm	urcam
văd	vad
că	ca
meargă	mearga
stă	sta

Tabela br. 17: Zamena vokala *ă* vokalom *a*

Na pitanje da li čuju vokal *ă*, koji je drugačiji od samoglasnika *a*, većina studenata odgovara potvrdno. Na pitanje zašto u tom slučaju ne pišu vokal *ă*, studenti često naglašavaju da je isti kao vokal *a*, ali i da je teško odrediti kada treba napisati koji vokal. U pitanju su fonološke greške sličnog fonemskog sastava.

3.1.1.6 Samoglasnici *â* i *î*

Vokali *â* i *î* su još jedna novina sa kojom se studenti susreću. Vokali imaju približnu vrednost ruskom *ы* (Tomici, 2005: 1345) i to je zvuk koji prati konsonante koji se posebno izgovaraju (b, c, d) (Jovanović, 1994: 9). Nema razlika između vokala *â* i *î* u vrednosti, već samo u pravopisu, tako se grafema *î* koristi na početku, na kraju reči i u složenicama, prema „poslednjoj ortografskoj reformi”²⁷ (Pop, 2008: 14). Studenti lako usvajaju ovo pravilo, i nemaju većih problema oko daljeg korišćenja. Ono što teško

²⁷ Na osnovu odluke Predsednika Rumunske akademije nauka i umetnosti, donete 10. marta 1993. godine (Șuteu și Șoșa, 1993: 5). Iako je pravilo usvojeno na državnom nivou, ne poštuje se u potpunosti, te se u mnogim časopisima, knjigama i na univerzitetskom nivou poštuju stara ortografska pravila.

usvajaju je pravilan izgovor, tj. vrednost vokala *â* i *î* u odnosu na vokal *ă*, a javljaju se i greške gde se vokal *â* zamenjuje vokalom *ă* kako u izgovoru tako i prilikom pisanja. Ukupan broj grešaka koji je zabeležen je 120 i od toga 89 pripada prvom tipu grešaka, zamena vokala *î/â* vokalom *ă*, te su ove greške predstavljene u Tabeli br. 17.

Zamena vokala <i>î/â</i> vokalom <i>ă</i>	
Pravilno	Pogrešno
<i>în</i>	<i>ăn</i>
<i>câteva</i>	<i>căteva</i>
<i>lângă</i>	<i>lăngă</i>
<i>mâine</i>	<i>măine</i>
<i>mănânc</i>	<i>mănănc</i>
<i>mână</i>	<i>măună</i>
<i>săptămâni</i>	<i>săptămăni</i>

Tabela br. 18: Zamena vokala *â/î* vokalom *ă*

Premda je razlika između vokala *î/â* i vokala *ă* očigledna kako u izgovoru tako i u pisanju, malo je izgleda da će se ove razlike na osnovnim nivoima učenja usvojiti. Vokal *â* se u više od 90% slučajeva zamenjuje vokalom *ă*, a tome i doprinosi i razlika u učestalosti pomenuta dva vokala. Naime, vokal *ă* se mnogo češće pojavljuje i od vokala *â*, te studenti u većini slučajeva i ne obraćaju pažnju na vokal *â*. Na samom početku, studenti vokale *ă*, *î* i *ă* vide i čuju kao „osrednji mutni glas” (Tomici, 2005: 1345).

Još jedna uočena greška je zamena grafeme *î* vokalom *i* kako u pisanju tako u izgovoru. Ovde je, pored uticaja srpskog jezika, primetan i uticaj engleskog jezika²⁸ kod predloga, te su приметne greške kada se koristi *in* umesto *în*, ali i kod drugih fonemskih sličnih leksema. Zabeleženi primeri, ukupno 31, prikazani su u Tabeli br. 19.

²⁸ O uticaju engleskog jezika na rumunski više u: Dragomirescu și Nicolae, 2011; Stoichițoiu Ichim, 2001-2005; 2006.

Zamena vokala î vokalom i	
Pravilno	Pogrešno
în	in
început	inceput
lânga	lingă
învață	invăța
îmbrăcați	imbrăcați
îl	il
întra	intra

Tabela br. 19: Zamena vokala î vokalom i

Kako je do 2013. godine korišćen stari udžbenik za učenje rumunskog jezika, koji je pisan po starom pravopisu i koji se umnogome razlikuje od novog pravopisa, na samom početku učenja jezika studentima je ukazivano na razlike između novog i starog pravopisa, iako je to zaista bilo nepotrebno na tom nivou. Jedna od bitnijih razlika zabeležena je kod glagola *a fi* u prvom licu jednine i množine prezenta. Prema starom pravopisu, prvo lice jednine i množine prezenta glasi *sînt*, tj. *sîntem*, dok je po novom pravopisu grafema *î* zamenjena samoglasnikom *u*, te glasi *sunt*, odnosno *suntem*. Od studenata je zahtevano da poštuju norme novog pravopisa iako je sve bilo napisano starim. Zašto se insistiralo na korišćenju stare knjige (iako od 1995. godine postoje odlični udžbenici za učenje rumunskog jezika kao stranog) nije poznato. Promena koja je uvedena 2012. godine umnogome je olakšala učenje jezika jer je knjiga modernijeg dizajna i pisana je na osnovu nove pravopisne norme koju je donela Rumunska akademija nauka i umetnosti.

3.1.2 Diftonzi

Diftonge u rumunskom jeziku sačinjavaju jedan puni vokal i jedan poluvokal. Mogu biti *regresivni* i *progresivni* (Tomici, 2005: 1346). Regresivni počinju vokalom, dok progresivni obično počinju poluvokalom. Samoglasnici koji ulaze u sastav diftonga pripadaju istom slogu, tako da se ne dele na slogove.

Knjige za učenje rumunskog jezika kao stranog ne sadrže nastavne jedinice koje se odnose na učenje i objašnjavanje diftonga, ali i hijata. Lekseme u rumunskom jeziku, u kojima su diftonzi prisutni, jesu česte jer dolazi do čestih fonetskih promena prilikom građenja možine, prezenta i konjunktiva. Ukupno je zabeleženo 90 grešaka, a primeri pogrešne upotrebe predstavljeni su u Tabeli br. 20.

Greške u upotrebi diftonga	
Pravilno	Pogrešno
floare	floari
avut	aveat
să aștepte	să așteapte
să controleze	să contoleaze
dat	daut
decembrie	decuambare
dimineață	diminața
elevul	elevaul
întrebat	intreabat
să întrebe	să întreabe
pixuri	pixouri
văzut	vedeat
joacă	jocă

Tabela br. 20: Greške kod diftonga

Zabeleženi primeri pokazuju da su kod naših studenata zabeležena 3 tipa grešaka kod diftonga. Prvi tip grešaka ili *odavanje vokala/poluvokala* zabeležen je kad su studenti sami formirali diftong u osnovi, na mestu gde ne treba da bude. Tako su se javili primeri *pixouri* ili *intreabat* i odavanje vokala *o* i *a*. Drugi tip grešaka ili *izostavljanje vokala/poluvokala* zabeležen je kod lekseme *dimineață*, gde beležimo izostavljanje poluvokala *e* u okviru diftonga *ea*. Treći tip grešaka *neizvršene fonetske alternacije* u tvorbi diftonga prilikom promena zabeležen je kod primera *frumosă*, gde je

na oblik prideva za muški rod, *frumos*, dodat samo nastavak za ženski rod, ali je vokalna promena gde se vokalu *o* dodaje poluvokal *a* izostavljena. Sve zabeležene greške su unutarjezičkog karaktera.

3.1.3 Triftonzi

U rumunskom jeziku razlikujemo dva tipa triftonga i uvek ga sačinjavaju jedan puni vokal i dva poluvokala (Goian, 2013: 20; Tomici, 2005:1347):

- centralni: poluvokal + vokal + poluvokal
- ascendent: poluvokal + poluvokal + vokal.

U Tabeli br. 21. predstavljeni su triftonzi u rumunskom jeziku.

Triftonzi u rumunskom jeziku									
Triftong	eai	eau	iai	iou	iei	oai	ioa	eoā	iau
Primer	vedeai	vreau	tăiai	maiou	miei	sârboaică	duioasă	leoaică	suiāu

Tabela br. 21: Triftonzi u rumunskom jeziku

Studenti najčešće imaju nedomunicu da li je potrebno sve vokale i poluvokale napisati, ali i izgovoriti. Greške, ukupno 16, zabeležene su u slučajevima kada se jedan poluvokal ili vokal izostavi. Ove greške su vrlo retke i javljaju se najčešće kod glagola ili imenica. U Tabeli br. 22. dajemo primere:

Greške u upotrebi triftonga	
Pravilno	Pogrešno
sârboaică	sârbaică sarbă
englezoaică	engleză
rusoaică	rusă
beau	bea
vreau	vrea
grecoaică	grecă

neamțoaică	neamță
iepuroaică	iepurea
lupoaică	lupă
ursoaică	ursă

Tabela br. 22: Greške u upotrebi triftonga

Do grešaka dolazi jer kod nekih imenica nema promena u tvorbenoj osnovi prilikom derivacije i dodaje se samo sufiks *ă* ili *că*, označavajući ženski rod, npr. albanez-albaneză, român-româncă, italian-italiancă, american-americancă. Studenti vođeni time, pravilo primenjuju kod svih imenica ženskog roda. Tako su ženski rod formirali tako što su na pridev muškog roda *sârb* dodali samo nastavak *-ă*, umesto ispravne konstrukcije *sârb+triftong+ă/că*.

3.1.4 Alternacije samoglasnika

Fonetske alternacije predstavljaju glasovne promene koje se obično javljaju u korenu reči, ali i kod sufiksa, tokom deklinacije ili u procesu derivacije (Popa and Popa, 2015: 25). Fonetske alternacije se mogu javiti između:

- vokala *carte* - *cărți*,
- vokala i diftonga *plec* - *pleacă* i
- poluvokala *zmeu* - *zmei* (Popa and Popa, 2015: 25).

U Tabeli br. 23. predstavljeni su fonetski parovi u rumunskom jeziku (Tomici, 2005: 1347; Goga, 2008: 58), te može doći do situacija u kojima dolazi do promene vokal→vokal, vokal→diftong, poluvokal→poluvokal, diftong→vokal, konsonant→konsonant (Goian, 2013: 21).

Fonetski parovi u rumunskom jeziku	
Fonetski par	Primer
a → ă	carte - cărți
a → e	fată - fete
ă → e	măr - mere

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

â → i	cuvânt – cuvinte
ă → e → i	spăl - speli – spală
e → ea	plec – pleacă
e → i	venim – vin
o → u	siră – surori
o → oa	izvor – izvoare
ea → e	seară – seri
o → oa → u	pot - poate – putem
oa → o	noapte -nopti
ia → ie	băiat - băieți
â → âi	mână – mâini

Tabela br. 23: Fonetski parovi u rumunskom jeziku

Zabeležene greške, ukupno 174, prikazane u Tabeli br. 24, daju nam uvid u problematiku, a dobijeni primeri mogu poslužiti za kreiranje posebnih vežbi. Greške nam pokazuju na šta treba obratiti pažnju tokom časova.

Greške prilikom fonetskih alternacija	
Pravilno	Pogrešno
lucrează	lucreaza
urcăm	urcam
așează	așeză așeza
astăzi	astezi
băieți	băiați
cărți	carți cartee
căutați	cautați cauteți

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

(să) cumpere	(să) cumpare (să) cumpăre
dă	da
dicționare	dicționari
făcut	facut
(să) iasă	iesă (să)
(să)învețe	(să) învațe (să) învățe
joacă	jucă
jucăm	jucam
mâncăm	mancam mâncam
mese	mase măse masi muse
numărul	numarul numerul
întrebe	întrabe
pijamale	pijame
cuvinte	cuvânte cuvante
vieți	viațe
hărți	harți herte
seri	seare
meri	mări
fete	fate făte
țări	țari

dreaptă	dreptă
toată	totă
poate	pote
vadă	vedă
văzduh	vazduh

Tabela br. 24: Greške prilikom fonetskih alternacija

Kod svih navedenih primera nije došlo do odgovarajuće glasovne promene: țara - țari umesto țări nije došlo do fonetske alternacije, tj. prelaska a → ă u korenu reči prilikom formiranja množine ali je dodat odgovarajući nastavak. Kod glagola pot - pote umesto poate izostavljen je diftong o → oa.

U starim udžbenicima²⁹ za učenje rumunskog jezika, fonetske alternacije obrađivane su zasebno kao nastavna jedinica, što je studentima dalo uvid u problematiku i istaklo najfrekventnije primere. Noviji udžbenici, s druge strane, glasovne promene ne obrađuju celovito kao nastavnu jedinicu već samo sporadično navode u marginama promene do kojih dolazi. Ovakav pristup otežava i uvećava broj grešaka, tako da u najvećem broju slučajeva i ne dolazi do fonetskih alternacija. Studenti često misle da to nije velika greška i da su suštinu dobro uradili, tj. dodali odgovarajući nastavak za građenje množine ili glagolskog vremena.

3.1.5 Suglasnici

Suglasnici u rumunskom jeziku predstavljaju glasove koji se izgovaraju uz pomoć drugog glasa (vokala) i sami ne mogu činiti silabu, tj. slog (Popa and Popa, 2015: 10). U rumunskom jeziku postoje 22 konsonanta i izgovaraju se kao i većina srpskih suglasnika. U Tabeli br. 25. dati su primeri rumunskih konsonanata i njihova vrednost u srpskom jeziku.

²⁹ Boldureanu et al., 1977; Brâncuș și Manuela, 1981; 2001; Ghiță, 1971; Muțiu și Petru Bercea, 1985; Sandu, 1975.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Suglasnici u rumunskom jeziku i vrednost u srpskom jeziku ³⁰			
Rumunski suglasnici	Vrednost u srpskom jeziku	Primer	Izgovor
b	B	busnat	busnat
c	K	cabra	kabra
č	Če	celebru	ćelebru
	Či	cine	ćine
k'	Ke	chef	kef
	Ki	chinez	kinez
d	D	delimita	delimita
f	F	finit	finit
g	G	gal	gal
g̃	Đe	geograf	đeograf
	đi	gimnazial	đimnazial
g'	ghe	ghelir	gelir
	ghi	ghid	gid
h	h	habar	habar
j	ž	jos	žos
l	l	larg	larg
m	m	magazin	magazin
n	n	namaz	namaz
p	p	pensionar	pensionar
r	r	reparat	reparat
s	s	sabot	sabot

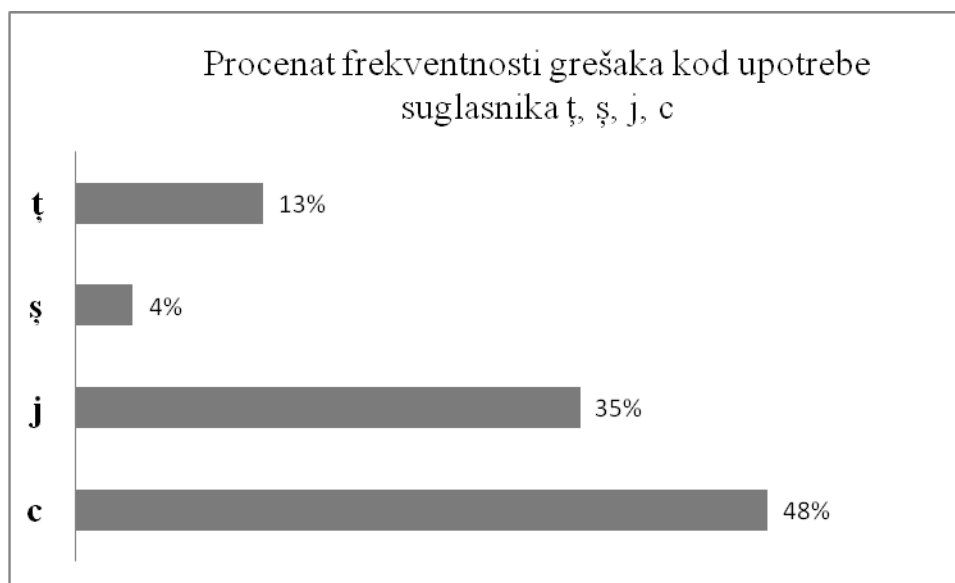
³⁰ Primeri preuzeti iz DOOM-a.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

ș	ș	șase	șase
t	t	ton	ton
ț	c	țar	car
v	v	verbal	verbal
z	z	zbor	zbor

Tabela br. 25: Suglasnici u rumunskom jeziku i vrednost u srpskom jeziku

Suglasnici u rumunskom jeziku koji imaju istu vrednost kao u srpskom jeziku, te nisu predstavljali prepreku u toku učenja. Međutim, sledeći suglasnici: rum. *c* srp. *k*, rum. *j* srp. *ž*, rum. *ș* srp. *š*, rum. *ț* srp. *c* često stvaraju problem u pisanju i izgovoru. Ukupan broj beleženih grešaka je 248 i statistički su prikazane na Grafikonu br. 4.

Grafikon br. 2: Procenat frekventnosti grešaka kod upotrebe suglasnika ț, ș, j, c

3.1.5.1 Suglasnik c

Suglasnik *c* u rumunskom jeziku ima vrednost glasa *k* u srpskom jeziku. Studenti nemaju problem sa prihvatanjem ovog pravila, ali se u toku pisanja ili čitanja suglasnik *c* vrlo često izgovara kao u srpskom jeziku. Greške koje smo zabeležili u testovima predstavljene su u Tabeli br. 26. Napravljeno je ukupno 119 grešaka.

Greške u pisanju suglasnika c	
Pravilno	Pogrešno
facultate	fakultate
când	kand kând
boicota	bojkota boikota
cum	kum
care	kare
exclude	eksklude
a juca	a juka
cred	kred
apica	apika
cade	kade
curge	kurge
usca	uska

Tabela br. 26: Greške u pisanju suglasnika c

Najveći broj studenata rumunski suglasnik *c* poistovećuje sa srpskim suglasnikom *c*, budući da u srpskom jeziku postoji i suglasnik *k*. Kako se u rumunskom suglasnik *k* (kappa) koristi samo kod pozajmljenica (kilogram, kilowat), njegova vrednost predstavljena je suglasnikom *c*. Tako se javljaju primeri *kade* umesto *cade*. Naravno, važno je napomenuti da se ovakve greške javljaju samo na nivou A1.1.

S druge strane, prilikom izgovora, tokom vežbi čitanja, na početnom nivou učenja zabeleženo je da se suglasnik *c* izgovara kao *c*. Prilikom predstavljanja i objašnjavanja, studenti su najčešće navodili da se rumunski suglasnik *c* čita kao u engleskom jeziku i glasno, u toku časa, davali primere (eng. *cake, calendar, can, capital* itd.). Prikupljene greške predstavljene su u Tabeli br. 27.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Greške u izgovoru suglasnika c		
Primer	Pravilan izgovor	Zabeležena greška u izgovoru
copil	kopil	copil
mânca	мынса	мынса mânca
acru	akru	acru
cabină	кабинъ	кабинъ cabină
bloca	bloka	bloca
articula	artikula	articula
arunca	arunka	arunca
marca	marka	marca
iacă	какъ	какъ iacă iacă
mișca	miška	mișca
scădea	скъдеа	скъдеа
amesteca	amesteka	amesteca
scrie	skrie	scrie
cadru	kadru	cadru
cal	kal	cal
capra	kapra	capra

Tabela br. 27: Greške u izgovoru suglasnika c (k)

Zabeležene greške spadaju u međujezičke jer su studenti poistovećivali pravila izgovora srpske abecede i primenjivali ih u rumunskom jeziku. Tako se umesto pravilnog izgovora imenice cadru /kadru/ javlja /cadru/ – onako kako bi se ona izgovarala u srpskom jeziku.

3.1.5.2 Suglasnik *j*

Suglasnik *j* u rumunskom jeziku ima vrednost glasa *ž* u srpskom jeziku. Od svih suglasnika koji se drugačije pišu ili izgovaraju u odnosu na srpski jezik, studenti najviše grešaka prave kod izgovora suglasnika *j*. Najčešće greške date su u Tabeli br. 28.

Greške u izgovoru suglasnika <i>j</i>		
Primer	Pravilan izgovor	Zabeležena greška u izgovoru
jumătate	žumătate	jumătate
juca	žuka	juka
conjuga	konžuga	konjuga conjuga
sluji	služi	sluji
ruj	ruž	ruj
judeţ	žudec	judec
Japonia	Žaponia	Japonia
japonez	žaponez	japonez
mreaĵă	mreažь	mreaĵь
majoritate	mažoritate	majoritate
juca	žuka	juka juca
etaj	etaž	etaj
curaja	kuraža	kuraja
partaja	partaža	partaja
Cluj	Kluž	Kluj
ajuta	ažuta	ajuta
ajunge	ažunde	ajunde ajunge
adjectiv	adžektiv	adjektiv

Tabela br. 28: Greške u izgovoru suglasnika *j*

Kod svih zabeleženih primera primetno je da su studenti koristili transfer pravila iz srpskog jezika i suglasnik *j* izgovarali kao u srpskom jeziku. U rumunskom jeziku, s druge strane, on ima vrednost srpskog suglasnika *ž*. Načinjeno je ukupno 94 grešaka.

3.1.5.3 Suglasnik *ț*

Rumunski suglasnik *ț* ima vrednost srpskog suglasnika *c*. Pored toga, postoji i suglasnik *t* koji je fonetski ekvivalentan suglasniku *t* u srpskom jeziku. Zabeležene greške, ukupno 32 (v. Tabelu br. 29) pokazuju da je kod svih primera suglasnik *ț* zamenjen suglasnikom *t*. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su u pitanju međujezičke greške, ali svakako da ima uticaja to što se studenti do sada nisu sretali sa rumunskim suglasnikom *ț*.

Greške u pisanju suglasnika <i>ț</i>	
Pravilno	Pogrešno
apreciați	apreciati
țară	tară tara
vedeți	vedeti
lucrați	lucrati
studenți	studenti

Tabela br. 29: Greške u pisanju suglasnika *ț*

3.1.5.4 Suglasnici *ș* i *s*

Od svih suglasničkih parnjaka, najmanje grešaka se javlja kod upotrebe suglasnika *ș* (jednak srpskom *š*). Kod studenata je poznat kao „okrenuto *š*” i greške u izgovoru i pisanju su vrlo retke, te se ne mogu detaljno analizirati budući da je načinjeno samo 10 grešaka. Zabeležene greške predstavljene su u Tabeli br. 30. Smatramo da one potpadaju pod kategorijom omaški.

Greške u pisanju suglasnika ș	
Pravilno	Pogrešno
șase	sase șase
oraș	oras oraș
așezat	asezat
șapte	șapte sapte
șaisprezece	șaisprezece
aștepta	astepta

Tabela br. 30: Greške u pisanju suglasnika ș

Iz navedenih primera vidimo da su studenti rumunski suglasnik ș zamenili srpskim suglasnicima š ili s. S druge strane, kod suglasnika s javljaju se, ne tako učestale, greške prilikom izgovora. Kod ovih grešaka studenti su suglasnik s zamenili suglasnikom z, što se može smatrati uticajem italijanskog jezika. Tako se javljaju greške sličnog fonemskog sastava, u velikom broju primera, imenica *caza* umesto *casă* (*kuća*).

Ono što se javlja kao greška, a važno je napomenuti, kod više od od 30% primera u pisanju suglasnika ș jeste zapravo korišćenje sedilje umesto zapete, tj. zarez a u pisanju ovog slova. Ova greška se javlja kod studenata koji su učili francuski ili u određenoj meri poznaju gramatiku francuskog jezika. Pisanje sa sediljom Ș dolazi iz turskog jezika³¹, gde ima istu fonetsku vrednost kao u rumunskom jeziku, ali se umesto sedilje koristi zarez Ș.

³¹ Suglasnik ț takođe može biti pisan sa sediljom i sa zarezom u zavisnosti od toga o kome je jeziku reč. Po preporuci Rumunske akademija nauka, suglasnik ț potrebno je pisati uz pomoć zarez a, ne sedilje. Ovakav tip grešaka nije zabeležen kod naših studenata.

3.1.6 Glasovne grupe *ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che*

U rumunskom jeziku postoje 4 glasovne grupe (v. Tabelu br. 31), koje se formiraju uz pomoć suglasnika i vokala, kako ih danas čujemo u rumunskom i italijanskom jeziku. Predmet su spora između ligvističara istorije fonetike romanskih jezika. Jedna od teorija kaže da se javljaju u periodu između IV i VII veka (Coteanu, 1981: 33). Među studentima su poznate kao “italijanske grupe”, budući da u italijanskom jeziku možemo naći iste grupe sa istim fonetskim vrednostima. Načinjeno je ukupno 58 grešaka.

Izgovor glasovnih grupa <i>ghe, ghi, ge, gi, chi, che, ci, ce</i>	
Grupa	Izgovor
<i>ghe</i>	ge
<i>ghi</i>	gi
<i>ge</i>	đe
<i>gi</i>	đi
<i>che</i>	ke
<i>chi</i>	ki
<i>ce</i>	će
<i>ci</i>	ći

Tabela br. 31: Izgovor grupa *ghe, ghi, ge, gi, chi, che, ci i ce*

Kod prve suglasničke grupe *ghe* i *ghi* /ge, gi/ studenti nemaju veće probleme oko izgovora jer se dodaje suglasnik h, tj. “nemi glas h” koji sprečava da dođe do fonetske promene. Pojavljuje se vrlo mali uzorak primera (v. Tabelu br. 32) kada se prilikom pisanja grupa *ghi* i *ghe* izostavlja suglasnik *h*.

Greške u izgovoru glasovne grupe <i>ghi</i> i <i>ghe</i>		
Primer	Pravilan izgovor	Zabeležena greška
<i>gheață</i>	geacъ	<i>đeacъ</i>
<i>Gheorghe</i>	George	<i>Deorđe</i>

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

ghișeu	gișeu	đișeu
ghem	gem	đem
Ghița	Gica	Đica

Tabela br. 32: Greške u izgovoru glasovne grupe *ghi* i *ghe*

Do većeg broja grešaka dolazi kod druge glasovne grupe *ge* i *gi*, koja se izgovara *đe*, tj. *đi* u srpskom jeziku. Tada studenti ne poštuju pravilo da dolazi do fonetske promene, naprotiv ponašaju se kao da stoji “nemo h”. Tabela br. 33 prikazuje najčešće zabeležene greške prilikom pisanja i izgovora glasovne grupe *ge* i *gi*, gde je zabeleženo da su studenti izgovarali onako kako je napisano umesto *đe* i *đi*.

Greške u izgovoru glasovne grupe <i>gi</i> i <i>ge</i>		
Primer	Pravilan izgovor	Zabeležena greška
geamuri	đeamur ¹	geamuri
Angelica	Anđelika	Angelika Angelica
duce	duće	duce
mingea	minđea	mingea
George	Đeorđe	George
deget	dedet	deget
lungi	lund ¹	lungi
inginer	inđiner	inginer
Eugen	Euden	Eugen
pagina	pađina	pagina

Tabela br. 33: Greške u izgovoru glasovne grupe *gi* i *ge*

Za glasovnu grupu *chi* i *che* važe identična pravila kao kod grupe *ghe* i *ghi*. Između suglasnika *c* i samoglasnika *i* ili *e*, da bi se izbegla fonetska promena, ubacuje se suglasnik *h*. Tako se ova grupa izgovara *ke* ili *ki*. Studenti nemaju problem sa

izgovorom, ali se javlja određeni broj grešaka (v. Tabelu br. 34) tokom pisanja, tj. izostavljanja suglasnika h, što bi se u datim primerima zapravo izgovaralo kao *će*, tj. *ći*.

Greške u pisanju glasovne grupe <i>chi</i> i <i>che</i>	
Pravilno	Pogrešno
cheamă	ceamă
ocean	ocean
rochie	rocie
chitara	citara
ochi	oci
unchi	unci

Tabela br. 34: Greške u pisanju glasovne grupe *chi* i *che*

Grupu *ci*, tj. *ce* karakterišu ista pravila kao grupu *ge*, tj. *ge*. Grupa *ci* se izgovara *ći*, dok se grupa *ce* izgovara *će*. Fonetske promene do kojih ovde dolazi studenti ne realizuju, te se ove grupe izgovaraju kao da do promena nije ni došlo. Tabela br. 35. daje nam najčešće zabeležene greške.

Greške u izgovoru glasovne grupe <i>ci</i> i <i>ce</i>		
Primer	Pravilan izgovor	Pogrešan izgovor
cercei	ćerćei	cercej
cine	ćine	cine kine
zicem	zićem	zicem
ceva	ćeva	ceva
acea	aćea	acea
cercul	ćerkul	cercul cerkul
nuci	nuć ⁱ	nuki
bunici	bunić ⁱ	bunici buniki

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

cireșe	ćireșe	cireše
ceapa	ćeapa	ceapa

Tabela br. 35: Greške u izgovoru glasovne grupe *ci* i *ce*

3.1.7 Alternacija suglasnika

Alternacije suglasnika se mogu javiti između konsonanata ili grupe dva ili tri konsonanta (Popa and Popa, 2015: 25). Na primer:

- konsonanat *urs* - *urși*,
- grupe dva ili tri konsonanta
 - u celosti *stramosesc* - *stramosește*
 - samo jedan konsonant u grupi *veste* - *vești*.

Ne postoji veliki broj pravila o alternacijama rumunskih samoglasnika, a ona koja se nalaze u gramatikama rumunskog jezika, vrlo su složena i nisu prilagođena učenju rumunskog jezika kao stranog. U knjigama za učenje rumunskog kao stranog jezika ne postoje posebne nastavne jedinice koje se bave ovom vrlo važnom temom. Budući da su konsonantske alternacije vrlo česte u rumunskom jeziku, potrebno je usvojiti osnovne primere koji kasnije mogu da služe kao obrasci. U Tabeli br. 36. dati su najosnovniji tipovi alternacija koji su prilagođeni studentskim potrebama za nivoe A1 i A2, te se u ovom obliku predstavljaju studentima na časovima.

Vrste konsonantskih alternacija		
Vrsta	Promena	Primer
konsonant (prost)	s → ș	pas → pași
konsonant (prost)	t → ț	student → studenți
konsonant (prost)	d → z	cred → crezi
konsonant (prost)	z → j	obraz → obraji
konsonantske grupe	st → șt	albastru → albaștri acest → acești
konsonantske grupe	sc → șt	vorbesc → vorbești studentesc → studentești

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

konsonantska grupa → poluvokal	l → i	cal → cai
konsonantska grupa → poluvokal	n → i	spun → spui

Tabela br. 36: Vrste konsonantskih alternacija

Zabeležene greške koje se javljaju zbog konsonantskih alternacija javljaju se kod svih kategorija podjednako, zbog nesavladanih pravila i nepoznavanja izuzetaka. Zabeležene greške (v. Tabelu br. 37) mogu nam dati dobre smernice za dalji rad.

Greške kod konsonantskih alternacija	
Pravilno	Pogrešno
acești	acesti
ajungeți	ajungeti
băieți	baiati
cărți	carti
deschizi	deschidi
căutați	căutati cautati cautaci
discuți	discuti
frați	frati
ieși	iesi
munți	munti
ruși	rusi
străzi	stradi
studenți	studenti
vorbești	vorbesti
văzut	vedut

Tabela br. 37: Greške kod konsonantskih alternacija

Zabeležene greške, ukupno 112, pokazuju da su studenti prilikom dodavanja nastavaka za množinu propustili da izvrše fonetske alternacije, budući da su vodili računa o tvorbenim procesima. Tako su zabeležene greške gde se nije ispoštovalo pravilo da, npr. *s+i* daje *ș rusi* umesto *ruși* ili da *t+i* daje *ț*, kod primera *munti* umesto *munți*.

Noviji udžbenici za učenje rumunskog jezika ne insistiraju na obrađivanju konsonantskih alternacija u vidu posebne nastavne jedinice. Vokalske i konsonantske alternacije se, u najvećem broju slučajeva, obrađuju u okviru množine imenica, što kod studenata izaziva veliku zabunu budući da se alternacije javljaju i kod ostalih vrsta reči. Smatramo da ovakav način rada, nepostojanje posebne nastavne jedinice koja obrađuje alternacije, neprimenjivanje posebnih vežbi i konkretnog pokazivanja primera, doprinose izostavljanju ovih promena. Zato je važno da postoji poseban plan rada da se fonetske greške otklone i da se periodično ponavlja gradivo. Pronađeni su odgovarajući udžbenici i radne sveske³² koje je odobrilo Ministarstvo obrazovanja Rumunije (koriste se za potrebe osnovnog obrazovanja). Ove vežbe, uz modifikaciju, potpuno zadovoljavaju potrebe i utiču na smanjenje fonetskih grešaka.

3.2 Morfološke greške

Morfološka struktura i problematika rumunske morfologije se ne razlikuju mnogo od srpske (Tomici, 2006: 1354). Poznavanje strukture i gramatike maternjeg jezika, u ovom slučaju, može pomoći u određenoj meri pri učenju rumunskog jezika. Međutim, nemaju svi studeti isto jezičko predznanje što se tiče poznavanja maternjeg jezika. Grupe su mešovite i dok se studenti filoloških profila svakodnevno susreću sa gramatičkim pojmovima, studenti nefiloloških usmerenja imaju jezik po izboru svega dva puta nedeljno. Ovo je, čini se, jedan od većih i značajnijih problema sa kojima se profesor susreće u toku nastave.

Da bi se gramatičke kategorije i vrste reči što bolje savladale, studentima se na početku godine predstavlja tabela koja im može koristiti kao vodič u toku školske godine. Tabela (v. Tabelu br. 38) je na srpskom i rumunskom jeziku i pokazala se kao dobar “podsetnik”.

³² Chifu, 2013; Irinel Filip, 2013a; 2013b; 2013c; 2013d.

Gramatičke kategorije i vrste reči u rumunskom jeziku / Categorii gramaticale	
Rod	muški, ženski, srednji
Broj	jednina i množina
Padež	nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ
Lice	jednina: prvo, drugo, treće množina: prvo, drugo, treće
Poređenje	pozitiv, komparativ, superlativ
Lični način	indikativ, konjunktiv, kondicional, prezumtiv, imperativ
Bezlični način	infinitiv, particip, gerund, supin
Vreme	sadašnje
	prošlo: imperfekat, perfekat, prošlo vreme, aorist, pluskvamperfekat
	buduće: buduće I, buduće II, predbuduće
Vrste reči	promenljive: imenice, zamenice, pridevi, brojevi
	nepromenljive: prilozni, predlozi, veznici, uzvici

Tabela br. 38: Gramatičke kategorije i vrste reči u rumunskom jeziku

3.2.1 Greške u upotrebi imenica

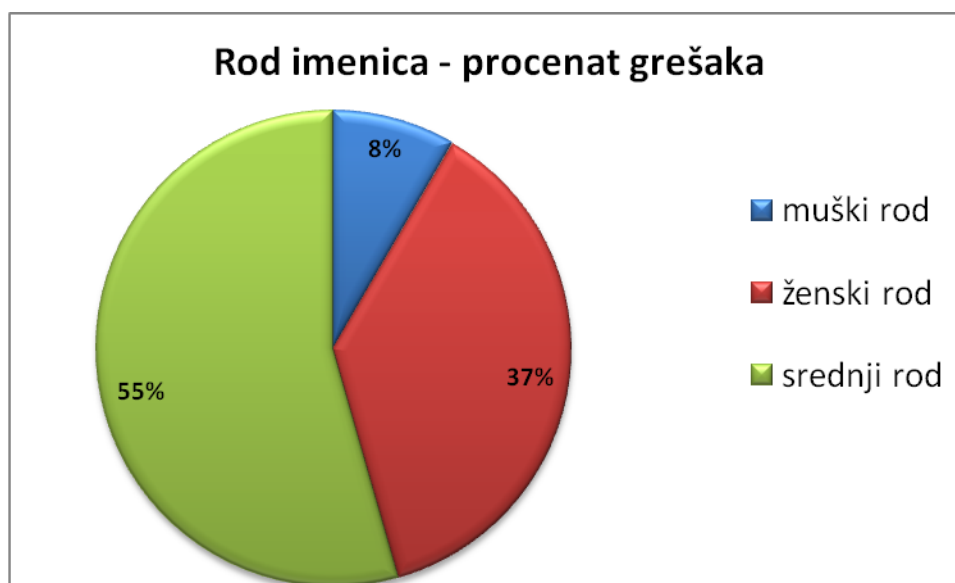
Greške u upotrebi imenica su vrlo česte prilikom učenja rumunskog jezika. Pored fonetskih alternacija suglasnika i samoglasnika o kojima je već bilo reči, uzrok grešaka su: rod imenica koji u nekim slučajevima odstupa od srpskog jezika i upotreba neodređenog i određenog člana, što je svakako novina u odnosu na srpski jezik.

3.2.1.1 Rod imenica

Rumunski jezik ima, po tradicionalnom opisu, muški, ženski i srednji rod. Imenice imaju deklinaciju, dele se na vlastite i zajedničke. Određivanje roda imenice ostvaruje se uz pomoć njenih nastavaka. Pridevi, pokazne i prisvojne zamenice zaista imaju različite forme kada se slažu u rodu, broju i padežu sa imenicama muškog i

ženskog roda (Doca, 1999: 67). U školskoj praksi se rod imenica određuje uz pomoć brojeva jedan i dva, koji imaju različite oblike, u zavisnosti od roda imenice uz koju stoje. Na primer *un student*, *o studenta* u jednini i *doi*³³ *studenti*, *două* *studente* u množini. Imenice koje imaju jedan oblik za muški i ženski rod nazivaju se „epicene” od latinskog naziva *epicoenus* u značenju „imati zajedničko”.

Greške u rodu imenica nisu tako česte u odnosu na ostale gramatičke kategorije. Ukupno je zabeležen 191 primer (v. Grafikon br. 3) – odnose se najčešće na pogrešnu upotrebu množine i odstupanja u rodu. Najveći broj grešaka (104) javlja se kod imenica srednjeg roda, zatim kod imenica ženskog roda (71), dok je kod imenica muškog roda zabeleženo 16 grešaka.

Grafikon br. 3: Rod imenica – procenat grešaka

3.2.1.1.1 Muški rod

Imenice muškog roda se koriste „za označavanje lica muškog roda kao nazivi predmeta i pojava uz koje mogu doći brojevi *un* u jednini i *doi* u množini” (Tomici,

³³ Upotrebom zamenica *unu* i *doi* bavio se Gruitã, 2006.

2005: 1359; Matea, 2008: 78) i mogu obuhvatati semantičke kategorije predstavljene u Tabeli br. 39³⁴.

Semantičke kategorije muškog roda	Primer
imena bića muškog roda	bărbat, lup
imena meseci	ianuarie, februarie, decembrie
nazivi zanimanja muških lica	agricultor, profesor, dascăl
muška vlastita imena	Ion, Aurel, Simeon
nazivi drveća i voćaka	brad, nuc, cireș
nazivi nekih biljaka (povrće, cveće i industrijsko bilje)	morcov, trandafir, in
nazivi slova rumunske azbuke	a, b, s, t
nazivi cifara ³⁵	unu, doi, trei, unsprezece
neki nazivi predmeta	sac, nature
nazivi muzičkih nota	do, re, mi, fa
nazivi moneta	leu, dolar, euro

Tabela br. 39: Semantičke kategorije muškog roda

Imenice muškog roda se u najvećem broju slučajeva u jednini završavaju na konsonant, ali se određeni broj imenica može završavati i na vokale *i*, *o*, *ă*, *u*. U množini se završavaju na *i*. Očekivalo se da će se greške pojaviti kod imenica koje se završavaju na pomenute vokale, ali se to javlja samo u jednom primeru. Pogrešna upotreba imenica muškog roda (v. Tabelu br. 40) zabeležena je samo u množini i to kod četiri primera. Ukupan broj zabeleženih grešaka je 16.

³⁴ Tabela urađena prema Tomić, 2005: 1359, uz dopunu.

³⁵ Osim sută, mie koje su ženskog roda i milion, miliard koje su srednjeg roda.

Greške u rodu kod imenica muškog roda	
Pravilno	Pogrešno
pantof sg. pantofi pl.	pantofe
fotografie sg. fotografii pl.	fotografiee
munte sg. munți	muntee
tată sg. tați pl.	tate
cal - sg. cai - pl.	cali

Tabela br. 40: Greške u rodu imenica muškog roda

Pomenuti primeri u Tabeli br. 40 pokazuju da su pod uticajem srpskog jezika imenice muškog roda dobile nastavke za ženski rod. Najviše grešaka javlja se kod imenice *pantof sg. pantofi pl.*, čak 7 od ukupno 16 zabeleženih. Pomenutu imenicu studenti prevode kao *patofne* umesto *cipele* i verovatno tom analogijom daju nastavak *-e* umesto *-i*. Zatim se 4 greške javljaju kod imenice *tată, tați*, gde su studenti posmatrali ovu imenicu kao u srpskom jeziku i dodali nastavak *-e* umesto *-u*. Ovde možemo govoriti o međujezičkim greškama. Kod imenica *fotografie sg. fotografii pl.*, *munte, munți* zabeležena su po tri primera gde su studenti dodali još jedan vokal *e* na oblik jednine, te je zabeležen primer *muntee* umesto *munți*, odnosno *fotografiee* umesto *fotografii*. Studenti su kod ovih imenica primenjivali pravila građenja ženskog roda budući da se završavaju vokalom. Na razlog javljanja udvojenih vokala *ii* uticale su same imenice muškog roda, jer se kod određenog člana množine imenica muškog roda javljaju primeri gde se na tvorbenu osnovu dodaju sufiksi, tj. pomenuti udvojeni vokali *ii*, gde prvo *i* označava množinu, a drugo *i* određeni član. Ovi udvojeni vokali se izgovaraju kao jedno dugo *i*. Studenti su, verovatno, povučeni ovim pravilom dodali i pogrešan sufiks *e* umesto *i* kod naznačenih imenica iako su muškog roda, te se javljaju pomenute greške *muntee* i *fotografiee* i udvojeni vokali *ee*. Kod ovih primera reč je o greškama unutarjezičkog karaktera.

3.2.1.1.2 Ženski rod

Imenice ženskog roda „služe za označavanje lica ženskog (prirodnog) roda kao nazivi predmeta i pojava uz koje mogu doći brojevi *o*, u jednini, i *două* u množini” o basmă, două basmale (Tomici, 2005: 1359) i mogu obuhvatati semantičke kategorije predstavljene u Tabeli br. 41³⁶.

Semantičke kategorije ženskog roda	Primer
imena bića ženskog roda	soră, româncă
nazivi nekih predmeta	masă, carte
nazivi voća (samo ploda)	banană, caisă
većina naziva cveća i povrća	lalea, ceapă
dani u nedelji	lun, marți, miercuri
delovi dana	dimineață, seară
godišnja doba	iarnă, primăvară
geografski nazivi	Serbia, Europa, România
apstraktne pojave	frică, pace, vitejic
glagolske imenice	citire, vorbire, durere
nazivi zanimanja ženskih lica	profesoară, soră, asistentă
nazivi grana nauka	fonetică, lingvistică, matematică

Tabela br. 41: Semantičke kategorije ženskog roda

Imenice ženskog roda se uvek završavaju na vokale: *ă* - elevă, *e* - carte, *ea* - cafea, *ă*- basmă, *i* - zi. Kod imenica koje se završavaju na *ă*, nisu zabeležene greške, budući da se nastavak za jedninu zamenjuje nastavkom -e za množinu, što je identično građenju množine u srpskom jeziku. Kod ostalih vokala zabeležena je 71 greška, koja se javila zbog uticaja srednjeg i muškog roda. U Tabeli br. 42. dati su zabeleženi primeri.

³⁶ Tabela urađena prema Tomić, 2005: 1359, uz dopunu.

Greške u rodu kod imenica ženskog roda	
Pravilno	Pogrešno
stradă sg. - străzi pl.	strade pl.
carte sg. - cărți pl.	cartee pl.
familie sg. - familii	familiee pl.
sală sg. - săli pl.	sale pl.
iarbă sg. - ierburi pl.	ierbe pl.
scolă sg. - școli pl.	școle pl.
parte sg. - părți pl.	partee pl.
familie sg. - familii pl.	familiee pl.
patrie sg. - patrii	patree pl.
cafea sg. - cafele pl.	cafe pl.
sarma sg. - sarmale pl.	sarme pl.
basma sg. - basmale pl.	basme pl.
sora sg. - surori pl.	sore pl.
treabă sg. - treburi pl.	trebe pl.

Tabela br. 42: Greške u rodu imenica ženskog roda

Prvi tip grešaka javlja se kod pogrešne upotrebe imenica ženskog roda i zabeleženi primeri pokazuju da se greške javljaju kod onih imenica koje odstupaju od pravila za građenje množine imenica ženskog roda. Kod imenica ženskog roda koje se u jednini završavaju na *ă*: *stradă sg. - străzi pl.*; *sală sg. - săli pl.*; *scolă sg. - școli pl.*; *parte sg. - părți pl.*, množina se formira dodavanjem finalnog nastavka *i* kao karakterističnog nastavka za imenice muškog roda množine. Zabeležene greške pokazuju da su naši studenti formirali množinu ženskog roda kod ovih imenica dodavanjem nastavka *e* za ženski rod množine, posmatrajući ih kao imenice iz opšteg fonda za koje generalno važi pomenuto pravilo, što je i zabeleženo kod primera *sale*, *strade*, *școle*.

Drugi tip grešaka javlja se kod imenica koje se završavaju u jednini na vokal *e*: *parte*, *carte*, *familie*, *patrie* – množina se formira gubljenjem nastavka *e* i dodavanjem

nastavka za imenice muškog roda *i*. Kod ovih primera zabeleženo je da studenti na oblik jednine ženskog roda, iako se imenica završava na vokal *e*, dodaju još jedan vokal, te dobijamo udvojeno, dugo *e*, kod primera *patree*, *partee*, *cartee*. Opisane greške su unutarjezičkog karaktera i nastale su pod uticajem određenog člana množine kod imenica muškog roda, gde nalazimo udvojene vokale, tj. dugo *i*.

Treći tip grešaka javlja se kod imenica ženskog roda koje u množini, po pravilu, dobijaju nastavke za srednji rod *uri*, *iarbă* sg. - *ierburi* pl., *sora* sg. - *surori* pl., *treabă* sg. - *treburi* pl. Ove imenice ženskog roda u tvorbi nisu dobile nastavak *-uri*, već nastavak za imenice ženskog roda *-e*, što nam zabeleženi primeri i pokazuju *sore*, *iarbe*, *trebe*. Greške ovog tipa mogu se smatrati unutarjezičkim, jer je pravilo ženskog roda množine uticalo da studenti izuzetke posmatraju kao pravilne imenice.

Četvrti tip grešaka javlja se kod imenica turskog porekla; *cafea* sg. - *cafele* pl., *sarma* sg. - *sarmale* pl. i *basma* sg. - *basmale* pl. koje obično imaju akcenat na poslednjem slogu. Kod pomenutih primera, množina se formira dodavanjem sufiksa *le* na pun oblik jednine imenice, dok je kod primera koji su zabeleženi u testovima naših studenata množina formirana dodavanjem nastavka *e* za ženski rod množine na gramatičku osnovu: *cafe*, *sarme*, *basme*.

U sastavima se ponekad samo iz konteksta moglo tačno utvrditi o kojoj imenici je reč, budući da su pojedini oblici u dobroj meri izgubili sličnost sa originalom.

3.2.1.1.3 Srednji rod

Srednji rod, ne postoji u posebnom obliku u rumunskom jeziku, već pozajmljuje jedninu od imenica muškog roda, a množinu od imenica ženskog roda (Doca, 1999: 67). Ovo pravilo se u rumunskom jeziku primenjuje bez izuzetaka i stvara dosta problema studentima u toku učenja rumunskog jezika. Ukupan broj grešaka zabeleženih kod imenica srednjeg roda je 104 i one se javljaju baš zbog nastavaka .

Greške u rodu kod imenica srednjeg roda	
Pravilno	Pogrešno
autobuz, autobuze	autobuzi autobusi
tramvai, tramvaie	tramvaih
teatru, teatre	teatri
meci, meciuri	mecii
taxi, taxiuri	taxi
nume, nume	numee
prenume, prenume	prenumee
oraş, oraşe	oraşi
frigider, frigidere	frigideri
dicţionar, dicţionare	dicţionari
semestar, semestre	semestari

Tabela br. 43: Greške u rodu kod imenica srednjeg roda

Prema pravilu imenice srednjeg roda se u jednini ponašaju kao imenice muškog roda, a u množini kao imenice ženskog roda. Međutim, na zabeležene greške kod imenica srednjeg roda u rumunskom jeziku uticala je leksika muškog roda iz srpskog jezika. Zabeležene imenice imaju slične oblike u srpskom jeziku, ali prvenstveno internacionalni karakter jer mnoge reči pripadaju raznim jezicima. Tako je kod primera *autobuz* *frigider*, *semestar* kod formiranja množine dodat nastavak za muški rod *-i*, umesto nastavka *-e*, te su dobijeni primeri *autobuzi* ili *autobusi*, *frigideri*, *semestri*. Greške ovog tipa spadaju u međujezičke.

Kod sledećeg tipa grešaka, beležimo dodavanje vokala *e* na pun oblik imenice u jednini, npr. *nume*, *prenume*, te se javljaju udvojeni vokali ili dugo *e*, kod primera *numee*, *prenumee*. Pomenute imenice srednjeg roda imaju isti oblik i u jednini i u množini.

Poslednji tip grešaka javlja se kod imenica srednjeg roda koje se u jednini završavaju na vokal *i*, te prilikom formiranja množine dobijaju sufiks *uri*. Kod ovih imenica naši studenti množinu srednjeg roda formiraju dodavanjem još jednog vokala *i*, te beležimo udvojeni vokal ili dugo *ii*. Na ovakvu derivaciju utiču imenice muškog roda određenog člana kod kojih isto možemo naći udvojene vokale *ii*, označavajući množinu i određeni član. Greške ovog tipa spadaju u unutarjezičke.

3.2.1.2 Greške u upotrebi člana

Član je jedna od glavnih razlika između rumunskog i srpskog jezika. Budući da u srpskom jeziku član kao kategorija ne postoji, studenti vrlo često izostavljaju član *i/ili ga* pogrešno upotrebljavaju. Rumunski jezik ima sledeće vrste članova (v. Tabelu br. 45):

Član u rumunskom jeziku		
Neodređeni		proklitički
Određeni	pravi određeni član	enklički
	posesivni član	proklitički
	demonstrativni član	proklitički

Tabela br. 44: Član u rumunskom jeziku

Ukupno je zabeleženo 197 grešaka (v. Grafikon br. 4), od toga 113 primera pripada određenom članu, a 84 primera neodređenom članu. Važno je napomenuti da rumunski jezik ima posebne oblike člana za imenice muškog i ženskog roda, dok se imenice srednjeg roda u jednini ponašaju, tj. imaju član kao imenice muškog roda, a u množini kao imenice ženskog roda.

Grafikon br. 4: Greške u upotrebi člana

3.2.1.2.1 Neodređeni član

Neodređeni član ili proklitički (24) se odnosi na „nekoga ili nešto opšte, neopredeljeno, neustanovljeno, nedokazano u u smislu *neko* ili *nešto*” (Tomici, 2006: 1355). Neodređeni član može imati oblike (v. Tabelu br. 46) koji su omonimi sa kardinalnim brojevima i neodređenim zameničkim pridevom (Nițulescu, 1996: 24).

Oblici neodređenog člana			
	jednina	množina	primer
muški rod	un	niște	un profesor niște profesori
ženski rod	o	niște	o tablă niște table
srednji rod	un	niște	un uragan niște uragane

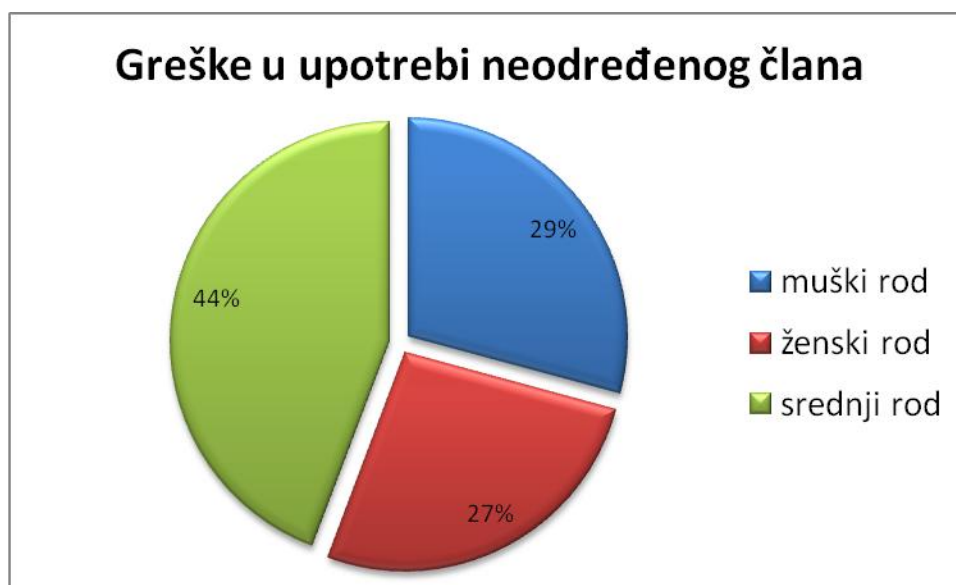
Tabela br. 45: Oblici neodređenog člana

Zabeleženo je da se javljaju tri vrste grešaka kada je neodređeni član u pitanju:

- a) izostavljanje neodređenog člana,
- b) dodavanje pogrešnog člana i

c) dodavanje neodređenog i određenog člana.

Ukupan broj zabeleženih grešaka je 84 (v. Grafikon br. 5), od toga 24 zabeležena greška pripada muškom rodu, 23 primera pripada imenicama srednjeg roda, dok 37 zabeleženih primera pripada imenicama ženskog roda.

Grafikon br. 5: Greške u upotrebi neodređenog člana

Greške kod izostavljanja neodređenog člana se mogu podvesti pod uticaj srpskog jezika, budući da u srpskom jeziku ova kategorija ne postoji. Studenti češće greše tako što izostave član nego u samoj upotrebi člana. Najčešće se ove greške javljaju kod usmenih vežbi, sastavljanja rečenica i pisanja sastava ili kratkih tekstova. Prikupljene greške prikazane su u Tabeli br. 47.

Greške u izostavljanju neodređenog člana	
Pravilno	Pogrešno
Eu întreb <i>un</i> polițist.	Eu întreb polițist.
El vede <i>niște</i> studenți.	El vede studenți.
La facultate este <i>un</i> student.	La facultate este student.
Aici este <i>o</i> profesoară.	Aici este profesoară.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

În clasă sunt <i>niște</i> fete.	În clasă sunt fete.
În magazin este <i>o</i> studentă.	În magazin este studentă.
Am un prieten bun.	Am prieten bun.
Aștept un pachet care vine prin Poșta Română.	Aștept pachet care vine prin Poșta Română.

Tabela br. 46: Greške u izostavljanju neodređenog člana

Greške se javljaju jer studenti nemaju naviku dodavanja kako određenog tako i neodređenog člana. Oni se najčešće trude da ispune ostale uslove da bi rečenica bila ispravna, dok izostavljanje neodređenog člana u najvećem broju slučajeva ne smatraju greškom. Greške se podjednako javljaju kod imenica muškog, ženskog i srednjeg roda. S druge strane, nemaju sve rumunske imenice pravilnu promenu, te kod nekih imenica muškog, ženskog i srednjeg roda imamo odstupanja. Određeni broj ovih imenica sa izuzecima se posebno obrađuje na času, ali se greške ponovo javljaju zbog nedovoljnog poznavanja roda imenica. U Tabeli br. 48 predstavljene su greške u upotrebi neodređenog člana muškog/srednjeg roda jednine.

Greške u upotrebi neodređenog člana muškog/srednjeg roda jednine	
Pravilno	Pogrešno
un copil	un copii o copii
un coleg	un colegi
un muzeu	o muzeu
un hotel	uno hotel
un creion	un creioane uno creion o creioane
un elev	o elev

Tabela br. 47: Greške u upotrebi neodređenog člana muškog/srednjeg roda jednine

Primeri u Tabeli br. 48 pokazuju da studenti uz neodređeni član jednine koriste imenice u množini *un copii* umesto *un copil*, *un creioane* umesto *un creion*, kao i da neodređeni član za imenice muškog i srednjeg roda zamenjuju neodređenim članom za imenice ženskog roda *o elev*, *o muzeu* umesto *un elev*, *un muzeu*. Zabeleženo je, takođe, nekoliko primera upotrebe neodređenog člana srednjeg roda iz italijanskog jezika, *uno hotel* umesto *un hotel*, kao i *uno momento* umesto *un moment*. U grupama su često studenti koji su pre rumunskog jezika učili neki drugi romanski jezik, te dolazi do zamene prilikom rada na času.

Kod neodređenog člana jednine ženskog roda, javljaju se greške nastale pod uticajem italijanskog i francuskog jezika. Umesto neodređenog člana *o* za ženski rod jednine, npr. *o fată* studenti su navodili članove *una* i *une* (v. Tabelu br. 49).

Greške u upotrebi neodređenog člana ženskog roda jednine	
Pravilno	Pogrešno
o familie	una familia
o carte	una carta une carte
o cameră	una camera
o stradă	una stradă
o casă	una casă una cază
o soră	una soră
o firmă	una firma

Tabela br. 48: Greške u upotrebi neodređenog člana ženskog roda jednine

Premda neodređeni član množine ima isti oblik za muški i ženski rod, zabeležene greške pokazuju da dolazi prvenstveno do pogrešnog formiranja množine, a zatim i do stvaranja nove forme neodređenog člana. Tako se umesto *niște* javljaju forme *niștes* i *niști* (v. Tabelu br. 50).

Greške u upotrebi neodređenog člana množine	
Pravilno	Pogrešno
niște mese	niște masa
niște pixuri	niște pixe
niște cărți	niște cartele niște carte
niște timbre	niște timbri
niște străzi	niște stradă
niște parcuri	niștes parci
niște autobuze	niștes autobuze
niște profesori	niști profesori
niște studenți	niști studenți
niște copii	niști copii

Tabela br. 49: Greške u upotrebi neodređenog člana množine

Greške pokazuju da su studenti pribegli promeni nastavka neodređenog člana množine *niște* u *niști* kod imenica muškog roda, npr. *niști profesori* ili *niști studenți*, smatrajući verovatno da je oblik *niște* za ženski rod množine, budući da se završava na vokal *e*, što je i nastavak za imenice ženskog roda množine. Ove greške imaju unutarjezički karakter. Javljaju se zatim i primeri dodavanja *nastavka s* na član množine, koji verovatno potiče iz engleskog jezika, kojim se takođe označava množina, te se javljaju primeri *niștes parci* i *niștes autobuze*. Kod ovih grešaka, imajući u vidu uticaj engleskog jezika, možemo reći da su međujezičke.

3.2.1.2.2 Određeni član

Određeni član u rumunskom jeziku označava nešto poznato, određeno i dokazano i „dodaje se samo kad se jedna ili više osobina želi istaći” (Tomici, 2006: 1355). Član u rumunskom jeziku, za razliku od ostalih romanskih jezika, stoji na kraju

imenice i naslanja se na nju (Lučijan, 2003: 13) i on je enklitički³⁷ (Brâncuș and Saramandu, 1998: 24). Postoje opšta pravila kada je korišćenje određenog člana obavezno i kada je zabranjeno (Platon et al., 2012: 88).

Obavezno korišćenje određenog člana beleži se kod:

- a. *subjekta u rečenici*: Studentii sunt la cantină
- b. *amândoi, amândouă + imenica*: Amândouă colegele beau ceai.
- c. *tot, toată, toți, toate + substantiv*: Mănânc ceva tot timpul.
- d. *verbul i-a plăcea + imenica*: Îmi place înghețata.
- e. *cu + prevozna sredstva i predmeti uopšte*: Călătorim cu trenul. Măncăm supă cu lingura.

S druge strane, zabranjeno je korišćenje člana kod sledećih kategorija:

- a. *mult, multă, mulți, multe + imenica*: Este mult **lapte** în frigider
- b. *puțin, puțină, puțini, puținine + imenica*: Beau puțină **apă** dimineața.
- c. *cât, câtă, câți, câte + imenica*: Câtă **pâine** cumpări în fiecare zi?
- d. *broj + imenica*: Doi **litri** de lapte, vă rog!
- e. *fiecare + imenica*: Fiecate **client** cumpără ceva.
- f. *predlog + imenica*: Este bere în **frigider**.

Ukupan broj zabeleženih grešaka kod određenog člana je 113 (v. Grafikon br. 6) i kao što je očekivano najviše se grešaka javlja u srednjem rodu (50), zatim u ženskom (33) i u muškom (30).

³⁷ Postoji i proklitički oblik *lui* koji se koristi za lična imena – lui Mirko (Mirku).

Grafikon br. 6: Statistički prikaz grešaka u upotrebi određenog člana kod imenica muškog, ženskog i srednjeg roda

Osnovni oblici za građenje određenog člana muškog roda (v. Tabelu br. 50) ne predstavljaju problem u učenju rumunskog jezika, budući da se nastavci u ovom slučaju dodaju na imenicu.

Građenje određenog člana muškog roda jednine i množine		
Broj	Odrednica iz rečnika	Imenica + određeni član
jednina	profesor	profesor + ul
	băiat	băiat + ul
	student	student + ul
množina	profesori	profesori + i
	băieți	băieți + i
	studenți	studenți

Tabela br. 50: Osnovni oblik određenog člana muškog roda

Oblik određenog člana muškog roda jednine i množine gradi se dodavanjem nastavka *ul* na imenicu koja se završava na konsonant, student+ul→ studentul. S druge strane, postoje odstupanja, te se pojedine imenice muškog roda mogu završavati i na vokale *i*: pisoi+ul→pisoitul, *o*: piccolo+ul→piccoloul, *ă*: tată+l→tatăl, *u*: bou+l→boul.

Množina muškog roda određenog člana gradi se dodavanjem vokala *i* na pun oblik imenice muškog roda neodređenog člana, *studenti+i*→*studentii*.

Vrlo mali broj imenica muškog roda odstupa od pravila građenja određenog člana navedenog u Tabeli br. 50. Pored dodavanja člana, primetne su i greške zbog fonetskih alternacija. Pogrešna upotreba određenog člana muškog roda (v. Tabelu br. 51), odnosi se samo na odstupanja, tj. nepravilne imenice muškog roda.

Greške u upotrebi određenog člana kod imenica muškog roda	
Pravilno	Pogrešno
tații	tatele
munții	muntele
Câinii	câinele
șoriceii	șoricelele
Metrii	metrile
Papii	papele

Tabela br. 51: Pogrešna upotreba – greške u upotrebi određenog člana muškog roda jednine

Kod zabeleženih grešaka primetno je da studenti imenice muškog roda posmatraju kao imenice ženskog roda, te na taj način formiraju i množinu npr. *tată-tate* i dodaju određeni član ženskog roda za množinu *le*, što se iz zabeležene greške *tatele* može i videti. I kod ostalih grešaka *muntele*, *câinele*, *metrile*, *papele* beležimo isti tip grešaka. Na ove greške uticalo je to što se u jednini završavaju na vocal. Studenti su ih posmatrali kao imenice ženskog roda, jer je ovo jedna od glavnih karakteristika imenica ženskog roda. Opisane greške su unutarjezičkog karaktera.

Osnovni oblici za građenje određenog člana ženskog roda (v. Tabelu br. 52) ne predstavljaju problem u učenju rumunskog jezika, jer se kao i kod muškog roda nastavci dodaju na imenicu.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Građenje određenog člana ženskog roda jednine i množine		
Broj	Odrednica iz rečnika	Imenica + određeni član
jednina	profesoară	profesoara
	fată	fata
	studentă	studenta
množina	profesoare	profesoarele
	fete	fetele
	studente	studentele

Tabela br. 52: Građenje određenog člana ženskog roda jednine i množine

Oblik određenog člana ženskog roda jednine i množine gradi se dodavanjem nastavka *a* na gramatičku osnovu, student+a→ studenta. Množina ženskog roda određenog člana gradi se dodavanjem sufiksa *le* na pun oblik imenice ženskog roda neodređenog člana, studente+le→studentele.

Određeni broj imenica ženskog roda odstupa od pravila navedenog u Tabeli br. 52. da se množina formira dodavanjem nastavka *e*, i samim tim ovo utiče na greške u određenom članu množine ženskog roda. Pored dodavanja člana, primetne su i greške zbog fonetskih alternacija. Pogrešna upotreba određenog člana ženskog roda predstavljena je u Tabeli br. 53. i zabeležena je kod 33 primera.

Greške u upotrebi određenog člana kod imenica ženskog roda	
Pravilno	Pogrešno
iernile	iernii
greşelile	greşelii
şcolile	şcolii
pungile	pungii
zilele	zii
pijamalele	pijamele
sarmalele	sarmele
cărnurile	carnele

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

vinerile	vinerii
lunile	lunii
amenzile	amenzii

Tabela br. 53: Greške u upotrebi određenog člana ženskog roda

Kod grešaka u upotrebi određenog člana množine ženskog roda primetno je da su studenti kod onih imenica koje u množini dobijaju nastavak *-i* a, ne *-e*, određeni član dodavali u skladu sa nastavkom. Tako su kod imenice *școală*, pravilno formirali množinu, dodali nastavak *-i* i dobili leksemu *școli*. Primetno je da su i izvršene fonetske alternacije. Međutim, zabeležena je greška kod nastavka za određeni član, gde su imenicu posmatrali kao da je muškog roda i dodali još jedno *i*, te su se pojavili udvojeni vokali ili dugo *i*, primer: *școlii*. Kod pomenute lekseme, budući da pripada ženskom rodu, potrebno je bilo dodati sufiks *le* za formiranje pravilnog oblika *școlile*. Isti tip grešaka pojavljuje se kod leksema *iernile*, *pungile*, *zilele*, *vinerile*, *lunile*, *amenzile*, gde je zabeležen pogrešan nastavak *-i* kao determinator za određeni član množine umesto sufiksa *le*: *iernii*, *greșelii*, *pungii*, *zii*, *vinerii*, *lunii*, *amenzii*. Pogrešna tvorba imenica i dodavanje udvojenog vokala *ii* dovela je do toga da su na ovaj način dobile oblik u genitivu-dativu jednine kod imenica ženskog roda.

Sledeći tip grešaka zabeležen je kod imenica *pijama* i *sarma*. Kod navedenih imenica, množina se formira dodavanjem sufiksa *le* na pun oblik imenice i budući da pripadaju imenicama ženskog roda dodaje se još jedan sufiks *le* koji označava određeni član. Dakle, javlja se udvojeni složeni sufiks *lele*. Studenti su napravili grešku u formiranju množine, *pijame* umesto *pijamale* i na leksemu dodali nastavak za određeni član *le*. Broj ovih imenica u rumunskom jeziku sa složenim sufiksom *lele* nije veliki i one potiču iz turskog³⁸ fonda. Studentima su vrlo interesantne baš zbog kombinacije sufiksa i određenog člana *lele*. Greške ovog tipa možemo smatrati unutarjezičkim.

³⁸ Javlja se još kod imenica *baclava*, *balama*, *basma*, *catifea*, *cazma*, *chiftea*, *cismea*, *ciulama*, *dambla*, *dandana*, *dusumea*, *haimana*, *halva*, *lichea*, *lulea*, *macara*, *manea*, *mucava*, *musaca*, *sarma*, *sofa*, *tarla* (Izvor: DEX, 1998).

Imenice srednjeg roda pri dodavanju određenog člana ponašaju se u jednini kao imenice srednjeg roda, a u množini kao imenice ženskog roda. Baš zbog tih pravila i promena, greške su vrlo česte i studenti teško uspevaju da odrede kog roda je imenica i koji nastavak je potrebno dodati. Ukupno je zabeleženo 50 grešaka, a najfrekventnije greške predstavljene su u Tabeli br. 54.

Greške u upotrebi određenog člana kod imenica srednjeg roda	
Pravilno	Pogrešno
dicționarele	dicționarii
covoarele	covorii
cuvintele	cuvinții
exercițiile	exercițiii
spațiile	spațiii
pixurile	pixele
modurile	modele

Tabela br. 54: Greške u upotrebi određenog člana kod imenica srednjeg roda

Greške kod imenica srednjeg roda, pokazuju da studenti nisu sigurni kom rodu pripadaju pojedine imenice i koje nastavke treba dodati. Tako kod imenica *dicționarii*, *covorii* primeri pokazuju da su studenti posmatrali imenice kao da su muškog a ne srednjeg roda i umesto nastavaka *-e* za množinu i *-le* za određeni član dodali udvojeno *ii*.

Kod imenica *exercițiii*, *spațiii*, budući da u množini imaju nastavak *-i* i još jedno *i* iz osnove, studenti su umesto sufiksa *le* za određeni član množine srednjeg roda dodali još jedan nastavak *-i* po automatizmu. I ove imenice su posmatrali kao imenice muškog roda jer se u muškom rodu množine određenog člana javlja nekoliko primera gde imenice imaju nastavak *iii*, gde prvo *i* predstavlja deo korena reči, drugo *i* predstavlja nastavak za množinu, a treće *i* predstavlja određeni član. Ove imenice nisu česte i fond nije veliki, ali se javljaju i na ovom nivou učenja. Studenti su na osnovu navedenog modela formirali određeni član. Greške ovog tipa spadaju u unutarjezičke.

3.2.2 Greške u upotrebi zamenica

Zamenice (pronele = *pro* – za, *nume* – imenica) u savremenom rumunskom jeziku su promenjiva vrsta reči koje mogu da zamenjuju imenice (Popa and Popa, 2015: 197). Dele se na *lične, lične zamenice za izražavanje učtivosti, lične povratne, prisvojne, pokazne, upitne, odnosne, neodređene, odrične*. Na nivoima A1 i A2 obrađuju se lične zamenice u nominativu i akuzativu, povratne, prisvojne, pokazne i upitne, odrične, kao i zamenice za učtivost. U našem korpusu najveći broj grešaka zabeležen je kod zamenica u nominativu i akuzativu i kod povratnih, dok je određeni broj grešaka zabeležen i kod pokaznih zamenica.

Ukupan broj grešaka je 145 (v. Grafikon br. 7), od toga je najveći broj zabeležen kod ličnih zamenica u akuzativu (65), ličnih zamenica u nominativu (38), povratnih zamenica (34) i pokaznih zamenica (8).

Grafikon br. 7: Statistički prikaz grešaka u upotrebi zamenica

3.2.2.1 Lične zamenice u nominativu

U savremenom rumunskom jeziku postoji osam ličnih zamenica, četiri za jedninu i četiri za množinu. Ono što je razlika u odnosu na srpski jezik je nedostatak zamenica za srednji rod jednine i množine *ono* i *ona*, iako imenice srednjeg roda

postoje. Broj zabeleženih grešaka u upotrebi ličnih zamenica u nominativu je 38 i one su prikazane u Tabeli br. 56.

Greške u upotrebi ličnih zamenica u nominativu	
Pravilno	Pogrešno
îmi place albastru	eu place albastru
îmi place	eu am place
ea	ela
ea este	ele este
îmi place să citesc	eu place citesc
Îmi place să merg în locul meu preferat	Eu îmi place să merg in loc meu preferat.

Tabela br. 55: Greške u upotrebi ličnih zamenica u nominativu

Kod ličnih zamenica u nominativu detektovana su dva tipa grešaka, kod 1. lica jednine i 3. lica jednine. Prvi tip grešaka je upotreba lične zamenice *eu* u 1. licu jednine nominativa u konstrukciji sa bezličnim glagolom *A-i plăcea + subiect*. Naime, pomenuti glagol zahteva upotrebu lične zamenice u dativu (nenaglašeni oblik ili rum. forme neaccentuate) u zavisnosti od potrebnog lica. Studenti su u ovom slučaju umesto oblika lične zamenice *îmi* u dativu koristili *eu* u nominativu. Tako je, umesto konstrukcije *îmi place* (*Meni se sviđa*), kod 17 primera zabeležen oblik *eu place* (*ja sviđa*).

Dugi tip grešaka je kod zamenice *ea* u 3. licu jednine, gde su studenti zbog uticaja množine pomenute zamenice formirali i jedninu. Kako 3. lice jednine ove zamenice glasi *ele*, studenti su, budući da im je lakše, na osnovu toga formirali i jedninu, te se srećemo oblik *ela* umesto *ea*.

3.2.2.2 Lične zamenice u akuzativu

Lične zamenice u akuzativu grade se uz pomoć predloga i oblika (naglašenog ili nenaglašenog) lične zamenice u akuzativu (Dorobăț and Fotea, 1999: 165). Zabeleženo je ukupno 65 grešaka koje se mogu podeliti na sledeće tipove:

1. pogrešna upotreba zamenice *tu* u akuzativu

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Greške u upotrebi lične zamenice <i>tu</i> u akuzativu	
Pravilno	Pogrešno
Astăzi tu vii la facultate; te întălnesc acolo.	Astăzii tu vii la facultate; pe mine întălnesc acolo.
Astăzi tu vii la facultate; pe tine te întălnesc acolo.	Astăzii tu vii la facultate; pe tine întălnesc acolo.
Astăzi tu vii la facultate; te întălnesc acolo.	Astăzii tu vii la facultate; me întălnesc acolo.
	Astăzii tu vii la facultate; <i>se</i> întălnesc acolo.

Tabela br. 56: Greške u upotrebi lične zamenice *tu* u akuzativu

Kod grešaka predstavljenih u Tabeli br. 56. studenti su umesto zamenice u 2. licu jednine *te* u akuzativu upotrebili zamenicu *pe mine* u 1. licu jednine u akuzativu. Rečenica *Astăzii tu vii la facultate; pe mine întălnesc acolo*, zbog pogrešne upotrebe prevodi se Danas dolaziš na fakultet, sreću mene tamo. Pravilan prevod glasio bi ovako: *Danas dolaziš na fakultet, sreću te tamo*. Sličan primer je i sa zamenicom *me* iz srpskog jezika koju su studenti upotrebili umesto zamenice *te*, gde se konstrukcija prevodi *sreću mene tamo* umesto *sreću te tamo*.

Kod sledećeg tipa grešaka *Astăzii tu vii la facultate; pe tine întălnesc acolo* studenti su umesto nenaglašenog oblika upotrebili naglašeni, što u ovom slučaju predstavlja grešku jer zahteva udvojeni objekat³⁹ *pe tine te*.

³⁹ Udvojeni objekat zapravo predstavlja zajedničku odliku balkanskih jezika, te se može naći i u makednoskom jeziku. Ova pojava, karakteristična ne samo za balkanske slovenske jezike već i za rumunski, predstavlja rezultat „prelaza sa sintetizma na analitizam. Sa zatamnjenjem padežne fleksije sve se više zatamnjiivala razlika između subjektivnih i objektivnih formi. Drugi je razlog ovakve konstrukcije to što zbog relativnog redoslijeda riječi, objekt se često nalazio na početku rečenice, bio je udaljen od predikata s umetnutim riječima. Zbog ove udaljenosti nije bilo potpuno jasno što je subjekt, a što objekt. Tražilo se preciznije objašnjenje objekta sa zamjenicom u adekvatnom padežu. (Prošev Oliver, 1997: 371).

2. pogrešna upotreba zamenice *el* u akuzativu

Greške u upotrebi lične zamenice <i>el</i> u akuzativu	
Pravilno	Pogrešno
El e liber astăzi; Maria <i>îl</i> roagă s-o ajute la lecții.	El e liber astăzi; Maria <i>se</i> roagă s-o ajute la lecții.
	El e liber astăzi; Maria <i>o</i> roagă s-o ajute la lecții.

Tabela br. 57: Greške u upotrebi lične zamenice *el* u akuzativu

U Tabeli br. 57 dat je jedan primer koji se vrlo često javlja kao pogrešan odgovor u testovima. Studenti su u ovom slučaju upotrebili povratnu zamenicu *se* za 3.lice jednine umesto zamenice *îl* u 3. licu jednine akuzativa. Tako je pomenuta greška uticala na značenje rečenice i umesto *On je slobodan danas; Marija ga moli da joj pomogne*, dobila značenje *On je slobodan danas; Marija se moli da joj pomogne*. Greška se javlja verovatno zbog uticaja povratnih glagola i zamenice *se* u 3. licu jednine. Kod primera gde je upotrebljena zamenica *o* ženskog roda u akuzativu, javlja se zato što na početku rečenice stoji vlastita imenica Marija i studenti su po automatizmu upotrebili ličnu zamenicu u akuzativu ne za muški već za ženski rod. Opisane greške imaju unutarjezički karakter.

3. pogrešna upotreba zamenica *ei* i *ele* u akuzativu

Greške u upotrebi ličnih zamenica <i>ei</i> i <i>ele</i> u akuzativu	
Pravilno	Pogrešno
Ei trec pe stradă; eu <i>îi</i> văd de la fereastră.	Ei trec pe stradă; eu le văd de la fereastră.
	Ei trec pe strada; eu <i>mă</i> văd de la fereastră

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Ele iau loc la o masă; ospătarul <i>le</i> servește repede.	Ele iau loc la o masă; ospătarul <i>îi</i> servește repede.
	Ele iau loc la o masă; ospătarul <i>se</i> servește repede.

Tabela br. 58: Greške u upotrebi ličnih zamenica *ei* i *ele* u akuzativu

U Tabeli br. 57 dati primeri pokazuju da su studenti umesto zamenice *îi* za 3. lice množine muškog roda u aktivu upotrebili zamenicu *le* za 3. lice množine ženskog roda u aktivu i u drugom primeru zamenicu *mă* za 1. lice jednine muškog i ženskog roda u akuzativu. Tako je pomenuta greška uticala na značenje rečenice. Umesto *Oni prelaze ulicu, vidim ih sa prozora*, rečenica je dobila sledeće značenje *Oni prelaze ulicu, vidim ih (ženski rod) sa prozora*. Kod ovog primeri prilikom prevoda na srpski jezik ne može se videti razlika jer u srpskom zamenica glasi *ih* i za muški i za ženski, ali u rumunskom jeziku postoji zamenica *i* za muški i za ženski rod. Ovde možemo govoriti o mogućem uticaju srpskog jezika i međujezičkim greškama. Kod primera *Oni prelaze ulicu, vidim me sa prozora*, greška se javlja zbog zamenice *eu* u drugom delu rečenice, te su studenti po automatizmu upotrebili ličnu zamenicu za 1. lice jednine umesto zamenicu za 3. lice jednine. Ove greške se mogu smatrati unutarjezičkim.

3.2.2.3 Refleksivne zamenice u akuzativu

Kod povratnih glagola zabeležene su ukupno 34 greške koje se javljaju pod uticajem srpskog jezika. Povratne zamenice u rumunskom jeziku imaju svoj oblik samo za 3. lice jednine i množine, dok za 1. i 2. lice koriste oblike ličnih zamenica u akuzativu i dativu. Greške prikazane u br. Tabeli 59. pokazuju da su studenti za sva lica koristili oblik zamenice *se* pod uticajem srpskog jezika, te je u zabeleženim primerima reč o unutarjezičkim greškama.

Greške u upotrebi povratnih zamenica u akuzativu	
Pravilno	Pogrešno
Voi vă îmbrăcați repede?	Voi vă îmbrăcați repede?

Noi ne trezim la ora 7.	Noi se trezim la ora 7.
Noi ne iubim foarte mult.	Noi se iubim foarte mult.
Tu te vei grăbi.	Tu se vei grăbi.
Nu vă certați!	Nu se certați.

Tabela br. 59: Greške u upotrebi povratnih zamenica u akuzativu

3.2.2.4 Pokazne zamenice

Određeni broj grešaka zabeležen je i kod pokaznih zamenica, koje se obrađuju na kraju drugog semestra A2 nivoa. Broj zabeleženih primera je bio mali (12) i nedovoljan da bi se izvukli tačni uzroci grešaka. Imajući u vidu složenost ovog problema i oblika koji se javljaju u rumunskom jeziku, greške nisu obrađene jer se istraživanje mora proširiti.

3.2.3 Greške u tvorbi prideva

U rumunskom jeziku postoje pridevi sa četiri, tri, dva i sa jednim oblikom (Pop, 2008: 51, 111). Greške u tvorbi prideva nisu brojne (36), ali nam pokazuju da se ovaj tip grešaka javlja pod uticajem srpskog jezika. Pridevi i pridevske zamenice u rumunskom jeziku, slažu se, kao i u srpskom jeziku sa imenicom u rodu, broju i padežu. Ono što je drugačije u odnosu na srpski jezik je pozicija prideva u rumunskom jeziku. Generalno, pridev u rumunskom jeziku stoji posle⁴⁰ imenice koju sledi. Pridev se ne odvaja od imenice zarezom, bez obzira na poziciju u rečenici. Zarezom se koristi jedino u slučajevima kada ima više prideva. Zabeležene greške (v. Tabelu br. 60) odnose se na mesto prideva u rumunskom jeziku i nastaju pod uticajem srpskog jezika. Možemo ih smatrati međujezičkim greškama.

⁴⁰ U pojedinim književnim delima zabeleženo je da pridev može stajati ispred imenice naglašavajući njene karakteristike.

Greške u poziciji prideva u rumunskom jeziku	
Pravilno	Pogrešno
În grupă au venit trei studenți noi.	În grupă au venit trei noi studenți.
Eu am o soră frumoasă.	Eu am frumoasă soră.
Copilul deștept se joacă în parc.	Deștept copil se joacă în parc.
Fată mică a rămas acasă.	Mică fată a rămas acasă.
Maria este o fată veselă.	Maria este veselă fată.

Tabela br. 60: Greške u poziciji prideva u rumunskom jeziku

3.2.4 Greške u upotrebi brojeva

Brojevi u rumunskom jeziku mogu da se klasifikuju prema etimološkom aspektu (nasleđeni iz latinskog jezika (unu-una, trei, milion)), prema aspektu morfološke strukture (prosti (unu, trei, milion) i složeni (unsprezece, douăzeci și cinci) i prema aspektu semantičke strukture (kardinalni i redni) (Sârbu et al., 156). Ukupan broj zabeleženih grešaka u građi je 53, dok su najfrekventniji primeri predstavljeni u Tabeli br. 61.

Greške u pisanju brojeva u rumunskom jeziku	
Pravilno	Pogrešno
doi	due
unu	uno
douăsprezece	duesprezece
douăzeci	duozece
opt	octa
șaiszeci și trei	șasezeci și tri
paisprezece	patrusprezece

Tabela br. 61: Greške u pisanju brojeva prideva u rumunskom jeziku

Prvi tip zabeleženih grešaka pokazuje da se kod brojeva javljaju greške pod uticajem drugih jezika, grčkog ili latinskog i italijanskog. Ukupno 8 primera zabeleženo je kod broja osam, gde su studenti umesto lekseme *opt* koristili leksemu *octa* koja u grčkom jeziku glasi *óκτά-* *oktá*, a u latinskom *octō*. Budući da se na našem fakultetu izučavaju i latinski i grčki, a u našim grupama je bilo studenata koji su pohađali pomenute jezike, pomenute greške su očekivane. Uticaj italijanskog jezika je, takođe, primetan i javlja se ukupno 22 puta kod primera *uno* umesto *unu*, *due* umesto *due*, kao i *duesprezece*, *duozece* umesto *douăsprezece*, *douăzeci*. Ovde možemo govoriti o greškama međujezičkog karaktera.

Sledeći tip grešaka (v. Tabelu br. 62) javlja se kod pisanja brojeva sa predlogom *de*. Po pravilima rumunskog jezika, od 2 do 19 ne koristimo predlog *de* u sintagmama kada želimo da kažemo koliko neko ima godina ili koliko je npr. studenata prisutno, dok je posle broja 20 obavezna upotreba predloga *de*.

Greške u pisanju brojeva sa predlogom <i>de</i> u rumunskom jeziku	
Pravilno	Pogrešno
Am 26 de ani.	Am 26 ani.
Sunt 56 de studenți în câmin.	Sunt 56 studenți în câmin.
El are 6 ani.	El are 6 de ani.
30 de persoane au venit.	30 persoane au venit.
25 de ani au trăit în România.	20 ani au trăit în România.

Tabela br. 62: Greške u pisanju brojeva sa predlogom *de* u rumunskom jeziku

Greške zabeležene u građi pokazuju da su studenti najčešće grešili tako što su posle broja 20 izostavljali predlog *de*, te je ukupno zabeleženo 17 primera. Samo jedan primer je zabeležen u kojem su studenti sa brojem 6 upotrebili predlog *de*. Na greške ovog tipa uticali su unutarjezički faktori.

3.2.5 Greške u upotrebi glagola

Klasifikacija glagola⁴¹ u savremenom rumunskom jeziku može se uraditi na nekoliko načina:

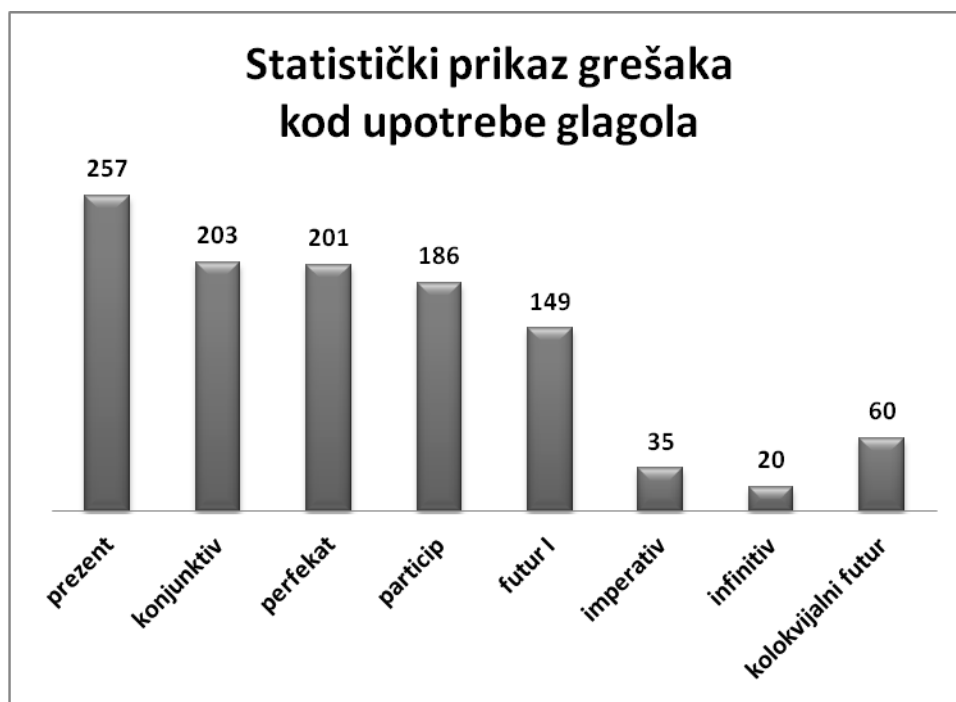
- prema *leksičkom statusu* (pravi, pomoćni i modalni),
- sa *sintaksičke tačke gledišta* (predikativni i nepredikativni),
- prema *prirodi glagolske radnje* (prelazni, neprelazni i povratni),
- prema *trajanju glagolske radnje* (trajni, trenutni, učestali, eventivni, dinamični, uzročni),
- prema *semantičkom stanju* (označavajući stanje, pokret i izjavu),
- prema *konjugaciji* (nepravilni, nepotpuni i bezlični).

Gramatičke kategorije glagola u rumunskom jeziku su *stanje, način, vreme, lice i broj*. Glagolsko stanje delimo na *aktivno, pasivno i reflektivno*.

Za potrebe ovog istraživanja korišćene su klasifikacije prema leksičkom statusu, prirodi glagolske radnje i konjugaciji. Obradeno je aktivno i reflektivno stanje glagola, određene gramatičke kategorije vremena u skladu sa planom i programom predviđenim za nivoe A1 i A2, kao i lice i broj.

Ukupan broj zabeleženih grešaka u upotrebi glagola je 1111 (v. Grafikon br. 8), dok se najveći broj grešaka javlja kod upotrebe prezenta (257), zatim konjunktiva (203), perfekta (201), participia (186), futura I (149), a nešto manji broj grešaka evidentiran je u upotrebi imperativa (35), infinitiva (20) i kolokvijalnog futura (60).

⁴¹ Urađeno prema Barbu, 2013: 17–28; Tomici, 2005: 1398.

Grafikon br. 8: Statistički prikaz grešaka kod upotrebe glagola

3.2.5.1 Glagolska vremena

3.2.5.1.1 Present

Prezent se u savremenom rumunskom jeziku gradi pomoću glagolske osnove (Tomici, 2005: 1407; Goga, 2008: 105) na koju se dodaju nastavci za sadašnje vreme u zavisnosti od toga kojoj konjugaciji pripadaju. Na osnovu opšteprihvataene podele glagola, u rumunskom jeziku postoje četiri konjugacije I - A, II - EA, III - E, IV - I i Î⁴². Na samom početku mog rada sa studentima nastavnu jedinicu koja se odnosi na podelu glagola po konjugacijama obrađivala sam u skladu sa preporukama i podelama iz knjiga za učenje rumunskog kao stranog jezika⁴³, poštujući podelu konjugacija na četiri osnovne. Kako same konjugacije imaju podgrupe i ne menjaju se na isti način, studenti

⁴² Iako se zna da u rumunskom jeziku postoje četiri konjugacije, od njih su samo dve „žive“ jer nastavljaju da formiraju nove glagole. Reč je o prvoj - *a*, *are* i četvrtoj - *i*, *ire*. Ostale dve konjugacije su „nežive“, marginalizovale su se od glagola koje su nekada oformile i koji su prestali da se koriste ili su pripali drugim konjugacijama. Tačnije, još u latinskom jeziku su prestale da budu produktivne (Graur, 1998: 13).

⁴³ Kohn, 2012; Platon, 2012; Pop, 2008 ; Rusu și Dumitrescu, 2011; Vasilescu, 2006.

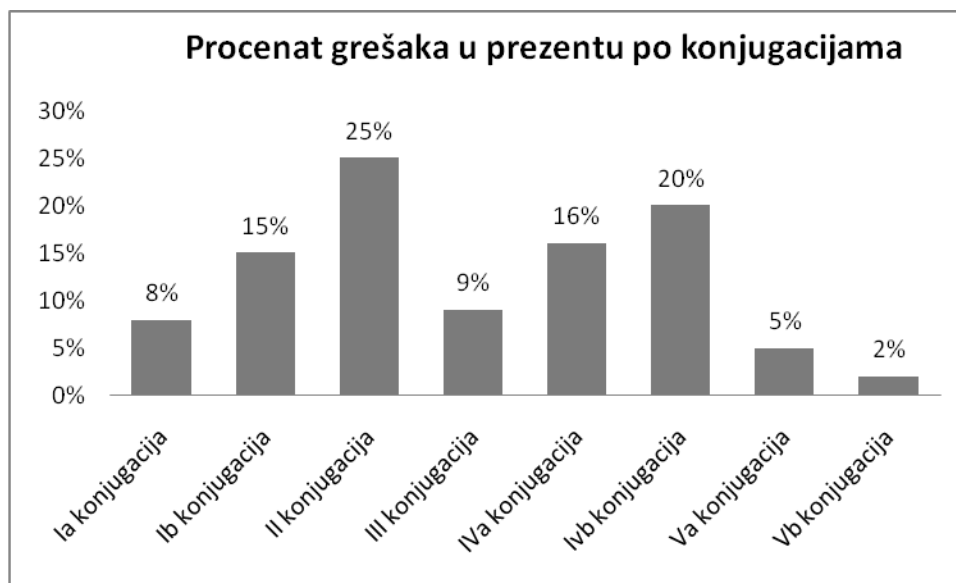
Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

su često bili u nedoumici koje nastavke da koriste jer se iz infinitivne osnove vidi kojoj grupi konjugacija pripada, ali ne i kojoj podgrupi. Tako da je za potrebe nastave i lakšeg učenja rumunskog jezika, a na osnovu konsultovanja zvanične gramatike rumunskog jezika, koju izdaje Institut za lingvistiku „Iorgu Iordan - Al. Rosetti“ Rumunske akademije nauka i umetnosti (v. Pană Dindelegan, 2010: 259), napravljena tabela (v. Tabelu br. 63) i urađena podela prema kojoj će se preciznije predstaviti sistem podele glagola u rumunskom jeziku i građenja prezenta za studente srpskog govornog područja.

Građenje prezenta u rumunskom jeziku								
Lice	I konjugacija		II konjugacija	III konjugacija	IV konjugacija		V konjugacija	
	<i>Ia - a termina</i>	<i>Ib (ez) - a lucra</i>	<i>IIa - a șede</i>	<i>IIIa - a merge</i>	<i>IVa - a fugi</i>	<i>IVb (esc) - a vorbi</i>	<i>Va - a coborî</i>	<i>Vb (ăsc) - a urî</i>
1.sg.	terminØ	lucrez	ședØ	mergØ	fugØ	vorbesc	coborØ	urășc
2.sg.	termini	lucrezi	șezi	mergi	fugi	vorbești	cobori	urăști
3.sg.	termină	lucreaz ă	șade	merge	fuge	vorbeșt e	coboară	urășt e
1.pl.	termină m	lucrăm	ședem	mergem	fugi m	vorbim	coborâm	urâm
2.pl.	terminați	lucrăți	ședeți	mergeți	fugiți	vorbiți	coborăți	urăți
3.pl.	termină	lucreaz ă	ședØ	mergØ	fugØ	vorbesc	coboară	urășc

Tabela br. 63: Građenje prezenta u rumunskom jeziku

Ukupan broj zabeleženih grešaka u prezentu je 257, što je najveći broj kada se generalno posmatraju greške u upotrebi glagola. Broj grešaka u upotrebi prezenta po konjugacijama predstavljen je na Grafikonu br. 9.

Grafikon br. 9: Procenat grešaka u prezentu po konjugacijama

Rezultati pokazuju da se najveći broj grešaka javlja se kod II (65 ili 25%) i IVb (42 ili 20%) konjugacije, nešto manji broj grešaka javlja se kod IVa (39 ili 16%) i Ib (38 ili 15%) konjugacije, zatim slede III (24 ili 9%) i Ia (21 ili 8%). Najmanji broj grešaka, što je i očekivano, javio kod Va (12 ili 5%) i Vb (4 ili 2%) konjugacije, samim tim što ovde beležimo veoma mali broj glagola koji se obrađuju na nivoima A1 i A2.

3.2.5.1.1.1 Ia konjugacija

Većina glagola Ia konjugacije spada u glagole sa pravilnom promenom, a za osnovnu odliku ove konjugacije smatra se da je 3. lice jednine jednako 3. licu množine, što se svakako razlikuje od konjugacije do konjugacije. Greške (21) možemo klasifikovati na sledeći način:

- a) zamena vokala *ă* vokalom *a*,
- b) izostavljanje samoglasničkih alternacija kod 3. lica jednine prezenta,
- c) izostavljanje suglasničkih alternacija kod 2. lica jednine prezenta,

- d) izostavljanje poluvokalnog *i* kod 2. lica množine,
- e) promena nepravilnih glagola.

a) Greške u zameni vokala *ă* vokalom *a* javljaju se kod 1. lica množine, gde studenti umesto nastavka *-ăm* dodaju nastavak *-am*. Zabeleženi primeri predstavljeni su u Tabeli br. 64.

Zamena vokala <i>ă</i> vokalom <i>a</i> kod 1. lica množine Ia konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
urcăm	urcam
așteptăm	așteptam
căutăm	cautam căutam
jucăm	jucam jocam
mâncăm	mancam măncam

Tabela br. 64: Zamena vokala *ă* vokalom *a* kod 1. lica množine Ia konjugacije

U određenim momentima, sama artikulacija glasa *ă* je za naše studente vrlo teška. Kako je već zaključeno u poglavlju koje se bavi ovom problematikom, glas *ă* se u velikom broju slučajeva zamenjuje glasom *a*. U navedenim primerima je primećeno da studenti poštuju pravilo građenja prezenta i da ne vide razliku između glasa *ă* i *a*, budući da su sličnog fonemskog sastava.

b) Najčešće greške kod Ia konjugacije (v. Tabelu br. 65) u građenju prezenta javljaju se kod onih glagola kod kojih dolazi do glasovnih/fonetskih alternacija kako samoglasnika tako i suglasnika.

Izostavljanje samoglasničkih alternacija Ia konjugacije u tvorbi prezenta kod 3. lica jednine		
Pravilno	Pogrešno	Fonetska alternacija
aleargă	alergă	<i>e/ea</i> → a alerga - aleargă
ceartă	certă	<i>e/ea</i> → a certa - ceartă
înoată	înotă	<i>o/oa</i> → a înota - înoată
Joacă	jucă	<i>u/o</i> i <i>o/oa</i> → a juca - joacă
prezintă	prezentă	<i>e/i</i> → a prezenta - prezintă
poartă	purtă	<i>u/oa</i> → a purta - poartă
învăță	învăța	<i>ă/a</i> → a învăța - învăță
cheamă	chemă	<i>e/ea</i> → a chema - a cheamă

Tabela br. 65: Izostavljanje samoglasničkih alternacija Ia konjugacije u tvorbi prezenta

Primetno je da studenti na infinitivnu osnovu dodaju nastavke za lice i u nekim slučajevima ne vode računa o promenama koje se dešavaju kod pojedinih glagola. Iz infinitiva se ne može videti koji glagol nema pravilnu promenu, već u pojedinim licima odstupa od pravila, a ne postoji pravilo na osnovu kog dolazi do alternacija samoglasnika. Ove greške se javljaju iz nekoliko razloga. Prvi je nedovoljno poznavanje glagola, a drugi i sve prisutniji problem je nedostatak literature na srpskom jeziku koja bi studentima ponudila odgovore na mnogobrojna pitanja koja imaju. Studenti se zato uvek oslanjaju na odgovore i pomoć profesora.

c) Kod suglasničkih alternacija 2. lica jednine nije zabeležen veliki broj grešaka, jer postoje pravila kada i u kojim slučajevima dolazi do promena. Studenti već na samom početku nauče da su *s+i→și*, *t+i→ți*, *d+i→zi*, *sc/șc+i→ști*, te im ova pravila pomažu da do grešaka ne dođe. One koje su zabeležene u građi, predstavljene su u Tabeli br. 66.

Izostavljanje suglasničkih alternacija kod 2. lica jednine prezenta	
Pravilno	Pogrešno
cauți	cauti
miști	mișci
asiști	asisti
acorzi	acordi
ajuți	ajuti
înoți	înoti

Tabela br. 66: Izostavljanje suglasničkih alternacija kod 2. lica jednine prezenta

Zabeležene greške: *cauti*, gde je *t+i* trebalo dati *ți- cauți* a ne *ti*, kao i *acordi*, gde *d+i* daje *zi- acorzi* a ne *di* (nije došlo do alternacije suglasnika). U samom građenju 2. lica jednine prezenta studenti se trude da ne pogreše nastavak za lice, često zaboravljajući i na glasovne alternacije koje su moguće.

- d) U korpusu je zabeleženo i pet grešaka u izostavljanju poluvokalnog *i* u 2. licu množine (v. Tabelu br. 67).

Izostavljanje poluvokalnog finalnog <i>i</i> u 2. licu množine prezenta	
Pravilno	Pogrešno
căutați	cautaț cautaci
urcați	urcaț urcaci
marcați	marcaț marcaci

Tabela br. 67: Izostavljanje poluvokalnog *i* u 2. licu množine prezenta

Kod zabeleženih grešaka, primetno je da studenti umesto nastavka *ați*, dodaju nastavak -*aț* jer finalno *i* ima vrednost poluvokala i izgovara se kratko, što je i, pretpostavljamo, uzrok zbog kog dolazi do zabeleženih grešaka. Kod pomenutih glagola zabeležena su i

tri primera gde su studenti nastavak *-ați* napisali onako kako čuju *ac^h*, te se javljaju primeri *marcaci* i *urcaci*.

e) Na nivoima A1 i A2, obrađuju se 3 glagola Ia konjugacije koji imaju nepravilnu promenu *a da*, *a sta* i *a lua*. U građi nije zabeležen veliki broj grešaka, ali nam one pružaju uvid u problematiku koja se javlja (v. Tabelu br. 68).

Greške kod nepravilnih glagola Ia konjugacije prezenta	
Pravilno	Pogrešno
eu iau	eu lu eu luez
tuiei	tu lui
el dă	el das
el stă	el stas

Tabela br. 68: Greške kod nepravilnih glagola Ia konjugacije prezenta

Zabeležene greške u građi pokazuju da studenti na infinitivnu osnovu dodaju nastavke za lice, stoga se kod glagola *a lua* javljaju oblici *eu lu*, gde je na osnovu dodat nulti nastavak *-Ø*, karakterističan za prvo lice svih konjugacija ili *eu luez*, gde su na osnovu dodati nastavci za Ib grupu. Zatim je kod istog glagola u 2. licu jednine zabeležena greška *tu lui*, gde je glagol zapravo ovim putem dobio oblik lične zamenice za 3. lice jednine u dativu za muški i srednji rod. Zabeležene su i greške kod 3. lica jednine *el stas* i *el das*, gde je na infinitivnu osnovu dodat nastavak *-s* (koji verovatno potiče iz engleskog jezika) jer kod glagolskih vremena u rumunskom jeziku ne beležimo ovakav nastavak za treće lice.

3.2.5.1.1.2 Ib konjugacija

Glagoli Ib konjugacije pripadaju grupi takozvanih “ez” glagola, a ukupan broj grešaka je 38. Primeri pogrešne upotrebe Ib konjugacije odnose se na glagole *a lucra*, *a copia*, *a studia*, *a telefona* i javljaju se u različitim oblicima (v. Tabelu br. 69).

Greške u upotrebi glagola Ib konjugacije ind. prezenta	
Pravilno	Pogrešno
copiează	copiă copie
copiez	copiesc
copiezi	copii copiazi
lucrez	lucr
lucrează	lucră lucrează
lucrezi	lucri
telefonează	telefonă telefona
telefonez	telefonesc
corectez	corect
corectezi	corecți

Tabela br. 69: Greške u upotrebi glagola Ib konjugacije ind. prezenta

Navedeni glagoli u indikativu prezenta dobijaju proširene nastavke pored onih osnovnih za prezent Ia konjugacije. Otežavajuća okolnost kod ove konjugacije je što se iz infinitiva može videti kojoj grupi, ali ne i podgrupi, pripadaju. To stvara dodatne greške. Zabeleženi primeri pokazuju da studenti kod ovih glagola poštuju opšte pravilo i dodaju nastavke za Ia konjugaciju. Tako je kod primera *eu lucr* primetno da je na infinitivnu osnovu umesto nastavka *-ez* za 1. lice jednine prezenta dodat nulti nastavak *-Ø*. Isti način formiranja prezenta zabeležen je i kod primera *eu corect* gde je greška u upotrebi glagola dobila formu koju ima pridev za muški rod jednine *corect*. Kod 2. lica jednine javljaju se greške koje su formirane na isti način kao i prethodno opisane, na infinitivnu osnovu su dodati nastavak *-i* Ia konjugacije umesto nastavka *-ezi* Ib konjugacije, npr. *eu corecți*, gde su studenti pored pogrešnog nastavka ispoštovali pravilo fonetske alternacije da *corect+i* daje *corecți*, te je umesto 2. lica jednine glagola

a corecta dobijena množina muškog roda prideva *corecți*. Isti način formiranja javlja se i kod glagola 3. lica jednine i množine, *el lucră* umesto *el lucrează*, kao i *el telefonă* umesto *el telefonează*.

Kako u rumunskom jeziku postoji još jedna IVb ili "esc" konjugacija koja ima duže nastavke, studenti su permutovali i zamenili ih sa "ez" nastavcima. Tako su zabeležene greške *eu copiesc* i *eu telefonesc*, gde je umesto nastavka *-ez* za 1. lice jednine ind. prezenta Ib konjugacije, dodat nastavak *-esc* za IVb konjugaciju.

3.2.5.1.1.3 II konjugacija

Na početnom nivou učenja jezika, ne obrađuje se veliki broj glagola EA grupe, ali budući da oni imaju nepravilnu promenu smatramo da se najveći broj grešaka (65 ili 25%) javlja upravo zbog toga. Najčešći oblici grešaka predstavljeni su u Tabeli br. 70.

Greške u upotrebi glagola II konjugacije ind. prezenta	
Pravilno	Pogrešno
vreau	vre (eu)
poți	put (eu)
văd	ved (eu)
beau	be (eu)
poți	puți (tu)
vezi	vedi (tu)
văd	ved ei
pot	poate (ei)
vor	vrea (ei) vreau (ei)
cad	cade (ei)

Tabela br. 70: Greške u upotrebi glagola II konjugacije ind. prezenta

II konjugacija daje studentima najviše prostora za kreativnost u slučajevima kada nisu naučili promenu ovih nepravilnih glagola. Na taj način nastaje veliki broj unutarjezičkih grešaka. Kod 1. lica jednine zabeležen je veliki broj primera u kojima se vidi da je na infinitivnu osnovu dodavan nulti nastavak, *a vrea* (inf.) → *vr* (inf. osnova),

što se smatra uticajem ostalih konjugacija, dok pravilan oblik 1. lica jednine pomenutog glagola treba da glasi *vreau*. Greška ukazuje na to da su studenti infinitivnu osnovu proširili i u osnovu ostavili nastavak *-e*, ali nisu dodali potpuni nastavak *-eau*. Isto se može reći i za glagol *a bea*, gde je u građi zabeležen veći broj grešaka, *eu be* umesto *eu beau*. Navedena dva glagola spadaju u grupu glagola koji u 1. licu jednine dobijaju nekarakterističan nastavak *-u*, što se smatra balkanskom osobinom i može se podvesti pod uticaj slovenskih jezika. Kod glagola *a putea* i *a vedea* javljaju se greške *eu put* i *eu ved*, gde je primetno da su studenti pravilno oformili prvo lice, oduzimajući nastavak *-ea* za grupu, ali nije došlo do glasovnih promena $u \rightarrow o$, tj. $e \rightarrow \check{a}$, koje su karakteristične za pomenute glagole. Kod ovih glagola u 2. licu jednine javlja se isti tip grešaka, s tim što je kod glagola *a putea* za osnovu uzet infinitiv i nije došlo do fonetske alternacije u osnovi, ali jeste kod nastavka. Tako je u korpusu zabeležen primer *tu puți* umesto *tu poți*. Kod glagola *a vedea*, javlja se primer *tu vedi*, gde je zabeležena samo jedna greška budući da u 2. licu jednine ne dolazi do fonetske promene u osnovi, ali dolazi u nastavku jer se glagol završava na suglasnik *d*, te dobijamo nastavak *-zi*.

Jedna od odlika II konjugacije u indikativu prezenta jeste jednakost 1. lica jednine i 3. lica množine. Kako se glagoli II ili EA konjugacije završavaju na vokal *a*, studenti su ove glagole svrstali u I ili A konjugacije gde je 3. lice jednine jednako 3. licu množine i napravili greške *ei poate* umesto *ei pot* i *ei cade* namesto *ei cad*.

Najčešće zabeležena greška II konjugacije u indikativu prezenta javlja se kod glagola *a vrea* u 3. licu jednine. Kod ovog glagola zabeležena su dva tipa grešaka, prvi tip gde je 3. lice jednine ind. prezenta jednako je 3. licu množine ind. prezenta pod uticajem I A konjugacije, te se javljaja greška *ei vrea*. I drugi tip, koji zahteva izuzeće pravila IIEA konjugacije, gde je 1. lice jednine jednako 3. licu množine, samo kod ovog glagola. Studenti su, primenjujući pomenuto pravilo, izjednačavali pomenuta lica i tako se pojavila greška *ei vreau* dok kod ovog glagola beležimo potpunu promenu i javljanje oblika *ei vor*.

3.2.5.1.1.4 III konjugacija

III ili E konjugacija spada u konjugaciju sa pravilnom promenom u najvećem broju primera. I pored toga, u građi je zabeleženo 24 grešaka (v. Tabelu br. 71).

Greške kod III konjugacije u ind. prezenta	
Pravilno	Pogrešno
face	faca (el)
ajunge	ajunges (ea)
face	faces (el)
merge	mergen (noi)
ajungeți	ajunget (voi) ajungeci (voi)
ajung	ajunge (ei)
merg	merge (ei)

Tabela br. 71: Greške kod III konjugacije u ind. prezentu

U građi je zabeleženo 5 grešaka koje se se odnose na 3. lice jednine. U prvom tipu grešaka javlja se uticaj konjunktiva prezenta *el faca* umesto *el face*, gde se beleži fonetska promena nastavka *-e* u *-a*. Sledeći tip grešaka kod 3. lica jednine ind. prezenta je dodavanje nastavka *-s* kod primera *ea ajunges* i *el faces*, što se može povezati sa uticajem engleskog jezika jer u rumunskom jeziku ne beležimo ni u jednoj konjugaciji nastavak *-s* u ind. prezentu.

Kod 1. lica množine u građi 3 puta je zabeležen primer *noi mergen* glagola *a merge* koja se ne mogu podvesti pod grešku već pod omašku, jer se umesto nastavka *-em* javlja nastavak *-en*.

Kod 2. lica množine zabeležene su dve greške *voi ajunget* i *voi ajungeci* glagola *a ajunge*, gde je kod prvog primera izostavljen vokal *i* u nastavku *-eți*, budući da u rumunskom jeziku *i* ima vrednost poluvokala i gotovo se ne čuje u izgovoru, dok je kod drugog primera, pod uticajem srpskog jezika, suglasnik *ț* dobio vrednost koju ima u srpskom jeziku, a to je suglasnik *c*.

Odlika ove konjugacije je da su glagoli u 1. licu jednine prezenta jednaki glagolima u 3. licu množine prezenta. I pored jasnog pravila, pojavile su se dve greške koje se odnose na jednačenje po licima. Tako je 3. lice jednine izjednačeno sa 3. licem

množine (najverovatnije pod uticajem pravila Ia konjugacije), *ei ajunge* i *ei merge* umesto *ei ajung* i *ei merg*.

Najveći broj grešaka kod III konjugacije zabeležen je kod glagola *a scrie*. Ovo je jedini nepravilni glagol III konjugacije koji se obrađuje na nivoima A1 i A2. U Tabeli br. 72. predstavljeni su najčešće zabeleženi primeri pogrešne upotrebe pomenutog glagola.

Greške u tvorbi glagola <i>a scrie</i> u ind. prezentu	
Pravilno	Pogrešno
sriu	scri (eu)
srii	scri (tu)
sriu	scri (ele) scria (ele) scrie (ele) scriesc (ele)

Tabela br. 72: Greške u tvorbi glagola *a scrie* u ind. prezentu

Kod 1. lica jednine prezenta u građi je više puta zabeležena greška *eu scri*, gde je na osnovu opštih pravila kod pravilnih glagola na infinitivnu osnovu dodat nastavak $-\emptyset$. Kako glagol *a scrie* ne pripada pravilnim glagolima, on dobija već pominjani nastavak *-u* u 1. licu jednine prezenta.

Kod 2. lica jednine prezenta javljaju se greške gde su studenti pravilno formirali infinitivnu osnovu i oduzeli nastavak *-e*, ali nisu dodali još jedno *-i* koje je zapravo nastavak za lice. Tako je umesto *tu scrii* zabeleženo *tu scri*.

Najveći broj pogrešnih oblika zabeležen je kod 3. lica množine gde su studenti kod prvog tipa grešaka pravilno upotrebili jednakost po licima, ali sam prezent u 1. licu nije dobro formiran i nedostaje nastavak *-u*, te su zabeleženi primeri *ele scri* umesto *ele scriu*. Kod drugog tipa grešaka zabeležena je greška *ele scrie* umesto *ele scriu*, gde je 3. lice jednine izjednačeno sa 3. licem množine. Kod poslednjeg tipa grešaka *ele scriesc*

beležimo da je glagol *a scrie* posmatran kao glagol IVb konjugacije i u 3. licu množine dobio nastavak *-esc*.

Greška koja se ponovila nekoliko puta u toku 5 godina, a za koju nije moglo odrediti tačan razlog nastanka, javlja se kod glagola *a ajunge* u obliku *ajungină*. Primetno je da ima nastavak za 3. lice jednine Ia konjugacije, kao i proširenu osnovu *in*. Postoji mogućnost da se javlja pod uticajem konjunktiva, budući da bi ovaj glagol glasio *să ajungă*, a kako kod konjunktiva dolazi do čestog proširenja osnove, ali u vidu hijata ili diftonga.

3.2.5.1.1.5 IVa konjugacija

Glagoli IVa ili I konjugacije spadaju u glagole sa pravilnom promenom kod kojih je 1. lice jednine jednako 3. licu množine. Broj zabeleženih grešaka u korpusu je 39. Pojedini oblici glagola javljaju se više puta i prikazani su u Tabeli br. 73.

Greške u tvorbi glagola IVa konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
simt	simț (eu)
vin	ven (eu)
știi	ști (tu)
auzi	audi (tu)
fuge	fugi (el)
simte	simțe (el)
doarme	dorme (el)
moare	mure el
știu	ști (ei)
ies	ieș (ele) ieșesc (ele)
vin	ven (ei)

Tabela br. 73: Greške u tvorbi glagola IVa konjugacije

Kod 1. lica jednine u tvorbi glagola IVa konjugacije zabeležene su greške *simȚ* i *ven*, gde nije zabeležena greška u nastavku, ali jeste u fonetskim alternacijama. Kod glagola *a simȚi*, za formiranje infinitivne osnove odbija se nastavak *-i*, što bi samim tim vodilo ka tome da fonetsko pravilo $t+i \rightarrow \text{Ți}$ prestaje da važi, što se u zabeleženom primeru nije desilo. Student je umesto suglasnika *t*, zadržao suglasnik *Ț*. Kod drugog primera, od infinitiva *a veni*, oduzet je nastavak *-i*, te je dobijena infinitivna osnova na koju je dodat $-\emptyset$ nastavak. Sva pravila za tvorbu su ispoštovana, s tim što kod ovog glagola dolazi i do fonetske alternacije, tj. prelaska *e* u *i*.

Kod 2. lica jednine glagola *a Țti* zabeležena greška *Țti* pokazuje da je izostavljen nastavak za lice, jer su studenti bili verovatno u zabuni zbog čega glagol može imati dva *ii* na kraju. Drugi primer *audi* pokazuje da je izostavljena glasovna promena ($d+i \rightarrow zi$), što bi u ovom slučaju trebalo da daje *auzi*.

Veći broj grešaka zabeležen je kod 3. lica jednine *fugi* (el), *simȚe* (el), *dorme* (el) *mure* (el). Kod prvog primera, *fugi*, dodat je nastavak *-i* jer glagol pripada IV ili I konjugaciji, što je u ostalim konjugacijama i nastavak za treće lice jednine. Budući da ova konjugacija u 3. licu jednine oponaša III konjugaciju, nastavak je *-e*, što je i dovelo do greške. Kod primera *dorme*, dodat je odgovarajući nastavak ali nije došlo do odgovarajuće alternacije samoglasnika, *o/oa*, što bi pri pravilnoj tvorbi dalo *doarme*. Greška kod glagola *a muri*, vrlo teško da bi se prepoznala u nekom nezavisnom kontekstu jer je primer *mure* izgubio sličnost sa tačnim *moare*. Studenti su na infinitivnu osnovu, bez bilo kakvih fonetskih alternacija $u \rightarrow o$, zatim $o \rightarrow oa$, karakterističnih za ovaj glagol, dodali nastavak za lice i formirali oblik *mure*.

Kod 3. lica množine izdvojićemo jednu grešku *ieșesc* (ele), gde je glagol *a ieși* dobio nastavak *-esc* IVb konjugacije. Kako se iz infinitiva ne može odrediti da li glagol pripada IVa ili IVb konjugaciji, studenti su zbog nepoznavanja glagola i svoje intuicije glagolu dodelili pogrešne nastavke. Pored nastavka, primetna je i greška fonetske alternacije jer je *i* iz infinitiva oduzeto i samim tim pravilo gde $s+i$ daje *și* prestaje da važi. Tako bi osnova bila *ies*, na koju bi se dodao $-\emptyset$ nastavak.

3.2.5.1.1.6 *IVb konjugacija*

IVb ili takozvana “esc“ konjugacija spada u konjugacije sa proširenim nastavkom. Ukupan broj grešaka zabeleženih u građi je 42, a najčešće zabeleženi oblici grešaka predstavljeni su u Tabeli br. 74.

Greške u tvorbi IVb konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
vorbesc	vorb (eu)
citesc	cit (eu)
primesc	prim (eu)
doresc	dor (eu)
locuiesc	locuesc (eu)
povestești	povești (tu)
muncești	munci (tu)
citești	citi
locuiești	locuești (tu)
locuim	locuim (noi)
locuiți	locuiți

Tabela br. 74: Greške u tvorbi IVb konjugacije

Kod 1. lica jednine javljaju se greške pod uticajem IVa konjugacije gde je na infinitivnu osnovu umesto proširenog nastavka *-esc* zapravo dodat nulti nastavak. U građi su zabeleženi sledeći primeri pogrešne tvorbe: *eu vorb*, *eu cit*, *eu prim*, *eu dor*. Ovakav tip grešaka upućuje na nepoznavanje kojoj grupi pomenuti glagoli pripadaju. Sledeći tip greške zabeležen je kod glagola *a locui*, gde se prema pravilu puna forma infinitiva zapravo koristi za formiranje nekih lica u indikativu prezenta. Studenti su sufiks oduzeli i na osnovu *locu* dodali nastavak za IVb grupu. Isto je zabeleženo i kod 2. lica jednine, gde se umesto oblika *locuiești* javlja oblik *locuești*. Kod istog lica, kod glagola *a citi*, zabeležena je greška *ciți*, gde je glagol posmatran kao deo IVa

konjugacije i na infinitivnu osnovu dodat nastavak *-i*, i pored toga je student ispoštovao pravilo fonetske alternacije da t+i daje *ți*.

Kod 2. i 3. lica množine najčešće zabeležena greške su *locuiim* i *locuiiți*, gde jedino kod ova dva lica ne važi pravilo građenja prezenta od punog infinitiva već od infinitivne osnove. Tako u oba slučaja jedno *i* predstavlja višak.

3.2.5.1.1.7 Va konjugacija

Va i Vb konjugacija biće obrađene u okviru istog poglavlja budući da se na novou A1 i A2 obrađuju samo 3 glagola: *a coborî*, *a omorî* i *a urî*. Prva dva glagola pripadaju Va konjugaciji, s tim što je glagol *a coborî* učestaliji u nastavnim materijalima. Načinjeno je ukupno 12 grešaka kod Va konjugacije, dok je kod Vb zabeleženo 4 grešaka. Tabela br. 75 daje greške koje se mogu naći.

Greške u tvorbi Va i Vb konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
coboră	coboră (eu)
coborâm	coborâm (noi)
coborâți	coborâți (voi)
urăște	ură (ei)
urăsc	ură (ei)

Tabela br. 75: Greške u tvorbi Va i Vb konjugacije

Glagoli V konjugacije se u gramatikama obično svrstavaju kao izuzeci I ili IV konjugacije, što je pogrešno gledište budući da samoglasnik *î* nema istu fonetsku vrednost kao samoglasnik *i*, te se i glagoli različito menjaju. Izjednačavanje sa I konjugacijom, moguće je delimično samo kod 3. lica jednine i množine i to sa Va konjugacijom, budući dolazi do fonetske promene u osnovi i stvaranja diftonga, ali imaju isti nastavak *-ă*. Tako je kod 1. lica jednine i zabeležena ova greška *coboră* umesto *coboră*. Kod 1. i 2. lica množine zabeležena je greška u fonetskoj vrednosti sufiksa, *-âm* je zamenjeno nastavkom *-ăm* za Ia konjugaciju. Kod Vb ili “ăsc” konjugacije, beležimo izjednačavanje ove konjugacije sa Ia konjugacijom, gde je na

osnovu dodat nastavak *-ă* umesto nastavka *-ăsc*. Kako se ovaj glagol ne koristi često i ne spominje u nastavnim materijalima na nivoima A1 i A2, zabeležene greške su bile deo testa u kome studenti pišu kratke eseje.

3.2.5.1.2 Perfekat

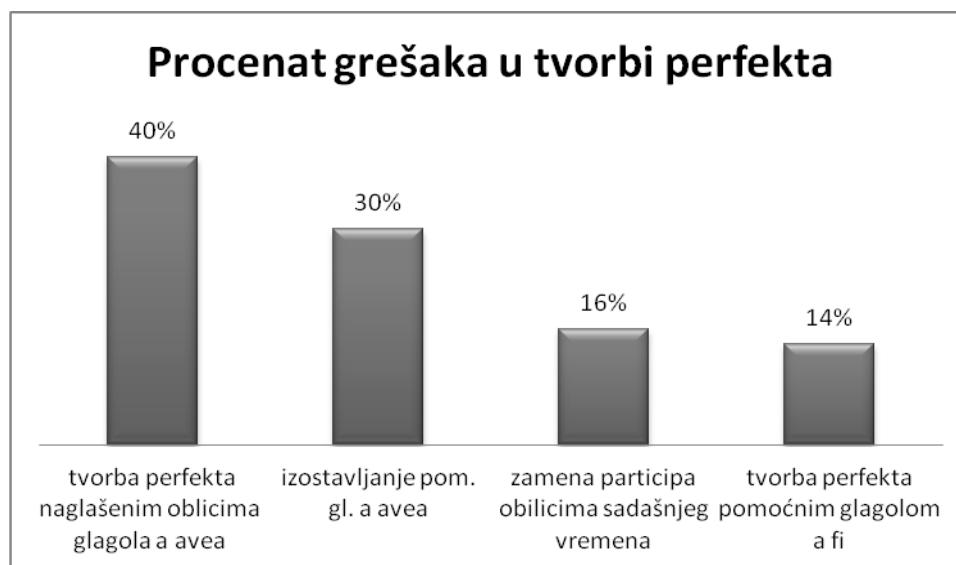
Prošlo vreme ili *Perfectul Compus* u rumunskom jeziku označava radnju koja se završila u bliskoj prošlosti (Tomici, 2005: 1410). Gradi se od sadašnjeg vremena glagola *a avea*, tj. nenaglašanih, kratkih oblika i participa glagola koji se menja (v. Tabelu br. 76). Složeni perfekat u rumunskom jeziku se prevodi oblicima prošlog vremena srpskog jezika (Tomici, 2005: 1410).

Tvorba perfekta u savremenom rumunskom jeziku		
Lice	Enklitički oblik glagola <i>a avea</i>	+ particip glagola koji se menja
1. sg.	am	
2.sg.	ai	
3.sg.	a	
1pl.	am	
2.pl.	ați	
3.pl.	au	

Tabela br. 76: Tvorba perfekta u savremenom rumunskom jeziku

U okviru ovog poglavlja obrađene su greške koje se odnose na složenu strukturu ovog vremena, dok su greške u tvorbi participa obrađene u okviru zasebnog poglavlja. Ukupan broj grešaka zabeleženih u građi je 201 (v. Grafikon br. 10), što je daljom analizom dovelo do određivanja tri tipa grešaka prilikom tvorbe perfekta:

1. tvorba perfekta naglašenim, dužim oblicima glagola *a avea*,
2. izostavljanje pomoćnog glagola *a avea* u tvorbi perfekta,
3. tvorba perfekta pomoćnim glagolom *a fi*.
4. zamena participa oblicima sadašnjeg vremena.

Grafikon br. 10: Procenat grešaka u tvorbi perfekta

1. Kod tvorbe perfekta naglašenim oblicima pomoćnog glagola *a avea* zabeleženo je ukupno 80 grešaka, što se može svesti na 3 tipa grešaka jer se odstupanja javljaju kod tri lica. Najčešće zabeleženi primeri dati su u Tabeli br. 77⁴⁴.

Greške u tvorbi perfekta sa naglašenim oblicima pomoćnog glagola <i>a avea</i>	
Pravilno	Pogrešno
a ajuns	are ajuns
a cumpărat	are cumpărăt
am stat	avem stat
am pregatit	avem pregatit
ați spus	aveți spus
ați avut	aveți avut

Tabela br. 77: Greške u tvorbi perfekta sa naglašenim oblicima pomoćnog glagola *a avea*

⁴⁴ Pored predstavljenih oblika u pogrešnoj tvorbi perfekta sa dužim oblicima pomoćnog glagola *a avea*, kod pojedinih primera zabeležena je i pogrešna tvorba participa. Kako je particip obrađen u posebnom poglavlju, u tabeli su dati pravilni oblici.

Budući da studenti prvo nauče naglašeni, tj. duži oblik glagola *a avea* u ind. prezentu i vrlo često ga koriste jer ima značenje *imati*, u tvorbi perfekta u 3. licu jednine, 1. i 2. licu množine dolazi do skraćivanja ovih oblika, te se samo kod ovih lica koriste enklitički oblici glagola. Kod primera koji su zabeleženi u građi, studenti su koristili naglašene oblike u građenju perfekta, *aveți spus* umesto *am spus* ili *are ajuns* umesto *ajuns*. Na javljanje ovih grešaka uticao je prethodno naučeni oblik u prezentu, koji se preneo i na perfekat. Do grešaka je, s jedne strane, i došlo zato što samo pojedina lica imaju enklitičke oblike.

2. Kod izostavljanja pomoćnog glagola *a avea* u tvorbi perfekta zabeležena je ukupno 61 greška, a deo zabeležene građe predstavljen je u Tabeli br. 78.

Izostavljanje pomoćnog glagola <i>a avea</i> u tvorbi perfekta	
Pravilno	Pogrešno
Fetele au ajuns în țară!	Fetele ajuns în țară!
Serbia a fost prima țară din lume...	Serbia fost prima țară din lume...
Un băiat a devenit femeie.	Un băiat devenit femeie.
Noi am vorbit multe și despre toate.	Noi vorbit multe și despre toate.
Tu ai băut foarte mult!	Tu baut foarte mult!
Am coborât din mașina mea.	Coborat din mașina mea.

Tabela br. 78: Izostavljanje pomoćnog glagola *a avea* u tvorbi perfekta

Na ove greške svakako nije uticao srpski jezik jer je perfekat i u srpskom jeziku složeno glagolsko vreme. Smatram da su studenti više vodili računa o tvorbi participa nego o perfektu kao složenom obliku, te da su u prikaznim primerima nesvesno ispustili pomoćni glagol.

3. Greške koje se javljaju zbog zamene pomoćnog glagola *a avea* pomoćnim glagolom *a fi* nastale su zbog uticaja srpskog jezika. Zabeležena je 31 greška, a najčešći primeri predstavljeni su u Tabeli br. 79.

Tvorba perfekta pomoćnim glagolom a fi	
Pravilno	Pogrešno
am jucăt	sunt jucat
a așeptat	e așeptat
a vorbit	este vorbit
a scris	est scris
am mers	suntem mers
ați dat	sunteți dat

Tabela br. 79: Tvorba perfekta pomoćnim glagolom a fi

Naime, perfekt se u srpskom jeziku gradi „enklitičkim oblicima prezenta pomoćnog glagola *jesam* i participa aktiva punoznačnog glagola (Babić, 2006: 83)”, dok se u rumunskom jeziku gradi uz pomoć enklitičkog oblika prezenta pomoćnog glagola *imati* ili *a avea*. Studenti su, kao što je već navedeno, primenjivali isto pravilo i na rumunski jezik i za formiranje perfekta, koristili prezent pomoćnog glagola *a fi*. Kod nekoliko primera zabeleženo je da su studenti koristili 3. lice prezenta pomoćnog glagola *sum, esse, fuī* iz latinskog jezika. Ne možemo sa sigurnošću tvrditi sa koje studijske grupe su studenti koji su napravili grešku, ali imajući u vidu da latinski jezik izučavaju studenti istorije, rumunskog i francuskog jezika, možemo pretpostaviti da je zbog učenja nekoliko jezika paralelno na prvoj godini studija došlo do ove greške. Pomenuti oblik u savremenom rumunskom jeziku označava pasivno (trpno) glagolsko stanje indikativa prezenta, ali se ne obrađuje na nivoima A1 i A2.

4. Kod zamene participa oblikom indikativa prezenta u gradi smo zabeležili 29 grešaka. Najfrekventnije greške predstavljene su u Tabeli br. 80.

Zamena participa oblikom indikativa prezenta	
Pravilno	Pogrešno
am plătıt	am platım
ați dorıt	ați doriți
am fost	am sunt
au dat	au dau
ați stat	ați stați
a lucrat	a lucrează

Tabela br. 80: Zamena participa oblikom indikativa prezenta

Poslednji tip grešaka prikazuje zamenu participa odgovorajućim oblikom ind. prezenta, koji se slaže u broju i licu sa enklitičkim oblikom pomoćnog glagola. Moguće je da i ovaj tip grešaka nastaje zbog uticaja srpskog jezika, s tim što u srpskom jeziku ovaj oblik predstavlja buduću radnju koja je iskazana prezentom (gl. imati u ind. prez. + da + prezent). Isti oblik se može naći i u rumunskom jeziku *a avea +să + prezent*, što predstavlja jedan oblik futura koji se na ovom nivou ne predstavlja studentima, budući da se radi o složenoj balkanskoj osobini koju treba detaljno objasniti.

3.2.5.1.3 Futur I

Buduće vreme ili Viitorul ne razlikuje se po načinu formiranja ni po semantičkom sadržaju od oblika za formiranje budućeg vremena srpskog jezika (Tomić, 2015: 1411). Gradi se od oblika za buduće vreme pomoćnog glagola *a vrea* (Pană Dindelegan, 2010: 256) i *infinitiva glagola* koji se menja ali bez morfeme *-a* (v. Tabelu br. 81).

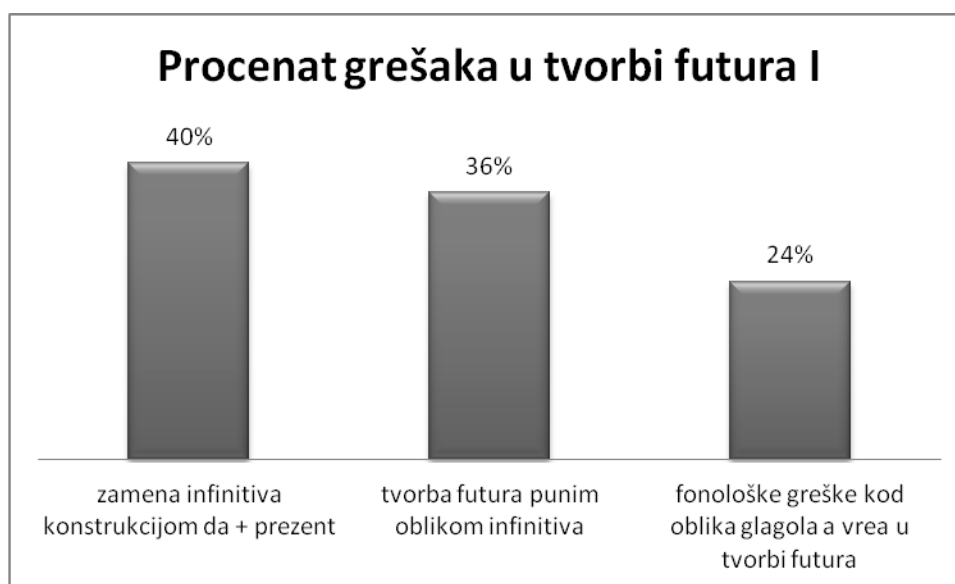
Tvroba futura I u savremenom rumunskom jeziku		
Lice	Oblik pomoćnog glagola <i>a vrea</i>	
1.sg.	voi	+ infinitiv glagola (bez morfeme <i>-a</i>)
2.sg.	vei	
3.sg.	va	

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

1pl.	vom	
2.pl.	veți	
3.pl.	vor	

Tabela br. 81: Tvorba futura I u savremenom rumunskom jeziku

Budući da je infinitiv složeno glagolsko vreme, u okviru ovog poglavlja biće obrađeno kao složena struktura, dok će greške koje se pojavljuju kod infinitiva biti obrađene u okviru zasebnog poglavlja. Ukupan broj zabeleženih grešaka je 149 (v. Grafikon br. 11).

Grafikon br. 11: Procenat grešaka u tvorbi futura I

Na osnovu analize grešaka one se mogu razvrstati na sledeće tipove:

1. zamena infinitiva konstrukcijom *da + prezent*.

Kod 59 zabeleženih grešaka uočena je upotreba konstrukcije *da + prezent* (u odgovarajućem licu) umesto infinitiva (v. Tabelu br. 82).

Zamena infinitiva konstrukcijom <i>da + prezent</i> u tvorbi futura I	
Pravilno	Pogrešno
voi plăți voi aștepta	voi să platesc voi să aștept
vei termina vei merge	vei să termini vei să mergi
va spuna	va să spună
vom învâța	vom să învățăm
veți spuna	veți să spuneți
vor lua	vor să iau

Tabela br. 82: Zamena infinitiva konstrukcijom *da + prezent* u tvorbi futura I

Kod ovog tipa grešaka postoji mogućnost da je uzrok javljanja zapravo srpski jezik, kao jezik sredine⁴⁵, budući da su greške koje imaju formu: enklitički oblik prezenta pomoćnog glagola *hteti* i konstrukcija *da + prezent* zapravo „svojstvene razgovornom stilu i usmenoj nezvaničnoj komunikaciji izvornih govornika“ (Babić, 2016: 97).

Drugi, mogući izvor grešaka, gde je umesto infinitiva korišćen oblik *să + prezent* jeste u konjunktivu kao vrlo čestom vremenu u savremenom rumunskom jeziku. Kako studenti posle obrađivanja indikativa prezenta uče konjunktiv prezenta koji odgovara konstrukciji *modalni glagol + să + prezent*, a kako je glagol *a vrea* modalni, ako posle njega sledi infinitiv, konjunktiv, particip ili supin, smatramo da je ova konstrukcija uticala na greške prilikom tvorbe futura. Zapaženo je da su studenti poštovali pravila fonetskih promena koje uslovljava konjunktiv, te je kod primera *va să spună* glagol *a spuna* upotrebljen u pravilnom obliku. Ovde bi se, ako posmatramo konstrukciju kao deo konjunktiva, moglo reći da je pogrešno upotrebljen indikativ

⁴⁵ Ne možemo reći da je u pitanju maternji jezik, budući da među studentima ima i pripadnika nacionalnih zajednica kao i stranih studenata. Ovi studenti su u većini slučajeva bilingvalni, a beležimo i primere trilingvalnosti.

prezenta glagola *a vrea*. Kada bi umesto oblika *va* bio upotrebljen oblik *voi*, tvorba konjunktiva bi bila ispravna.

Treći, sa malo verovatnoće, uzrok grešaka je uticaj neformalnog futura koji studenti nauče pre futura I jer njegova tvorba potiče od konjunktiva. Gradi se od morfeme *o* + *konjunktiva*. Kako se u novijim knjigama i audio vežbama ovaj kolokvijalni futur često koristi, studenti ga često upotrebljavaju, jer kada savladaju konjunktiv savladali su i ovaj oblik neformalnog futura.

Treba naglasiti da je zabeleženo 5 grešaka gde je veznik *să* izostavljen. Tako se kod primera *voi spun*, *voi aud* može reći da su umesto infinitiva upotrebljeni ili 1. lice jednine indikativa prezenta ili infinitivna osnova, samim tim što imaju iste oblike. Kod primera *va merge*, *vom terminăm*, *veți ajungeți* upotrebljeno je odgovarajuće lice indikativa prezenta.

2. Kod drugog tipa grešaka u tvorbi futura punim oblikom infinitiva, zabeleženo su 54 greške, najčešće kod glagola *a lucra*, *a pune*, *a vorbi*, *a sta*, *a trage*, *a ști*, *a purta* (v. Tabelu br. 83).

Tvorba futura I punim oblikom infinitiva	
Pravilno	Pogrešno
voi lucra	voi a lucra
vei pune	vei a pune
vei vorbi	vei a vorbi
va sta	va a sta
vom trage	vom a trage
veți ști	veți a ști
vor purta	vor a purta

Tabela br. 83: Tvorba futura I punim oblikom infinitiva

Aktuelna književna norma rumunskog jezika zahteva gubljenje morfeme *a*, koja prethodi glagolu, kod infinitiva. Kod ovih grešaka, koje su svakako unutarjezičke,

postoji nedovoljno poznavanje pravila, ali i nedoumica vezanih za oblik infinitiva (problem obrađen u okviru poglavlja koje se bavi infinitivom).

Svakako je važno naglasiti da se ovaj oblik javlja u starorumunskom jeziku, a danas u regiji Transilvanija (Pană Dindelegan, 2010: 296). Studenti na nivoima A1 i A2 nisu upoznati sa ovim činjenicama, budući da se ova tema obrađuje na trećoj godini studijskog programa Rumunistike u okviru predmeta Istorija rumunskog jezika I i II.

3. Treći tip fonoloških greška (36) zabeležene je kod enklitičkih oblika glagola *a vrea a* u tvorbi futura I (v. Tabelu br. 84).

Fonološke greške kod enklitičkih oblika glagola <i>a vrea</i> u tvorbi futura	
Pravilno	Pogrešno
va aștepta	vă aștepta
va spune	vă spune
vei merge	vai merge
vom vizita	vam vizita
veți vrea	vați vrea

Tabela br. 84: Fonološke greške kod enklitičkih oblika glagola *a vrea* u tvorbi futura

Sve greške su nastale zato što su sličnog fonemskog sastava, te je u prvom tipu grešaka oblik pomoćnog glagola *a vrea* za futur u 1. licu jednine zamenjen ličnom zamenicom *vă* u dativu (neakcentovana forma). Isto se može reći i za ostale primere gde je do grešaka došlo zbog sličnog fonemskog sastava, gde su vokali *e* i *o*, zamenjeni vokalom *a*.

3.2.5.1.4 Kolokvijalni ili neformalni futur

Kod kolokvijalnog ili neformalnog futura, koji studenti najčešće nazivaju Futur II, zabeleženo je 60 grešaka. Ovaj složeni oblik se gradi od morfeme *o* koja je nepromenjiva i konjunktiva. Kako se zabeležene greške odnose samo na konjunktiv, a poklapaju se sa greškama koje studenti prave u konjunktivu, analiza je urađena u okviru poglavlja Konjunktiv.

3.2.5.2 *Glagolski načini*

U gramatici savremenog rumunskog jezika glagolski načini se dele na lične i nelične. Na nivoima A1 i A2 ne obrađuju se svi oblici ličnih i neličnih glagolskih načina već samo oni oblici koji su u skladu sa Zajedničkim evropskim referentnim okvirom za učenje, podučavanje i ocenjivanje u nastavi stranih jezika.

3.2.5.2.1 Lični glagolski načini

U lične glagolske načine savremenog rumunskog jezika spadaju *konjunktiv, imperativ, kondicional, indikativ, prezumtiv*. Na nivoima A1 i A2 obrađuju se samo konjunktiv, imperativ i indikativ prezenta⁴⁶.

3.2.5.2.1.1 *Konjunktiv*

Konjunktiv kao lični glagolski način ima oblik za sadašnje i prošlo vreme. U okviru nivoa A1 i A2 obrađuje se samo konjunktiv prezenta. Vrlo se često koristi u rumunskom jeziku i predstavlja jednu od karakterističnih odlika balkanskog jezičkog saveza, pa samim tim i rumunskog jezika.

Konjunktiv se gradi na sledeći način: glagol + *să* + glagol (Biriş et al., 2015: 173), tj. pomoću modalnog glagola u odgovarajućem vremenu i licu, veznika *să* i glagola u indikativu prezenta u odgovarajućem licu i jednak je obliku *da + prezent* u srpskom jeziku. U prvom i drugom licu jednine i množine glagol u konjunktivu jednak je glagolu u indikativu prezenta i ostaje nepromenjen, npr. eu ascult - eu vreau *să* ascult; voi lucrați - voi vreți *să* lucrați.

U trećem licu jednine i množine dolazi do fonetske promene nastavka, tj. sufiksa, tako da kod glagola I i V konjugacije nastavak *-ă* prelazi u *-e* (v. Tabelu br. 85).

⁴⁶ Indikativ je obrađen u okviru poglavlja *Glagolska vremena*.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Fonetske promene prilikom građenja konjunktiva kod glagola I i V konjugacije			
<i>I konjugacija</i>		<i>V konjugacija</i>	
prezent	konjunktiv	prezent	konjunktiv
el/ea termină	el/ea vrea să termine	el/ea coboară	el/ea vrea să cobore
ei/ele termină	ei/ele vor să termine	ei/ele coboară	ei/ele vor să cobore

Tabela br. 85: Fonetske promene prilikom građenja konjunktiva kod glagola I i V konjugacije

Kod glagola II, III i IV konjugacije, u trećem licu jednine i množine, takođe dolazi do fonetske promene, te nastavak *-e* prelazi u *-ă* (v. Tabelu br. 86).

Fonetske promene prilikom građenja konjunktiva kod glagola II, III i IV konjugacije					
<i>II konjugacija</i>		<i>III konjugacija</i>		<i>IV konjugacija</i>	
prezent	konjunktiv	prezent	konjunktiv	prezent	konjunktiv
el/ea cade	el/ea vrea să cadă	el/ea merge	el/ea vrea să meargă	el/ea fuge	el/ea vrea să fugă
ei/ele cad∅	ei/ele vor să cadă	ei/ele merg∅	ei/ele vor să meargă	ei/ele fug∅	ei/ele vor să fugă

Tabela br. 86: Fonetske promene prilikom građenja konjunktiva kod glagola II, III i IV konjugacije

Ukupan broj zabeleženih grešaka u tvorbi konjunktiva je 203 i one se po prirodi mogu podeliti u nekoliko grupa:

1. Greške prilikom fonetskih alternacija kod I i V konjugacije

Glagoli I i V konjugacije analiziraju se zajedno budući da dolazi do sličnih promena, te su primeri predstavljeni u Tabeli br. 87.

Greške u tvorbi konjunktiva kod glagola I i V konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
să aștepte	să așteapte
să vadă	să vedă
să lucreze	să lucreaze
să studieză	să studiaze
să riște	să risce
să certe	să cearte
să cobore	să coboare

Tabela br. 87: Greške u tvorbi konjunktiva kod glagola I i V konjugacije

Kod zabeleženih grešaka u tvorbi konjunktiva I i V konjugacije primetno je da su studenti izvršili dobre promene u nastavku, ali da nisu ispoštovali pravila fonetskih alternacija koja su česta kod konjunktiva, npr. $e \rightarrow ea$ kod glagola *a certa*, gde se umesto oblika *să certe* javlja oblik *să ceartă*. Ukupan broj grešaka unutarjezičkog tipa je 58 ili 29%.

2. Greške prilikom fonetskih alternacija kod II, III i IV konjugacije

Najveći broj grešaka (96 ili 47%) u tvorbi konjunktiva javlja se kod fonetskih alternacija glagola II, III i IV konjugacije. Budući da se kod ove grupe konjugacija javlja ista fonetska alternacija, greške su zajedno klasifikovane. Najfrekventnije greške II, III i IV konjugacije predstavljene su u Tabeli br. 88.

Greške u tvorbi konjunktiva kod glagola II, III, i IV konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
să bea	să beă (el) să beă (ei)

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

să şadă	să şade (el)
să cadă	să cad (ei)
să vadă	să vedă (ea) să veda (ele)
să poată	să potă (ei) să pot (ei) să potă (ele)
să doară	să dore (el)
să vrea	să voră (ei)
să scadă	să scad (ei)
să apară	să apar (ei)
să decidă	să decid (ele)
să aleagă	să aleage (el)
să facă	să fac (ei)
să locuiască	să locueştă

Tabela br. 88: Greške u tvorbi konjunktiva kod glagola II, III i IV konjugacije

Za ispravnu tvorbu potrebno je prvenstveno poznavanje infinitiva, zatim prezenta da bi došlo do fonetskih alternacija u konjunktivu. Prvi tip grešaka koji se javlja kod glagola ovih konjugacija je izostavljanje nastavka *-ă* kod trećeg lica množine. Kod glagola II, III i IV konjugacije u prezentu, 1. lice jednine jednako je 3. licu množine i samim tim 3. lice množine ne dobija nastavak za lice, npr. eu văd - ei văd. Budući da u gramatikama rumunskog jezika za strance i knjigama za učenje rumunskog jezika kao stranog piše da promena važi i za 3. lice jednine i množine s tim da nastavak *-e* prelazi u *-ă*. Ovaj problem ilustruju sledeći primeri: *ei trebuie să pot* umesto *ei trebuie să poată* ili *ei pot să cad* umesto *ei pot să cadă*. Kako se glagol u trećem licu množine završava na nulti vokal, studenti smatraju da pravilo ne važi, jer se glagol ne završava na *-e* i samim tim ne dolazi do fonetske promene i ne dodaje se vokal *ă*. Na ovakav tip grešaka su sigurno i uticala pravila u prezentu. Budući da je u ovom kontekstu zabeležen veliki broj grešaka, potrebno je posebno naglasiti, kako u gramatikama tako i prilikom obrađivanja

ove nastavne jedinice da do promene svakako dolazi, iako se 3. lice množine ne završava nastavkom -e i u tom slučaju dodaje se nastavak -ă.

Drugi tip grešaka koji se odnosi na glagole II, III i IV konjugacije je pogrešna tvorba glagola u 3. licu jednine i množine. Zapaženo je da su studenti propustili, pored osnovnog pravila fonetske alternacije sufiksa i promene nastavka -e u -ă, da usvoje još jedno pravilo koje se javlja kod konjunktiva, a to je da kod pojedinih glagola dolazi i do fonetskih alternacija u osnovi glagola ili se osnova proširuje, dodavanjem vokala i formiranjem diftonga, npr. *el merge - el vrea să meargă*. I ovaj tip grešaka možemo smatrati unutarjezičkim.

3. Greške u izostavljanju modalnog glagola

Za potpuno građenje konjunktiva pored oblika *da + ind. prezenta*, potrebno je ispred konstrukcije staviti modalni glagol koji se slaže u broju i licu sa pomenutom konstrukcijom. Studenti su kod 15 ili 7% primera izostavili modalni glagol, verovatno vodeći računa do kojih sve promena mora doći.

4. Greške u izostavljanju veznika *să* (19 ili 9%)

Kod ovog tipa grešaka javlja se izostavljanje veznika *să*, te se kao mogući razlog može navesti to da se u srpskom jeziku uz modalne glagole kao dopuna može javiti glagol u obliku infinitiva iako konstrukciju *da + prezent* možemo češće sresti. Ukoliko ovako posmatramo greške one su međujezičkog karaktera.

5. Greške u zameni veznika *să* veznikom *si*

Kod tri međujezičke greške (1,5%) zabeležena je zamena veznika *să* rumunskom veznikom *si* iz španskog jezika, kod primera *Eu trebuie si ascult, El vrea si meargă, Voi puteți si stați*.

6. Nedosledno korišćenje vokala *ă* (zamena vokalom *a*) kod veznika *să*

Kod 12 ili 6% primera zabeležili smo da je veznik *să* zamenjen prisvojnomo zamenicom *sa* budući da su sličnog fonemskog sastava. Opisane greške su, takođe, unutarjezičkog karaktera.

3.2.5.2.1.2 Imperativ

Imperativ u savremenom rumunskom ima samo 2. lice jednine i množine indikativa prezenta, u potvrdnom i odričnom obliku. Na nivoima A1 i A2 imperativ sene obrađuje u velikoj meri, jer je njegova upotreba na ovim nivoima vrlo mala. Samim tim je i broj grešaka manji (35). Studenti se vrlo teško opredeljuju za korišćenje imperativa u rumunskom jeziku na ovim nivoima, budući da obiluje pravilima koja im, čini se, najteže padaju kada su u pitanju i glagolska vremena i načini.

Na osnovu pravila⁴⁷ glagoli 2. lica jednine imperativa II i IVa konjugacije imaju istu formu kao 2. lice jednine indikativa prezenta u potvrdnom obliku. S druge strane, kod glagola I, III, IVb i V konjugacije 2. lice jednine indikativa prezenta jednako je 3. licu jednine indikativa prezenta. Kod negacije svih konjugacija kod 2. lica jednine imperativa važi pravilo *nu + infinitiv*.

U množini kod svih konjugacija važi pravilo 2. lica množine imperativa jednako je 2. licu množine indikativa prezenta. Isto pravilo važi i za negaciju.

Zabeležene greške (v. Tabelu br. 89) mogu nam dati neke uvodne napomene o greškama prilikom tvorbe imperativa, ali svakako ne veću sliku jer je njihov broj izuzetno mali. Studenti izbegavaju korišćenje imperativa da ne bi pogrešili. U knjigama za učenje rumunskog jezika takođe je vrlo malo prostora dato ovom glagolskom načinu.

Ono što je zabeleženo i može služiti kao početna napomena je da sve greške pripadaju 2. licu jednine, gde ima i najviše pravila.

⁴⁷ U imperativu postoje i glagoli sa nepravilnim oblikom.

Greške u tvorbi imperativa	
Pravilno	Pogrešno
mănâncă!	mănânci!
primește!	primești!
cere!	ceri!
coboară!	cobori!
cântă!	cânți!
lucrează!	lucrezi!
nu cere!	nu ceri!
nu mănca!	nu mănânci!
nu primi!	nu primești!

Tabela br. 89: Greške u tvorbi imperativa

Greške zabeležene u građi pokazuju da su student, nevezano za konjugaciju kojoj glagol pripada, primenjivali pravilo gde je 2. lice jednine imperativa uvek bilo jednako 2. licu jednine prezenta umesto trećem licu jednine prezenta. Kod negacije su umesto odrične rečce *nu* i *infinitiva* ponovo upotrebljavali 2. lice jednine prezenta.

3.2.5.2.2 Nelični glagolski načini

3.2.5.2.2.1 *Infinitiv*

Infinitiv u rumunskom jeziku predstavlja novinu za studente koji uče rumunski jezik kao strani, jer kako pripada romanskoj grupi jezika i ima latinsku osnovu, studenti očekuju da infinitiv ima i latinske nastavke *-are*, *-ere*, *-ire*. Rumunski jezik beleži postojanje kratke i duge forme infinitiva. Današnja kratka forma infinitiva u savremenom rumunskom jeziku razlikuje se od one, duge, koja je korišćena u starom rumunskom jeziku. Duga forma je imala karakteristične nastavke *-are*, *-ére*, *-ere*, *-ire* i

-*âre*, iz latinskog jezika i danas ovi oblici predstavljaju glagolske imenice u rumunskom jeziku. Kod kratke forme⁴⁸ primetna je apokopa i izostavljanje sufiksa *-re* kod svih oblika duge forme infinitiva (Bulai, 2015: 315). Pored toga, dodat je i predlog-morfema *a* (Boldureanu et al., 1977: 153), te je današnji oblik koji poznajemo, npr. *a cânta* nastao od latinskog *cantāre*.

Broj grešaka koji je zabeležen je 20, i svi se javljaju prilikom tvorbe futura I, kao složene strukture. Najčeći primeri prikazani su u Tabeli br. 82.

Greške u tvorbi infinitiva	
Pravilno	Pogrešno
a iubi	iubire
a vedea	vedeare
a duce	ducere
a face	facere
a mulțumi	mulțumire
a cânta	cantare
a vrea	vreare
a trebui	trebuie
a sta	stare
a ști	știre

Tabela br. 90: Greške u tvorbi infinitiva

Kod primera zabeleženih u građi primetno je da su studenti dodavali na kraću formu infinitiva sufiks *-re* da bi dobili duži oblik infinitiva. Tako su kod glagola *a iubi*, oduzeli predlog morfemu *a* i na infinitiv dodali *-re*. Tako su dobili leksemu *iubire*, što u rumunskom jeziku predstavlja glagolsku imenicu ženskog roda. Isto je i kod primera

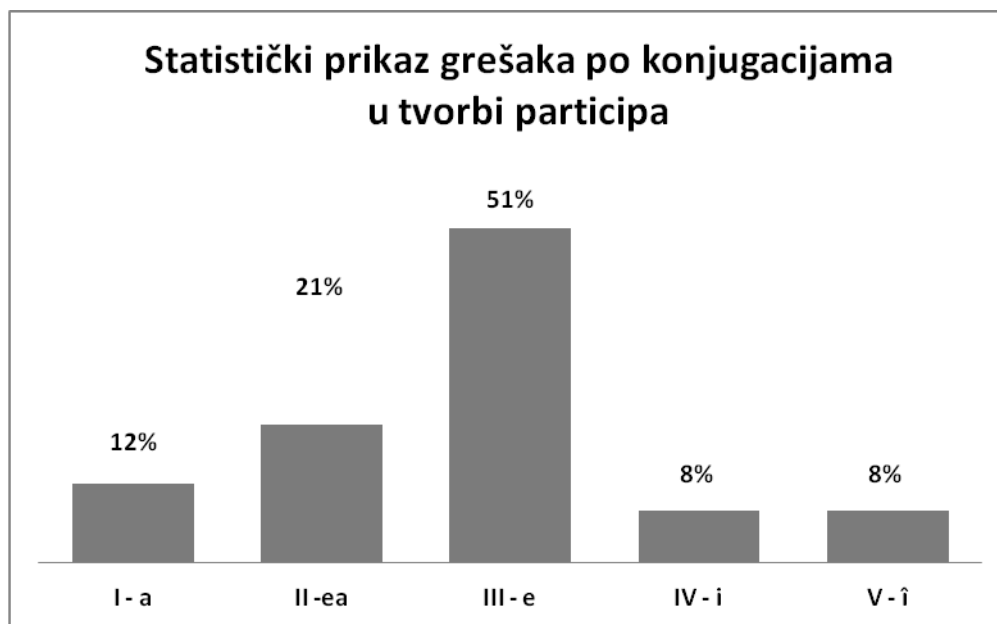
⁴⁸ Bilo je mnogo teorija koje su se bavile pitanjem nastanka kratke forme infinitiva u rumunskom jeziku. Prva teorija se odnosi na strani uticaj, po slovenskim modelima, a duga teorija kaže da je reč o unutrašnjim uticajima, fonetske, morfo-sintaksičke i leksičke prirode (Madincea Pașcu, 2009: 7).

ducere, facere, mulțumire, trebuie. Pomenute greške možemo svrstati u razvojne jer su studenti postavljali hipotezu o infinitivu u rumunskom jeziku na osnovu prethodnog znanja i iskustva.

Kod leksema *vedeare* i *vreare*, koje pripadaju konjugaciji EA, studenti su na oblik *a vrea* i *a vedea* dodali sufiks *-re*, gde se beleži jedan vokal više, a da bi dobili pravilni oblik potrebno je ispuštanje krajnjeg vokala infinitivne osnove.

3.2.5.2.2.2 Particip (sa aktivnim značenjem)

Particip se dobija od infinitivne osnove i nastavaka za particip. Forma participa glagola zavisi od konjugacije u koju spada glagol koji se menja (Vasilescu, 2006: 2019). Na glagolsku osnovu dodaju se nastavci *-at, -ut, -ât, -s, -t* (Popescu, 1995: 246). Ukupan broj grešaka zabeležen u građi je 186, a statistički prikaz grešaka po konjugacijama u tvorbi participa prikazan je na Grafikonu br. 12.

Grafikon br. 12: Statistički prikaz grešaka po konjugacijama u tvorbi participa

3.2.5.2.2.2.1 I ili a konjugacija

Kod I konjugacije nije zabeležen veliki broj grešaka (22), i one se odnose i na Ia i na Ib konjugaciju. Particip se gradi dodavanjem nastavka *-at* na infinitivnu osnovu. Zabeležene greške prikazane u Tabeli br. 91 pokazuju najfrekventnije primere.

Greške u tvorbi participa kod I-a konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
cumpărat	cumparatur
învăţat	învităt
aşteptat	aşteptut
cumpărat	cumpărăt
învăţat	învităt
vizitat	vizitas
întrebat	intreabat
urcat	urcatit
dat înapoi	dă înaput

Tabela br. 91: Greške u tvorbi participa kod Ia konjugacije

Prvi tip grešaka jesu fonološke greške, kod primera *învităt*, *cumpărăt*, *învităt*, gde je umesto nastavka *-at* dodat nastavak *-ăt*. Drugi tip grešaka, *aşteptut* i *urcatit*, govori da je u pitanju dadavanje pogrešnog nastavka, što pokazuje da i na osnovu poslednjeg vokala u infinitivu studenti nisu znali da prepoznaju kojoj grupi glagoli zaista pripadaju. Tako je kod glagola *a aştepta* umesto nastavka *-at*, dodat nastavak III grupe *-ut*, dok je kod glagola *a urca* dodat nastavak *-it*. Primetno je da su studenti kod ovih glagola pravilno formirali infinitivnu osnovu, ali dodali pogrešan nastavak. Kod trećeg tipa grešaka *intreabat*, primećujemo da je na 3. lice jednine indikativa prezenta dodat suglasnik *t* i tako, sa proširenom osnovom, dobijen particip. Kod ove greške primetna je fonološka greška kod vokala *î* koje je zamenjeno vokalom *i*. Sledeći tip grešaka je dodavanje pogrešnog sufiksa na infinitivnu osnovu kod primera *vizitas*, gde je umesto nastavka *-at* dodat nastavak *-at*. Poslednji tip grešaka je zabeležen kod frazalnog glagola *a da înapoi*, gde je umesto glagola *a da*, za tvorbu participa iskorišćen prilog *înapoi*, oduzet nastavak *-oi*, dodat nastavak *-ut* za III grupu i formiran particip *înaput*. Svi primeri pokazuju da su u pitanju unutarjezičke greške.

3.2.5.2.2.2.2 II ili ea konjugacija

Kod II ili ea konjugacije u građi zabeleženo je 39 grešaka prilikom tvorbe participa. U Tabeli 84 dajemo primere grešaka:

Greške u tvorbi participa kod II konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
putut	putet
avut	avet
vrut	vret
băut	beat
avut	avetut avetă aveat avețit
văzut	vedeat

Tabela br. 92: Greške u tvorbi participa kod II konjugacije

Kod prvog tipa grešaka zabeleženo je dodavanje *-et* nastavka kod primera *putet*, *avet*, *vret* umesto nastavka *-ut*. Kako kod participa ne beležimo postojanje ovog nastavka, greška je nastala zato što pomenuti glagoli pripadaju *ea* grupi, a kako kod I, IV i V grupe imamo pravilnu promenu, tj. dodavanje karakterističnog vokala za grupu + suglasnika *t*, pravilo je primenjeno i na II grupu. Drugi tip grešaka zabeležen je kod glagola *a avea*, kod koga se javlja i najveći broj oblika, generalno posmatrajući II grupu, ukupno 18. Tako je particip kod ovog glagola formiran tako što je na punu formu infinitiva dodat nastavak *-at* umesto nastavka *-ut*. Kod sledeće greške beležimo dodavanje vokala *e* ili *ea* na infinitivnu osnovu i dodavanje pravilnog nastavka *-ut* - *avetut*, ali i nepravilnog nastavka *-at* - *aveat*.

3.2.5.2.2.3 III ili e konjugacija

Najveći broj grešaka (96) zabeležen je kod III ili e konjugacije, što je više od polovine selektovanih grešaka u obrađenoj građi. U primerima u Tabeli br. 93 videćemo koji su to najčešći oblici grešaka koje se javljaju u III konjugaciji.

Greške u tvorbi participa kod III konjugacije	
Pravilno	Pogrešno
dus	ducat ducs duces ducet
ajuns	ajungs ajunges ajunes
deschis	deschidit dechides
făcut	facat facut fas facs faces
mers	merges merget mergs merst
pus	punit puts punes
spus	spunes spunet spuns

Tabela br. 93: Greške u tvorbi participa kod III konjugacije

Kod formiranja participa glagoli III grupe spadaju u one nepravilne, budući da odstupaju od opšteg pravila za tvorbu perfekta. Kod ove grupe razlikujemo dve vrste nastavka za particip -s i -ut. Posebno pravilo zašto pojedini glagoli dobijaju -s, a drugi

-ut ne postoji, te se njihovi oblici moraju naučiti. Najviše nepravilnih oblika javlja se kod najfrekventnijih glagola III grupe *a duce, a ajunge, a deschide, a face, a merge, a pune, a spune*. Analizirajući građu uočeno je da se isti način pogrešne tvorbe pojavljuje kod formiranja svakog od ovih glagola zbog pogrešne osnove.

Kod prvog tipa grešaka primetno je dodavanje pogrešnog nastavka za formiranje participa *ducat, deschidit, facat, punit, merget, spunet*. Kod prva tri glagola beležimo dodavanje pogrešnog nastavka, tj. za I i IV konjugaciju, dok kod poslednja dva primera beležimo dodavanje novog oblika nastavka za particip koji je nastao pod uticajem poslednjeg vokala u infinitivu, vokala *e*. Pored pogrešnog nastavka, zabeležena je još jedna greška, a to je proširena osnova za građenje participa, tako bi kod glagola *a spune* infinitivna osnova bila *spun*. Kod participa u III grupi beleži se odstupanje, te je potrebno oduzimanje i finalnog suglasnika u infinitivnoj osnovi *ducs, puts, facs, spuns*, dok suglasnik *s* predstavlja nastavak za particip.

Kod sledećeg tipa grešaka beležimo formiranje participa od punog oblika infinitiva ili od 3. lica jednine ind. prezenta i nastavka *-s*, te srećemo primere *duces, ajunges, faces, merges, punes, spunes*. Budući da je u ovoj konjugaciji infinitiv jednak 3. licu jednine ind. prezenta nije sa sigurnošću moguće odrediti koji oblik je uticao na grešku. Kod glagola *a face* javlja se i greška u nastavku za particip, te su studenti dodali nastavak *-s* umesto nastavka *-ut*.

Kao razlog za nastanak ovih grešaka, može se smatrati uticaj prezenta, jer ova konjugacija u prezentu ima potpuno pravilnu promenu. Kako kod ostalih konjugacija, prilikom formiranja participa, ne dolazi do velikih odstupanja već se samo dodaje karakteristični nastavak za grupu (*-a, -i, -î*) i nastavak za particip *-t*, studenti su ova pravila primenjivali i na II i III grupu, gde zapravo beležimo veći broj odstupanja.

3.2.5.2.2.4 IV ili i konjugacija

IV grupa ne predstavlja veliki izvor grešaka, u građi je ukupno zabeleženo 14 identičnih i to kod jednog glagola *a şti* koji odstupa od pravila ove grupe u tvorbi participa. Tako je kod svih primera u građi zabeležen oblik *ştit*. Budući da je ovo jedini glagol ove grupe koji u participu ima drugačije nastavke, umesto nastavka *-it* leksema dobija nastavak *-ut*. Moglo se i očekivati da će se pojaviti određeni broj grešaka.

3.2.5.2.2.2.5 V ili î konjugacija

Kao i kod IV konjugacije, nije zabeležen veliki broj pogrešnih oblika u tvorbi participa V konjugacije. Ukupno je detektovano 15 grešaka kod glagola *a coborî* u dva oblika, *coborit* i *coborat*. Obe greške su fonološkog tipa, gde je kod prvog tipa samoglasnik *î* izjednačen sa samoglasnikom *i*, iako nema istu fonemsku niti fonetsku vrednost.

Kod drugog tipa grešaka studenti su poštovali pravilo pozicije pisanja samoglasnika *î*, ali su napravili grešku koja se odnosi na fonemsku vrednost. Nakon dodavanja nastavka *t*, u ovom primeru *coborat*, samoglasnik *î* je prešao u *a*, dok je po pravilima trebao preći u *â* (kada se nađe u sredini reči).

3.2.6 Predlozi

U savremenom rumunskom jeziku postoje dve vrste predloga *prosti* i *složeni* (Iancu and Horvat, 2001: 148–152). U proste predloge spadaju: *a, pe, la, spre, cu, de, fără, sub, în, prin, pentru, către, contra, lângă*, a u složene: *de la, de pe la, de lângă, fără de, dinspre, despre, de către*. Studenti na nivoima A1 i A2 obrađuju sve proste predloge i samo jedan složeni predlog *de la*. Ukupan broj grešaka koje smo zabeležili je 237 (v. Grafikon br. 13).

Grafikon br. 13: Statistički prikaz grešaka u upotrebi predloga

3.2.6.1 Predlog *la*

Najviše grešaka zabeleženih u građi pripada predlogu *la*, čak 121 primer ili 54% od ukupnog broja grešaka u upotrebi predloga. U Tabeli br. 94 dati su najfrekventniji primeri:

Greške u upotrebi predloga <i>la</i>	
Pravilno	Pogrešno
<i>la Sremska Mitrovica</i>	<i>am mers in Sremska Mitrovica</i>
<i>la Belgrad</i>	<i>mergem în Belgrad</i>
<i>la facultate</i>	<i>el intră in facultate</i>
<i>la Ruma</i>	<i>eu am fugit a Ruma</i>
<i>la bancă</i>	<i>am fost in banca</i>
<i>la muzeu</i>	<i>ei sunt in muzeu</i>
<i>la etajul trei</i>	<i>urc pe etajul trei</i>
<i>la etajul 10</i>	<i>e greu să urci pe etajul 10</i>

Tabela br. 94: Greške u upotrebi predloga *la*

Uz glagole kretanja, predlog *la* se koristi uz imena gradova, dok se predlog *în* koristi uz imena država. Ova dva predloga se u ovom slučaju isto prevode, predlogom *u* u srpskom jeziku. Budući da je jedino značenje predloga *în* samo *u*, dok predlog *la* može imati i druga značenja, studenti su predlog *în* koristili u svim konstrukcijama. Tako su u primeru *mergem în Belgrad*, iako je u pitanju grad, studenti koristili predlog *în* umesto predloga *la*. Drugi tip grešaka zabeležen je kod označavanja institucija, kao što su banka, pošta, fakultet (Ursulesku-Miličić and Janjić, 2015: 14). U ovim slučajevima obavezno je korišćenje predloga *la*, ali su studenti ovaj predlog zamenili predlogom *în*. Do uticaja je moguće došlo zbog engleskog jezika i predloga *in* koji se prevodi srpskim predlogom *u*, te je većina studenata povučena time i napravila ovu grešku. Poslednji tip grešaka javlja se zbog uticaja srpskog jezika, gde je predlog *la* zamenjen predlogom *pe*. Kako se predlog *pe* prevodi predlogom *na*, pod uticajem srpskog jezika, preveden je svojim parnjakom u rumunskom jeziku. S druge strane, u rumunskom jeziku ova

konstrukcija se izražava predlogom *la*. Zabeleženi primeri pripadaju unutarjezičkim greškama.

3.2.6.2 Predlog *în*

Kod predloga *în* zabeleženo je ukupno 47 grešaka. Ove greške pripadaju fonemskim, jer je predlog *în* zamenjen predlogom *in*. Tako su zabeleženi sledeći primeri: am fost *in* Romania, merg *in* Germania, mama mea trăiește *in* Anglia. Smatramo da se ove greške mogu podeliti u dva tipa. Prve su unutarjezičkog karaktera jer je vokal *î* zamenjen vokalom *i*, a druge su međujezičkog karaktera, gde su studenti koristili predlog *in* iz engleskog jezika.

3.2.7 Primena modernih tehnologija kao pomoć u učenju stranog jezika i otklanjanju grešaka

Modernizacija, kategorija koja obuhvata sve segmente društvene, istorijske i kulturne realnosti, i fenomen modernosti koji je inspirisao obimne i složene naučne i filozofske teorije i popularna mišljenja, imali su veliki uticaj na sve sfere života (Janjić et al., 2012).

Tehnologija je postala neodvojivi deo života edukovanih ljudi. U savremenom društvu je stoga prisutna tendencija da se svaka vrsta učenja oplemeni na ovaj način. Elektronsko učenje (e-učenje) zapravo predstavlja novi način učenja koji se zasniva na komunikacionim tehnologijama (ICT), samim tim ima šire dimenzije i može pomoći u kreiranju različitih materijala za učenje.

Oblast učenja i uvođenje informacionih i komunikacionih tehnologija, takođe, prolaze kroz dve faze. Prva faza je ono što bi se moglo smatrati elektronskom učionicom. Fizičko okruženje u kome se nastava i učenje dešavaju zamenjuje se elektronskom učionicom, ali proces nastave je veoma sličan. U drugoj fazi ćemo početi da koristimo tehnologiju na nove načine, da idemo nekoliko koraka dalje od onoga što je bilo moguće u pravoj učionici. Dok softveri za učenje jezika bilo koje vrste treba da ispunjavaju osnovne standarde za upotrebljivost, korisnički interfejs aplikacije mora biti lak i efikasan za upotrebu, tako da korisnik može da se koncentriše na sadržaj umesto na informacioni interfejs.

Imajući u vidu prednosti koje tehnologija može pružiti u učenju stranog jezika od 2011. do 2016. godine na Odseku za rumunistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu autorka je spavela više od 15 istraživanja, koja su imala za cilj primenu tehnologije u nastavi rumunskog jezika, ali i beleženje efekata koje ovakav tip nastave može imati. Kao što je navedeno, do 2011. godine rumunski jezik kao strani pohađao je vrlo mali broj studenta. Zarad povećanja broja studenata, kao i promocije rumunskog jezika, uvedene su promene, te se pristupilo primeni savremenih nastavnih metoda i korišćenju novijih udžbenika.

Prvo istraživanje (Janjić et al., 2012) je sprovedeno krajem 2011. i početkom 2012. godine, kada su studenti počeli da koriste Fejsbuk mrežu za različite vidove

učenja, ali i komunikacije. Kako je popularnost ove mreže bila vrlo velika, što je i danas slučaj, korisnici je vide kao društvenu platformu koja omogućava korisnicima akumulaciju različitih informacija koje im mogu biti od koristi u svakodnevnim školskim, fakultetskim, poslovnim obavezama i privatnim odnosima. Tako se Fejsbuk opisuje kao važan deo „socijalnog lepka”, koji je pomogao studentima da se smeste u univerzitetski život, stvorio osećaj zajedništva i pomogao u komunikaciji (posebno o društvenim događajima). Na ovakav vid istraživanja bili smo primorani budući da se komunikacija putem imejla sve više zamenjivala ovom društvenom mrežom i da je u grupama koje su osnivali studenti, bilo mnogo više informacija o studijama, časovima, literaturi, obaveštenjima, prijemnom ispitu, ispitnim rokovima, međunarodnim i domaćim stipendijama, razmenama knjiga i materijala. U pomenutim grupama vođene su i diskusije koje se odnose na nastavne procese, časove i hitna obaveštenja. Tako se i naše istraživanje bavilo pomenutim oblastima i pokazalo da studenti ne koriste forum Filozofskog fakulteta već Fejsbuk grupu Filozofskog fakulteta za pomenute aktivnosti. Takođe, broj članova je neuporedivo veći na Fejsbuku. Grupa koja je školske 2011/12. godine brojala nešto više od 2.300 članova sada broji skoro 10.000 članova.

Na osnovu ovoga možemo reći da je Fejsbuk postao neka vrsta identifikacije, podsetnik i izvor informacija za sve student, te se sada 2016. godine i sa zvaničnog sajta Filozofskog fakulteta može linkom pristupiti ovoj grupi. Godine 2012. nije bilo takvog obaveštenja na sajtu fakulteta. Zabeleženo je da su studenti bili najaktivniji tokom večernjih sati i da je većina objava i komentara bila napisana u tom periodu. Veliki broj profesora koristi svoje lične profile kao bi informisali studente o rasporedu predavanja, ispitima, konsultacijama i rezultatima ispita. ali i kako bi podelili sa studentima zanimljive činjenice koje se odnose na gradivo koje predaju. Možemo reći da studenti takođe koriste ovu mrežu u edukativne svrhe. Fejsbuk predstavlja efikasno sredstvo komunikacije među profesorima i studentima, a profesori mogu koristiti ovu društvenu mrežu da pomognu svojim studentima. Profesori mogu ohrabrivati komunikaciju sa studentima kreiranjem grupa, što utiče na motivaciju studenata za učenje. Ovo je zabeleženo kod studenata koji uče rumunski jezik kao strani, jer su se posredstvom

grupe koja je kreirana na pomenutoj društvenoj mreži studenti upoznavali sa kulturom, istorijom i tradicijom Rumunije.

Sledeće godine urađeno je još jedno istraživanje koje se bavi analizom potreba studenata Filozofskog fakulteta koji su se opredelili da uče rumunski jezik, a samim tim i kreiranje veb-sajta⁴⁹ sa potrebnim informacijama i sadržajima (Janjić et al., 2013). Nakon analiziranih potreba, profesori su pristupili izradi materijala prilagođenog veb-učenju, što je zahtevalo dodatno obrazovanje autora u ovoj oblasti. S obzirom na činjenicu da studenti ispoljavaju mnogo veće interesovanje za savremene metode učenja jezika na mreži nego u klasičnom pristupu, autorkama sajt služi kao pomoćno sredstvo za učenje rumunskog jezika za sve studijske grupe na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Iako je veb-sajt napravljen za studente Filozofskog fakulteta koji su zainteresovani za učenje rumunskog jezika, zabeležen je i priliv ostalih korisnika koji pokazuju interesovanje za rumunski jezik, a spremni su da koriste virtuelna okruženja za učenje. Tako se na sajtu mogu naći informacije koje se odnose na sam projekat, zatim kratke informacije o Odseku za rumunistiku i kreatorima sajta. Teorijski deo obuhvata kratak uvod u osnove rumunske istorije i gramatike, da bi nakon toga bio podeljen na oblasti kao što su: fonologija, fonetika, morfologija, sintaksa, leksikologija rumunskog jezika. Ono što je dato na kraju su testovi znanja u pisanoj i audio-formi. Zatim su date preporuke koje se odnose na literaturu, rečnike i gramatiku, kao i kontakt sa profesorima. Nakon pet godina, sajt dobija novo ruho, budući da su promenjene i tendencije u oblasti korišćenja tehnologija u nastavi (uključene su nove metode koje su sada aktuelne).

Sledeće istraživanje (Spariosu et al., 2013) bavi se testiranjem efikasnosti onlajn rečnika za prevođenje koji naši studenti koriste prilikom učenja rumunskog jezika kao stranog. Računar i internet su postali neophodni za život obrazovanih ljudi, te su se

⁴⁹ Za kreiranje sajta autorke su koristile primere sajtova koji koriste funkcije društvenih mreža, budući da je cilj ovakvih zajednica da nauče jezike kroz socijalnu interakciju: Rosetta Stone: www.rosettastone.eu nekadašnji Live Mocha – www.livemocha.com, kao i Babbel : www.babbel.com, ali i sajtove za učenje rumunskog jezika kao stranog jezika: www.romanianlessons.com, www.learnromanian.ro, www.easiromanian.com. Za korišćenje pomenutih sajtova naši studenti nisu bili zainteresovani budući da su na engleskom jeziku.

načini dobijanja informacija mnogo promenili. Čini se da se čitanost štampanih medija postepeno smanjuje, a nešto slično bi se moglo dogoditi i sa rečnicima.

Samim tim, potreba za ovakvim istraživanjem javila se zbog činjenice da naši studenti poslednjih godina koriste onlajn rečnike, jer im je potreban brz prevod. Imajući u vidu da mnoge reči nemaju jedinstven prevod i da ponekad alternativni prevodi imaju veoma drugačije značenje, autorke su pažljivo odabrale korpus od 150 reči koji je podeljen u tri kategorije (osnovna, srednja i napredna) u skladu s tim kom leksičkom fondu pripadaju. Uslovi iz svake kategorije su prevedeni sa rumunskog na srpski jezik, takođe sa srpskog na rumunski. Stopa tačnosti prevoda i prevod za svaku kategoriju se obračunavaju, a rezultati istraživanja su predstavljeni statistički. Rezultati su pokazali da je efikasnost prevoda u 86 i više procenata tačna. Samim tim, ovakav tip rečnika može se preporučiti za korišćenje u situacijama kada nema druge alternative.

Janjić and Ursulesku Miličić (2014) proučavaju načine na koji korišćenje tehnologije mogu uticati na upoznavanje kulturnih dimenzija, kao i na poboljšanje učenja jezika. Sprovedena je anketa na početku prvog semestra o studentskim stavovima prema Rumuniji i Rumunima. Pokazalo se da većina studenata ne zna ili da nije upoznata sa istorijom, kulturom i rumunskim jezikom. Njihovi stavovi bili su neutralni, gotovo da su bili nezainteresovani i negativni. Profesori su shvatili da je uspešno učenje jezika u procesu učenja kod studenata bolje ako su studenti motivisani da razumeju kulturnu percepciju i istoriju Rumunije. Autorke su pokušale da studente rumunskog jezika kao stranog na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu motivišu korišćenjem novih tehnologija u učenju, predstavljanjem najzanimljivijih činjenica vezanih za kulturu, istoriju, sportove i muziku Rumunije, koristeći raznovrsne veb-alate, video-projekte, filmove, prezentacije itd. Studenti su sami odlučivali na koji će način predstaviti svoje kratko istraživanje i koje će programe za elektronsko učenje koristiti tokom javnih prezentacija. Interaktivne prezentacije su držane na samom kraju svakog časa, u trajanju od 10 minuta, a diskusija je trajala isto toliko. Cilj je bio ohrabrivanje studenata da koriste nove tehnologije u cilju boljeg učenja i savladavanja jezika, kao i promene stava prema kulturno-istorijskoj percepciji Rumunije. Monitoring je trajao pet meseci, te je nakon sumiranja rezultata pokazano da su najpopularniji alati Web 2.0, tj. internet-

sajtovi, blogovi, folksonomi, sajtovi za deljenje videa, internet aplikacije i meš ap-ovi, ali i da profesori na ovaj način lakše integrišu tehnologiju u čas jezika. Kako su neki programi koje su studenti koristili zahtevali veće informatičke kompetencije, sličnim situacijama studenti su na ovaj način pokazivali i nove trendove u elektronskom učenju i integrisanje tehnologije u časove jezika. Razlozi za korišćenje Web 2.0 alata su raznoliki. Pomenuti alati sadrže slike i muziku, video i audio-snimke, obeležavanje slike tekstom, mogu se dodati komentari, mnoštvo animacija i tranzicija. Na taj način se stvara atraktivan material za učenje. Na ovaj način studenti su inspirisani da kritički razmišljaju, razvijaju kulturni interfejs, a sve u cilju pronalaženja nastavnog savremenog sredstva za eksperimentisanje i učenje.

Janjić and Popović (2015a; 2015b) istražuju korišćenje elektronskih publikacija i posećivanje digitalnih biblioteka, ispituju stavove o ovoj temi kod studenta koji uče rumunski jezik i književnost. Istraživanje se odnosi na to koje formate elektronskih knjiga (.txt, .doc, .rtf, .pdf, .pdb, HTML, CHM, TEX itd.) i koje virtuelne biblioteke studenti koriste. Istraživanje je pokazalo da su to najčešće digitalne biblioteke u Bukureštu, Temišvaru i Klužu, budući da one imaju veliki broj baza podataka i slobodan pristup svetskim bazama podataka kao što su SpringerLink, Proquest, Ebsco, Cambridge Companions Online, ScienceDirect, Sage i Taylor & Francis itd. i formati .txt, .doc, .pdf, HTML. U eri korišćenja novih tehnologija u učenju, profesori imaju ulogu savetnika i vodiča za korišćenje obrazovnih resursa. Korišćenjem digitalnih resursa navedenih biblioteka, naši studenti i profesori su uspeli da reše jedan od glavnih problema – nedostatak literature. Na ovaj način možemo i govoriti o intelektualnoj svojini i autorskim pravima, budući da studenti često koriste piratska izdanja skeniranih knjiga u pdf formatu, za koje nemaju dozvolu za korišćenje. Često nemaju razvijenu svest o intelektualnoj svojini i zaštiti autorskih prava. Bitno je predstaviti sve raspoložive biblioteke i platforme u Rumuniji koji omogućavaju onlajn čitanje i preuzimanje željene datoteke pre početka svakog semestra.

Janjić and Spariosu (2015) sprovode istraživanje koje se bavi korišćenjem onlajn igara u učenju rumunskog jezika kao stranog. Napori za pronalaženje jezičkih resursa za izradu onlajn igara i obradu alata u učenju rumunskog jezika čine se u Rumuniji, u

gradovima Bukurešt, Jaši i Kluž Napoka, u Republici Moldaviji u gradu Kišinjevu, Nemačkoj, Engleskoj, Italiji i Americi. Analizirana su četiri veb-sajta: www.digitaldialects.com, www.surfacelanguages.com, www.masteranilanguage.com, www.funeasilearn.com. Studenti su za svaki od ovih sajtova davali ocene i iznosili stavove, što se u ovom slučaju ispostavilo kao odličan efekat jer su navodili da njihovo uključivanje u ocenjivanje nastavnog materijala vrlo podsticajno. Ispostavilo da je korišćenje tehnoloških inovacija doprinelo kvalitetu nastave. Posle svake upotrebe studenti su ostavljali komentare na društvenim mrežama o raznim segmentima koji se tiču ocenjivanja ovih onlajn igara za učenje rumunskog jezika. Rezultati analiza su pokazali da se www.funeasilearn.com i www.digitaldialects.com najčešće koriste za učenje, a razlozi su sledeći: jednostavni za rukovanje, interesantan dizajn i lako otvaranje igre, kao i odličan fond reči. Razlozi za nekorišćenje poslednja dva navedena veb-sajta su sledeći: komplikovani za korišćenje, loš dizajn, dosta informacija i neadekvatnih smernica za korišćenje, kao i leksika koja nije primerena njihovom nivou. Većina studenata je odgovorila da je upotreba ovih video-igara doprinela njihovom znanju. Primedbe koje su generalne odnose se na upotrebu engleskog jezika, jer su svi sajtovi i platforme na engleskom jeziku, kao i njihove instrukcije. Često je postavljano pitanje zašto ne postoji literatura na srpskom. Ako bi studenti želeli da koriste ponuđene igre moraju imati osnovno znanje engleskog jezika. Primarni cilj ovog istraživanja je bio stav studenata prema primeni video-igara u učenju rumunskog jezika kao stranog. Interaktivni način učenja motiviše i pomaže da se student ostanu fokusirani na temu. Mladi ljudi obično igraju igre satima, samo da bi došli do kraja i pobedili. Svaki oblik igara omogućava studentima da se fokusiraju dovoljno dobro da uče bolje. Način na koji studenti uče je na osnovu svojih grešaka.

Poslednje istraživanje (Janjić and Spariosu, 2016) odnosi se na primenu platformi⁵⁰ za učenje, tačnije Moodle platforme (3.1 verzija)⁵¹ u učenju rumunskog jezika na Filozofskom fakultetu. Jedna od glavnih prednosti Moodle platforme jeste korišćenje

⁵⁰ Moodle, Sakai i dotLRN su sistemi otvorenog tipa za učenje koji se najčešće koriste.

⁵¹ Moodle zapravo predstavlja softverski paket otvorenog koda koji pomaže profesorima da, uz korišćenje pedagoških principa, stvore efikasnu zajednicu za učenje.

materijala u bilo kom trenutku, bilo gde, na način koji podržava različite stilove učenja. Kako je korišćenje ove platforme na časovima rumunskog jezika samo dopunska aktivnost, ne treba brinuti o efektu socijalizacije koja se navodi kao glavni nedostatak ovakvih platformi. Istraživanje je pokazalo da je tek 35% naših studenata upoznato sa postojanjem platformi za učenje, a da samo 2% studenata zna šta predstavlja Moodle. U dogovoru sa Moodle Rumunija, stvorena je mogućnost da se radi na ovakvoj platformi i dobijena zasebna platforma novisad.moodle.ro za potrebe studenata koji uče rumunski kao strani jezik u Srbiji. Profesori su dobili besplatnu platformu, a studenti integrisani skup alata koji im omogućava da imaju pristup zajedničkim izvorima znanja i razmeni edukativnog materijala. Na ovaj način svi materijali za učenje rumunske fonetike, morfologije, sintakse i leksikologije našli su mesto na ovoj platformi. Budući da ovaj sistem pruža široku paletu mogućnosti, kao što su otvorene časakaonice, kvizovi, testovi, crteži, rečnici, domaći zadaci studentima, on otvara jedan novi svet učenja!

Ovakva istraživanja⁵² mogu nam pomoći da procenimo studentske stavove po pitanju različitih tehnologija u nastavi jezika i da, u skladu sa rezultatima istraživanja, pronademo najadekvatnija rešenja koja će zadovoljiti potrebe nastave i ispuniti očekivanja studenta.

⁵² Na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, beležimo primere dobre prakse i istraživanja iz oblasti primene elektronskog učenja (e-learninga) u nastavi i digitalnim resursima prilikom učenja. Više o tome u: Andevski, et al., 2016; Đorđević i Radić Bojanić, 2014; Pralica, 2015; 2016; Pralica and Barović, 2013; 2014; Popović, 2015; 2016; Radić Bojanić, 2011; 2012; Valić Nedeljković et al., 2016.

4. Zaključak i preporuke za dobru praksu

Istraživanjem su obuhvaćene i analizirane fonetske i morfološke greške na nivoima A1 i A2, kao i faktori koji na njih utiču. Prvi deo istraživanja bavi se fonetskim greškama, gde je ukupno zabeleženo 1247 (v. Tabelu 95).

Pregled zabeleženih fonetskih grešaka	
Samoglasnici	549
Diftonzi	90
Triftonzi	16
Alternacije samoglasnika	174
Suglasnici	248
Glasovne grupe ge, gi, ghe, ghi, ci, ce, chi, che	58
Alternacije suglasnika	112
UKUPNO:	1247

Tabela br. 95: Pregled zabeleženih fonetskih grešaka

Najviše grešaka zabeleženo je kod upotrebe samoglasnika (549): i to kod vokala *ă* –169 grešaka, vokala *i* – 126 grešaka i kod vokala *â-î* – 120 grešaka, vokala *e* – 103 greške i vokala *a* – 31 greška. Greške kod vokala *ă* i *â-î* su unutarjezičkog karaktera, budući da ovi samoglasnici ne postoje u srpskom jeziku, dok kod vokala *i*, *e* možemo govoriti o greškama međujezičkog karaktera koje su nastale zbog transfera fonetske strukture iz srpskog u rumunski jezik. Kod vokala *a* javljaju se greške pod uticajem vokala *ă*, te ove greške spadaju u unutarjezičke. Kod samoglasnika, od ukupnog broja grešaka 58% su unutarjezičkog karaktera, dok 42% grešaka ima međujezički karakter.

Kod diftonga je zabeleženo 90 grešaka unutarjezičkog karaktera, gde razlikujemo greške u: 1. dodavanju poluvokala ili vokala (25 grešaka), 2. ispuštanju vokala ili poluvokala (38 grešaka) i 3. neizvršene fonetske alternacije (24 greške).

Kod triftonga je zabeleženo 16 grešaka koje su unutarjezičkog karaktera, nastale zbog izostavljanja jednog ili sva tri samoglasnika.

Alternacija samoglasnika je uzorok 174 unutarjezičke greške, koje se javljaju zbog neizvršenih glasovnih promena.

Ukupan broj grešaka zabeleženih kod suglasnika je 248, najviše se javljaju kod suglasnika *c* – 119 grešaka, suglasnika *j* – 94 greške, suglasnika *t* – 32 greške i suglasnika *š* i *s* – 10 grešaka. U međujezične greške spadaju one koje su zabeležene kod suglasnika *c*, *j* i *t* ili 96%, dok u unutarjezičke greške spadaju one koje su zabeležene kod suglasnika *š* ili 4%.

Kod glasovnih grupa *ge*, *gi*, *ghe*, *ghi*, *ci*, *ce*, *chi*, *che* zabeleženo je 58 grešaka, koje se javljaju zbog uticaja srpskog jezika, te ih možemo smatrati međujezičkim.

Alternacije suglasnika bile su izvor 112 grešaka unutarjezičkog tipa, nastale zbog neizvršenih glasovnih promena u tvorbi reči.

Od ukupnog broja fonetskih grešaka 1.247, unutarjezičkog tipa su 950 ili 76%, dok su međujezičkog tipa 297 ili 24%.

Drugi deo istraživanja bavi se morfološkim greškama i ukupno je zabeleženo 1.970 primera (v. Tabelu 96).

Pregled zabeleženih morfoloških grešaka	
Imenice	191
Član (određeni i neodređeni)	197
Zamenice	145
Pridevi	36
Brojevi	53

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju
rumunskog jezika kao stranog jezika

Glagoli	1111
Predlozi	237
UKUPNO	1970

Tabela br. 96: Pregled zabeleženih morfoloških grešaka

Kod imenica je zabeležena 191 greška, i to kod imenica muškog roda 16, imenica ženskog roda 71 i kod imenica srednjeg roda 104. Od 191 zabeležene greške 180 su unutarjezičkog karaktera, a 11 međujezičkog karaktera i one su zabeležene kod imenica muškog roda.

Kod određenog i neodređenog člana ukupno je zabeleženo 197 grešaka. Od toga, 113 grešaka pripada određenom članu, s tim da 30 zabeležena greška pripada muškom rodu, 50 primera pripada imenicama srednjeg roda, dok 33 zabeleženih primera pripada imenicama ženskog roda. Kod neodređenog člana zabeleženo je 84 primera. Od ukupnog broja grešaka, 129 pripada unutarjezičkim greškama, dok 68 grešaka ima međujezički karakter.

Ukupan broj grešaka kod zamenica je 145, od toga najveći broj zabeležen je kod kod ličnih zamenica u akuzativu (65), ličnih zamenica u nominativu (38), povratnih zamenica (34) i pokaznih zamenica (8). Sve zabeležene greške su unutarjezičkog karaktera.

Greške kod upotrebe prideva, ukupno 36 međujezičkih, javljaju se zbog uticaja srpskog jezika i pozicije prideva u odnosu na imenicu.

Kod brojeva su zabeležene 53 greške, od toga 22 međujezičkog karaktera zbog uticaja stranih jezika i 31 greška unutarjezičkog karaktera.

Ukupan broj zabeleženih grešaka u upotrebi glagola je **1.111**, dok se najveći broj grešaka javlja kod upotrebe prezenta – 257, zatim konjunktiva – 203, perfekta – 201, participa – 186, futura I – 149, a nešto manji broj grešaka evidentiran je u upotrebi imperativa – 35, infinitiva – 20, kolokvijalnog futura – 60 grešaka. Od ukupnog broja grešaka 1.069 pripada unutarjezičkim greškama, a 42 greške međujezičkim.

Fonetska i morfološka analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog jezika

Ukupan broj grešaka koje smo zabeležili kod predloga je 237, od toga najviše zabeleženih pogrešnih primera u građi pripada predlogu *la*, čak 121 primera ili 54%, a kod predloga *în* ukupno 47 grešaka. Ostale greške raspoređene su na ostale predloge. Od ukupnog broja grešaka, 190 su unutarjezičkog karaktera, a 47 (kod predloga *în*) međujezičkog karaktera.

Od ukupnog broja morfoloških grešaka 1.970, unutarjezičkog karaktera su 1.713 (87%), a međujezičkog karaktera 212 (13%).

Na osnovu ukupnog broja fonetskih i morfoloških grešaka (v. Tabelu 97) vidimo da se i kod jednih i kod drugih najviše javljaju unutarjezičke greške 2.663 ili 84% i 509 ili 16% kod međujezičkih grešaka.

Ukupan broj zabeleženih fonetskih i morfoloških grešaka		
Tip grešaka	Unutarjezičke	Međujezičke
Fonetske	950	297
Morfološke	1713	212
Ukupno	2663	509

Tabela br. 97: Ukupan broj zabeleženih fonetskih i morfoloških grešaka

Analiza ovih grešaka pokazala nam je da najveći broj pogrešnih primera pripada unutarjezičkim greškama. Naši studenti su pribegavali primenama pravila na osnovu generalizacije, nedovoljnog poznavanja pravila, kao i neprimenjivanju pravila u potpunosti. Najveći broj grešaka, kao što je i očekivano, javlja se kod upotrebe glagola budući da se na nivoima A1 i A2 najviše insistira na tome. Greške nam pokazuju koliko su naši studenti napredovali, u kojoj oblasti i na čemu još moraju predano raditi, zatim ukazuju na to šta bi trebalo da se promeni i kojim stvarima se treba dodatno posvetiti. U kojoj meri je učestalost određenih grešaka prisutna vrlo nam je važan parametar i pokazatelj. Na osnovu ovih rezultata potrebno je pripremati materijal za nastavne jedinice. Treba, takođe, obratiti pažnju na jezičke strukture koje izazivaju najveći broj

grešaka. Nastavni plan i program rumunskog jezika kao stranog treba uskladiti sa aspektima jezika koji se najviše pojavljuju u L2 kontekstu. Rezultati ovog istraživanja pokazuju nam i nedostatke nastavnog procesa koje treba otkloniti. U pitanju su strukture koje studenti izbegavaju da koriste i kojima se ne posvećuje dovoljno vremena. U ove strukture ulaze pokazne zamenice i predlozi.

Kako studije koje se bave učenjem rumunskog kao stranog jezika ne postoje u Srbiji, smatramo da će ovo istraživanje umnogome pomoći i olakšati dalji rad u ovoj oblasti. I pokazati način, budući da znamo izvor, kako greške treba ispravljati. Samim tim ova analiza će imati direktnu primenu već od naredne školske godine, jer će profesori na osnovu predočenih rezultata osmisliti odgovarajući nastavni materijal i efikasne nastavne tehnike. Bitan nedostatak u nastavi rumunskog jezika je i nedostatak udžbenika za nivoe A1 i A2 koji će sadržati objašnjenja na srpskom jeziku i biti prilagođen studentima sa ovog govornog područja. Budući da sada imamo uvid u greške koje se javljaju, dobijeni materijal može poslužiti i za kreiranje prvog udžbenika ovakve vrste u Srbiji. Na pojavu nekih grešaka je uticalo nepostojanje gramatike rumunskog jezika na srpskom, koju bi studenti mogli da koriste prilikom učenja srpskog jezika. Ovo je jedan problema koji studenti vrlo često iznose na času, jer nemaju dovoljno literature da bi se posvetili učenju jezika ili da bi jednostavno pronašli objašnjenje za nedoumice u toku rada kod kuće. Još jedan problem koji je uticao na fonetske greške, prvenstveno, jeste korišćenje starih udžbenika koji nisu zadovoljavali njihove potrebe. Budući da rumunski jezik ne spada u grupu popularnih, niti poznatih u Srbiji, a teško se s njim studenti van fakulteta mogu sresti, potrebno je uključiti dodatne aktivnosti koje bi pomogle u stvaranju što realnije slike. Na osnovu istraživanja koje je rađeno 2013–2015. 60% studenata zna samo nekoliko opštih stvari o Rumuniji, dok 40% nema nikakvog saznanja o susednoj zemlji. 92% studenata ima predrasuda o rumunskom jeziku, kulturi i narodu. Smatramo da je na početku ovo umnogome uticalo na stavove o učenju i na samo učenje rumunskog jezika jer studenti nisu bili motivisani. Nakon određenog vremena, obično posle jednog semestra učenja jezika, ponovo su ispitivani stavovi studenata. Tada je čak 95% procenata od ukupnog broja studenata naglasilo da ima pozitivan stav i da su zahvaljujući profesorici promenili mišljenje i upoznali jezik,

kulturu i narod Rumunije iz drugog ugla. Da bismo uticali na promenu negativnih stavova, često smo koristili inovativne metode u nastavi i trudili se da časove oplemenimo istorijom, kulturom i tradicijom koliko je to prostor dozvoljavao. Vannastavne aktivnosti su u velikoj meri pomogle da se ovo ostvari.

Kao zaključno razmatranje moglo bi se reći da rumunski jezik predstavlja jedan novi svet za naše studente, a učenje ovog jezika kao stranog iskazano je manje ili više kao jedan mešoviti sistem, gde dolazi do različitih interferencija kako na fonetskom tako i na morfosintaksičkom nivou. Zbog toga je veoma bitan rad profesora i asistenata, kao i stranih lektora sa studentima, ali i izbor didaktičkog materijala i postavljanje jasnih ciljeva u radu, kao i izrada udžbenika. Naravno, eliminacija svih grešaka prilikom učenja stranog jezika je gotovo nemoguća, ali se upotrebom posebnih vežbi i metoda one mogu smanjiti, što je i krajnji cilj kako studenata koji žele da nauče rumunski jezik, tako i nastavnog kadra koji sa njima radi (Ursulesku Miličić i Janjić, 2014).

5. Bibliografija

- Alonso Alonso, R. (1997). Language Transfer, Interlingual Errors in Spanish Students of English as a Foreign Language. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 10, 7-14.
- Amara, N. (2015). Errors Correction in Foreign Language Teaching. *The Online Journal of New Horizons in Education*, 5 (3), 58–68.
- Andevski M., Arsenijević, J. i M. Vidaković (2013). Tipovi znanja na Web 2.0. U: D. Golubović (ur.), *Tehnologija, informatika i obrazovanje: stanje i problemi, ciljevi i mogućnosti, promjene i perspektiva: međunarodni simpozijum*. Banja Luka: Filozofski fakultet, 229–236.
- Aranghelovici, C. (2007). *Îndreptar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*. București: Editura Saeculum vizual.
- Babić, B. (2016). *Unutarjezičke greške na početnim nivoima učenja srpskog jezika kao stranog*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Badea, O. (2009). Acquisition vs. Learning of a Second Language: English Negation. *Philologica Jassyensia*, 5 (9), 89–94.
- Barbu, A. M. (2013). *Conjugarea verbelor românești*. București: Editura eDidactica
- Biriș, G., Petre, E. and E. Șoșa (2015). *Romanian grammar for you*. Craiova: Editura Sitech.
- Boldureanu, V., Coste, I. și F. Frățilă (1977). *Curs practic intensiv de limba română*. Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara.
- Brâncuș, G., Ionescu A. și S. Manuela (1981-2011). *Limba română, manual pentru studenții străini*. București: Editura Universității din București.
- Brâncuș, G. și S. Manuela (1998). *Gramatica limbii române: Morfologia*. București: Editura Atos.
- Brown, D. H. (2000). *Principles of language learning and teaching* (4th ed.). New York: Longman.
- Bucin, M., Gencărău, Ș. și A. Simon (2008). *Limba, cultura, istoria și civilizația română*. Szeged: SZEK JGYF Kiado.

- Bulai, L. (2015). Non-Finite Verbal Forms In Old Romanian (16th – 18th Centuries). *Journal Of Romanian Literary Studies*, 7, 315–326.
- Carević, I. (2010). Kontrastivni pristup u nastavi engleskoga jezika: sustav obrade pridjeva u nastavi engleskoga jezika prema dobi. *Odgojne znanosti*, 12 (1), 229–240.
- Castillejos López, W. (2009). Error analysis in a learner corpus. What are the learners strategies. Preuzeto 26. januara 2016, sa <http://english6.net/e/error-analysis-in-a-learner-corpus.-what-are-the-learners-w2262.html>
- Chatman, Lj. i B. Sparrow (2012). *Osnovni principi učenja i preporuke za praksu nastavnika*. New York: Columbia University.
- Chifu, F. (2013). *Comunicare în limba română*. București: Editura Niculescu.
- Ciortea, M. (2016). *Metodică limbii și literaturii române în învățământul primar*. Alba Iulia: Universitatea „1 Decembrie 1918”.
- Cojocaru, D. (2003). *Romanian Grammar*. Durham: Slavic and East European Language Research Center (SEELRC), Duke University.
- Corder, S. P. (1967). The significance of learner's errors. *International Review of Applied Linguistics*, 5, 161–170.
- Corder, S. P. (1971). Idiosyncratic Dialects and Error Analysis. In: J. S. Richards (ed.), *Error Analysis – Perspectives on Second Language Acquisition*. London: Longman, 158-171.
- Corder, S. P. (1973). *Introducing applied linguistics*. Middlesex: Penguin Books.
- Corder, S. P. (1981). *Error Analysis and Interlanguage*. Oxford: Oxford University Press.
- Coteanu, I. (1981). *Originile limbii române*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Ćorković, M. i M. Huțanu (2014). Transkripcija diftonga /ea/ sa rumunskog na srpski: teorija i praksa. U: A. Akbarov (ur.), *Linguistic, Culture and Identity in Foreign Language Education*. Sarajevo: International Burch University, 1395–1401.
- de Jesus dos Reis Brito, D. (2006). *Oral Correction in Foreign Language Classrooms*. Práia: Departamento de Língua Estrangeira, Instituto Superior de Educação.

- *** (1998). *DEX – Dicționarul explicative al limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Doca, Gh. (1999). *La langue roumaine*. București: Editura Ars Docendi.
- Dončić, T. (2003). Višejezični pristup u učenju jezika. У: Б. Димитријевић (ур.), *Хуманизација универзитета – тематски зборник радова*. Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 573–584.
- *** (2010). *DOOM – Dicționarul Ortografic, Ortoepic și Morfologic al Limbii Române* (ediția a II-a, revizuită și adăugită). București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- Dorobăț, A. și M. Fotea (1999). *Româna de bază*. Iași: Institutul European.
- Dragomirescu, A. și A. Nicolae (2011). *101 greșeli de lexic și de semantică*. București: Humanitas.
- Dušková, L. (1989). Modern Praguian Linguistics and its Potential Implications for the Writing of Grammars. In: G. Graustein and G. Leitner (eds.), *Reference Grammars and Modern Linguistic Theory*. Tübingen, 76-89.
- Dorđević, J. and B. Radić Bojanić (2014). Autonomy in the use of digital resources in a legal English course. *ESP Today. Journal of English for Specific Purposes at Tertiary Level*, 2 (1), 71–87.
- Ellis, R. (1994). *The study of second language acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Erdogan, V. (2005). Contribution of Error Analysis to Foreign Language Teaching. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 2, 261–270.
- Fries, C. (1945). *Teaching and learning English as a foreign language*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Gafu, C., Badea, M. and C. Iridon (2012). Errors in the acquisition of Romanian as second language. A case study. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 69 (2012), 1626–1634.
- Gardner, R. C. and W. E. Lambert (1972). *Attitudes and motivation in second language learning*. Newbury House: Rowley, MA.

- Ghiță, I. (1971). *Culegere de exerciții lexicale, fonetice, gramaticale și stilistice*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Goga, M. (2008). *Apprenons le roumain*. București: Editura Niculescu.
- Goian, E. M. (2013). *Memorator de limbă română: clasele V-VIII*. Pitești: Editura Nomina.
- Graur, Al. (1987). *Puțină gramatică*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste.
- Groos Verlag, J. (1967). The Significance Of Learner's Errors. *IRAL*, 5 (4), 161–170.
- Gruică, G. (2006). *Moda lingvistică 2007: norma, uzul și abuzul*. Pitești: Editura Paralela 45.
- Guțu Romalo, V. (2008). *Corectitudine și greșală*. București: Editura Humanitas.
- Hasbún Hasbún, L. (2007). Fossilization and Acquisition: a Study of Learner Language. *Filología y Lingüística*, 33 (1), 113–129.
- Holt, E. (2012). Problemi učenja stranih jezika kod studenata visokih škola. *SPORT: nauka i praksa*, 2 (5), 71–78.
- Hornjak, S. (2010). Uticaj uzrasta i pola na usvajanje stranog jezika. *Komunikacija i kultura online*, 1 (1), 222–233.
- Irinel Filip, V. (2013a). *Limba română. Joacă-te. Rezolvă. Învăță - Clasa 1*. București: Niculescu.
- Irinel Filip, V. (2013b). *Limba română. Joacă-te. Rezolvă. Învăță - Clasa 2*. București: Niculescu.
- Irinel Filip, V. (2013c). *Limba română. Joacă-te. Rezolvă. Învăță - Clasa 3*. București: Niculescu.
- Irinel Filip, V. (2013d). *Limba română. Joacă-te. Rezolvă. Învăță - Clasa 4*. București: Niculescu.
- Iseni, A. (2011). Assessment, Testing and Correcting Students' Errors and Mistake. *Language Testing in Asia*, 1 (3), 60–90.
- Ivković, A. i J. Mikić (2009). Utjecaj Zajedničkog europskog referentnog okvira na udžbenike stranih jezika. U: J. Granić (ur.), *Jezična politika i jezična stvarnost*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primenjenu lingvistiku – HDPL, 237-244.

- James, C., Scholfield, P., Garret, P. and Y. Griffiths (1993). Welsh bilinguals' English spelling: An error analysis. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 14 (4), 287-306.
- Janjić, I. (2015a). Learn anytime Romanian as a Foreign Language using Online, Mobile and Interactive Android Apps. In: V. Popovic, I. Janjić, S. Milancovici and E. Gagea (eds.), *Proceedings of the International Conference Communication, culture, creation: new scientific paradigms*. Arad-Novi Sad: "Vasile Goldiș" Western University of Arad, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, 426–435.
- Janjić, I. (2015b). Technology in the Classroom: Teaching Romanian Language, Literature and Culture. *Studii de Știință și Cultură*, 11 (2), 209–215.
- Janjić, I. (2011). Motivation for Aromanian Learning in Serbia. In: G. Rață (ed.), *Academic Days of Timisoara: Language Education Today*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, UK, 356–371.
- Janjić, I. and L. Spariosu (2015). Free Online Education: Online Games for Learning Romanian language. In: I. Roceanu (ed.), *Rethinking education by leveraging the eLearning pillar of the Digital Agenda for Europe, The 11th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 180–186.
- Janjić, I. and L. Spariosu (2016). Moodle platform – assistance resource in learning Romanian as a foreign language in Serbia. In: I. Roceanu (ed.), *eLearning Vision 2020, The 12th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 3. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 96–101.
- Janjić, I. and R. Ursulesku Miličić (2014). Cultural dimensions in learning Romanian as a foreign language: technology in the classroom. In: I. Roceanu (ed.), *Let's build the future through learning innovation, The 10th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 271–276.

- Janjić, I., Ursulesku Miličić, R. and L. Spariosu (2012). Facebook as a Medium for Exchanging Information among Students. In: I. Roceanu (ed.), *Leveraging Technology for Learning, The 8th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 196–202.
- Janjić, I., Ursulescu Miličić, R. and L. Spariosu (2013). Elearning Romanian language in Serbia website example. In: I. Roceanu (ed.), *Quality and efficiency in e-learning, The 9th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 645–650.
- Janjić, I., Ursulesku Miličić, R. and L. Spariosu (2014). Issues of Learning the Romanian Language as a Foreign Language among Serbian Students. *Studii de Știință și Cultură*, 10 (4), 11–16.
- Janjić, I. and V. Popović (2015a). Effective implementation of eLearning – Romanian Language and Literature Classes for University Students in Serbia. In: M. Vlad (ed.), *Virtual learning – virtual reality, The 10th International Conference on Virtual Learning - ICVL 2015*. Bucharest: Bucharest University Publishing House, 447–452.
- Janjić, I. and V. Popović (2015b). Internet Public Library of Romanian language and literature-New world for students. In: I. Roceanu (ed.), *Rethinking education by leveraging the eLearning pillar of the Digital Agenda for Europe, The 11th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 467–473.
- Jivcovici, M. (1999). *Dicționar sârb-român și român -sârb*. București: Editura Teora.
- Jovanović, R. (1994). *Srpsko-rumunski priručnik za konverzaciju*. Pančevo: Libertatea.
- Kayi, H. (2010). Recasts in a Turkish Foreign Language Classroom: A Way to Intrinsic Motivation? *TPFLE*, 14 (1), 28–40.

- Kennedy, T. J. (2006). Language Learning and Its Impact on the Brain: Connecting Language Learning with the Mind Through Content-Based Instruction. *Foreign Language Annals*, 39 (3), 471-486.
- Keshavarz, M.H. (1999). *Contrastive Analysis and Error Analysis*. Tehran: Rahnama Press.
- Khansir Ali, A. (2012). Error Analysis and Second Language Acquisition. *Theory and Practice in Language Studies*, 2 (5), 1027–1032.
- Kohn, D. (2012). *Manual de limba română ca limbă străină*. Iași: Editura Polirom.
- Krashen, S. (1981). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford: Pergamon.
- Lado, R (1957). *Linguistics across cultures*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Lalić Bučetić, Z. N. (2015). *Postupci nastavnika u razvijanju motivacije učenika za učenje*. Doktorska disertacija. Beograd: Filozofski fakultet.
- Lăzărescu, R, (2007). *Dicționar de capcane ale limbii române*. București: Editura Corint.
- Lennon, P. (1991). Error: some problems of definition and identification. *Applied Linguistic*, 12 (2), 180-195.
- Luca, A. (2012). Factori dinimizatori ai motivației pentru învățarea limbilor străine. Preuzeto 17. marta 2016, sa <http://ccdmures.ro/cmsmadesimple/pdf/all.pdf>
- Lučijan, P. (2003). *Sa rumunskim u svet*. Beograd: Udruženje Nauka i društvo Srbije.
- Madincea Pașcu, S. (2009). Infinitivul scurt în limba română (privire diacronică). *Philologica Banatica*, 3 (1), 7–19.
- Mahadi Tengku Sepora, T. and S. Moghaddas Jafari (2012). Motivation, Its Types, and Its Impacts in Language Learning. *International Journal of Business and Social Science*, 3 (24), 230–235.
- Maksimović, Ž. J. i S. J. Osmanović (2014). Stavovi studenata društvenih i m humanističkih nauka o proučavanju stranih jezika. *Philologia Mediana*, 6, 443–459.

- Maicusi, T., Maicusi, P. and M. Carrillo-López (1999-2000). The error in the Second Language Acquisition. *Encuentro. Revista de investigación e innovación en la clase de idiomas*, 11, 168–173.
- Martínez Gómez, S. (2006). Should we correct our student's errors in L2 learning? *Encuentro*, 16, 1-7.
- Martinelli, S. (ed.). (2000). *Methodology in Language Learning*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Matea, A. (2008). *Limba română actuală*. Deva: Editura Emia.
- Mert, O., Gunogdu, K. and F. Albayrak (2013). Analysis of the Mistakes Done by the Foreign Students in the Written Language While Learning Turkey Turkish. *International Journal of Humanities and Social*, 3 (2), 130–141.
- Mili Popescu, L. and D. Vilceanu (2015). Why do Romanian learners of English make mistakes when they try to communicate something about the future? *Preuzeto* 21. januara 2016, sa <http://simpozion-lm.ecat.ro/?p=117>
- Morar, A. (2015). Influența slavă asupra limbii române. *Preuzeto* 21. januara 2016, sa https://www.academia.edu/6644187/INFLUEN%C5%A2A_SALV%C4%82_ASUPRA_LIMBII_ROM%C3%82NE
- Muțiu, I. și L. Petru Bercea (1985). *Exerciții de gramatică*. Timișoara: Editura Facla.
- Nedelcu, I. (2013). *101 greșeli gramaticale*. București: Editura Humanitas.
- Nițulescu, C. (1996). *Lexicon al greșelilor de limbă română*. București: Editura Junior.
- Nunan, D. (1989). *Designing tasks for the communicative classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nzama, M. V. (2010). *Error Analysis: A Study of Errors Committed by Isizulu Speaking Learners of English in Selected Schools*. Esikhawini: The University of Zululand.
- O'Malley, J. M. and A. Uhl Chamot (1990). *Learning strategies in second language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pană Dindelegan, G. (2010). *Gramatica de bază a limbii române*. București: Editura Univers Enciclopedic Gold.

- Pavličević Franić, D. (2006). Jezičnost i međujezičnost između sustava, podsustava i komunikacije. *Lahor*, 1, 1–14.
- Petković, A. (2014). Motivacija kao jedan od faktora kvaliteta učenja stranih jezika na nematičnim departmanima. U: Б. Димитријевић (ур.), *Наука и савремени универзитет, Том 4, Језик, књижевност и култура*. Ниш: Филозофски факултет, 206–219.
- Petricică, A. (2012). *Gramatica limbii române pentru examene*. București: Editura Road Language Centre.
- Petrović, E. (1995). Je li grijeh prevoditi u nastavi stranih jezika? U: J. Đigunović Mihaljević i N. Pintarić (ur.), *Prevođenje – savremena strujanja i tendencije*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 93–97.
- Petrović, V. (2013). Karakteristike donjovlaškog govora. Preuzeto 26. juna 2016, sa https://bib.irb.hr/datoteka/696968.Karakteristike_donjovlakog_govora.pdf
- Pilipović, V., Marić, I. i A. Erić Bukarica (2013). Lingvistički transfer na primeru lažnih parova u nastavi engleskog jezika na univerzitetskom nivou. U: M. Živković (ur.), *Multikulturalnost i savremeno društvo*. Novi Sad: Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, 260-268.
- Platon, E. (2012). *Româna ca limbă străină*. Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.
- Pop, L. (2008). *Româna cu sau fără profesor*. Cluj-Napoca: Editura Echinox.
- Popović, D. (2015) Digitalization of books and its impact on educational praxis at University level. In: I. Roceanu (ed.), *Rethinking education by leveraging the eLearning pillar of the Digital Agenda for Europe*, Vol. 2. Bucharest: “Carol I” National Defence University, 484–488.
- Popović, D. (2016). New Culture of Learning and New Learning of Cultures: Rethinking Methodology and Potential of e-Learning, In: I. Roceanu (ed.), *eLearning Vision 2020!* Vol. 2. Bucharest: “Carol I” National Defence University, 426–431.
- Popović, V. and I. Janjić (2012). Features of E-Learning at Universities in Serbia. In: I. Roceanu (ed.), *Leveraging Technology for Learning, The 8th International*

- Scientific Conference "eLearning and Software for Education"*, Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 511–517.
- Popa, I. și M. Popa (2015). *Limba română*. București: Editura Niculescu
- Popescu, Șt. (1995). *Gramatica practică a limbii române*. București: Editura Orizonturi.
- Pralica, D. (2016). (Multi)media Literacy – Perspectives in Serbia. In: I. Roceanu (ed.), *eLearning and Software for Education*. Vol 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 432–437.
- Pralica, D. (2015). Digital Media Technologies and the Perspectives of Virtual Education – Opinions of Students and Professors at the Department of Media Studies, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad. In: I. Roceanu (ed.), *eLearning and Software for Education*. Vol. 3. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 137–141.
- Pralica, D. and V. Barović (2014). Student Web Services and New Digital Technologies in the Education Process at the Institutions of Higher Education in Novi Sad. In: I. Roceanu (ed.), *eLearning and Software for Education*. Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 398–404.
- Pralica, D. and V. Barović (2013). Moodle as a Platform for Distance Learning at the Department of Media Studies in Novi Sad. In: I. Roceanu (ed.), *eLearning and Software for Education*. Vol. 2. Bucharest: "Carol I" National Defence University Publishing House, 374–379.
- Presada, D. and M. Badea (2013). The Effectiveness of Error Analysis in Translation Classes. A Pilot Study. *Porta Linguarum* 22, 49-59.
- Prošev Oliver, B. (1997). Deslavenizacija slavenizatora. Neka razmišljanja o „Balkanološkim lingvističkim studijama“ Petra Ilievskog. *Suvremena lingvistika*, 43-44, (1-2), 71-377.
- Radić Bojanić, B. (2011). Virtuelna kolaboracija među studentima. U: D. Valić Nedeljković (ur.), *Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene: medijska istraživanja*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 143–157.

- Radić Bojanić, B. (2012). Virtual communities on Facebook: collaboration and communication. U: B. Mišić Ilić i V. Lopičić (ur.), *Jezik, književnost, komunikacija: jezička istraživanja*. Niš: Filozofski fakultet, 225.
- Richards, J. C. (1971). Error analysis and second language strategies. *Language Sciences*, February 24 1971, 12–22.
- Richards, J. C. (1974). *Error Analysis: Perspectives on second language acquisition*. London: Longman.
- Rimrott, A. and T. Heift (2005). Language Learners and Generic Spell Checkers in CALL. *CALICO Journal*, 23 (1), 17–48.
- Rusu, M. M. și D. Dumitrescu (2008). *Limba română: ghid*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Sandu, G. (1975). *Curs de limba română*. București: Tipografia Universității din București.
- Sârbu A., Stela, A. și E. Vințan (2008). *Gramatica pentru voi*. București: Editura Gabriel.
- Scrivener, J. (1994). *Learning Teaching*. Oxford: Macmillan Education.
- Seidel, E. (1958). *Elemente sintactice slave în limba română*. București: Editura Academiei Române.
- Selinker, L. (1972). Interlanguage. *IRAL*, 10 (3), 209–223.
- Selinker, L. (1992). *Rediscovering interlanguage*. London-New York: Longman.
- Skehan, P. (1989). *Individual Differences in Second Language Learning*. London: Edward Arnold.
- Sorescu Marinković, A. (2011). Serbian language acquisition in communist Romania, *Balkanica*, 40 (1), 7–31.
- Spariosu, L. (2006a). Neologizmi u rumunskom jeziku: pisanje i izgovaranje neologizama iz engleskog i francuskog jezika. U: I. Živančević Sekeruš, *Susret kultura (zbornik radova)*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 621–628.
- Spariosu, L. (2006b). *Românii în Banatul Central – nume de persoană*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.

- Spariosu, L. (2007). Câteva exemple de interferențe sârbo-române la nivelul frazeologiei. U: M. Radan (ur.), *Probleme de filologie slavă – zbornik radova sa međunarodnig skupa „Međukulturni dijalozi. Pola veka temišvarske lingvistike”*. Temišvar: Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie.
- Spariosu, L. (2008). Analiza diskursa radio-programa Javnog servisa Vojvodine na rumunskom jeziku. U: D. Valić-Nedeljković (ur.), *Mediji o svakodnevicu. Monitoring Javnog servisa Vojvodine i regionalnih televizija*. Novi Sad: Novosadska novinarska škola, 259-275.
- Spariosu, L. (2009a). Examples of loan translations from Serbian into the Romanian language in Voivodina, *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL)*, 2 (1-2), 41–49.
- Spariosu, L. (2009b). Limba română în Voivodina: aspect general. *Buletin științific. Fascicula filologie*, 18, 167–173.
- Spariosu, L. (2010a). Influența limbii sârbe asupra limbii române din Voivodina: observații generale. In: G. Nimigean și L. Braniște (ed.), *Cultură și comunicare în spațiul unitar european*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 303–306.
- Spariosu, L. (2010b). Un aspect al calcului lingvistic în limba română în Voivodina. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 35 (2), 413–420.
- Spariosu, L. (2011a). Antroponime slave în satele românești din Banatul Sârbesc Central. *Romanoslavica*, 47 (3), 169–179.
- Spariosu, L. (2011b). Examples of idiomatic Expressions with the Lexeme *Inimă* in the Romanian and Serbian Language. *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL)*, 4 (1-2), 284–290.
- Spariosu, L. (2011c). Monitoring of the programme in Romanian language of Radio Television of Voivodina. In: O. Felecan (ed.), *Cultural spaces and archaic background. The International Conference of Intercultural Studies and Comparativism „Cultural spaces and archaic foundations” Baia Mare 2010*. Baia Mare: Editura Universității de Nord, Editura Ethnologica, 617–628.

- Spariosu, L. (2012a). Jezičke greške u programu na rumunskom jeziku Javnog medijskog servisa Vojvodine. U: J. Vučo i J. Filipović (ur.), *Filološka istraživanja danas I. Jezik u društvu*. Beograd: Filološki fakultet, 149–164.
- Spariosu, L. (2012b). The lexeme cap in Romanian and Serbian phraseological expressions. *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL)*, 5 (1-2), 207–214.
- Spariosu, L. (2013). Primeri najčešćih gramatičkih grešaka u radio i TV programu na rumunskom jeziku Javnog medijskog servisa Vojvodine. U: L. Spariosu (ur.), *Društveno-humanistički ogleđi / Eseuri socio-umaniste. Zbornik u čast Lie Magdu*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, 198–205.
- Spariosu, L. (2014). Cunoașterea și întrebuințarea termenilor de rudenie la elevii de clasa a VIII-a în școlile generale din Voivodina. U: S. Savić i D. Radović (ur.), *Iz riznice multijezičke Vojvodine 9. Jezik, kultura, društvo: sistem rodbinskih odnosa u jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini*. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine, Filozofski fakultet, 46–92.
- Spariosu, L. (2015). Expresii cu verbul *a vorbi* în limba română standard, limbajul colocvial și argou. Međunarodna naučna konferencija *Jezici i kulture u vremenu i prostoru 5* (Novi Sad, 31. oktobar 2015. godine): knjiga sažetaka. Novi Sad: Filozofski fakultet, 43.
- Spariosu, L. (2016). Expresii cu lexemul *mână* în limba română li limba sârbă. У: С. Гудурић и М. Стефановић (ур.), *Језици и културе у времену и простору 5*. Нови Сад: Филозофски факултет, 67–74.
- Spariosu, L. i I. Janjić (2012). Кратак приказ ословљавања, поздрављања и обраћања у савременом румунском језику / Mic tratat despre formulele de salut și adresare în limba română contemporană. U: S. Savić i D. Radović (ur.), *Iz riznice multijezičke Vojvodine. Oslovljavanje i pozdravljanje u savremenim jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini 8*. Novi Sad: Pedagoški zavod Vojvodine, 153–167.
- Spariosu, L. i R. Ursulesku Miličić (2013). Ogleđ iz poznavanja rumunskog jezika kao maternjeg jezika za učenike i nastavnike osnovnog obrazovanja.

- Međunarodna naučna konferencija *Jezići i kulture u vremenu i prostoru* (Novi Sad, 16. novembar 2013. godine): knjiga sažetaka. Novi Sad: Filozofski fakultet, 61–62.
- Spariosu, L., Ursulesku Miličić, R. and I. Janjić (2013). Online translation dictionaries: example of the Romanian-Serbian and Serbian-Romanian online translation dictionary. In: I. Roceanu (ed.), *Quality and efficiency in e-learning, The 9th International Scientific Conference “eLearning and Software for Education”*, Vol. 1. Bucharest: “Carol I” National Defence University Publishing House, 214–219.
- Stipančević, A. (2016). *Efekti primene autentičnih tekstova u nastavi nemačkog jezika*. Doktorska disertacija. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Stoichițoiu Ichim, A. (2001-2005). *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică, influențe, creativitate*. București: Editura ALL.
- Stoichițoiu Ichim, A. (2006). *Aspecte ale influenței engleze în română actuală*. București: Editura Universității din București.
- Suzić, R. (2015). *Jezička anksioznost i uspešnost učenja engleskog jezika u višim razredima osnovnih škola*. Doktorska disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Șuteu, F. și E. Șoșa (1993). *Dicționar ortografic al limbii române*. București: Editura Vestala.
- Tedick, D. and B. de Gortari (1998). Research on error correction and implications for classroom teaching. *The ACIE Newsletter*, 1 (3), 1-6.
- Tomici, M. (2005). *Dicționar român-sârb*. București: Editura Academiei Române.
- Touchie Y, H. (1986). Second language learning errors. Their types, causes, and treatment. *JALT Journal*, 8 (1), 75–80.
- Ursulesku Miličić, R. și L. Spariosu (2011). Exemple de abateri și greșeli în utilizarea prepozițiilor în limba română vorbită în Voivodina. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, 36 (1), 111–117.
- Ursulesku Miličić, R., Spariosu, L. i I. Janjić (2012). *Rumunsko-srpske interferencije na nivou frazeologije*. Međunarodna konferencija *Intercultural Linguistic Competence and Foreign / Second Language Immersive Environment* (Sarajevo,

- 4–6. maj 2012): Book of Abstracts. Sarajevo: International Burch University, 245–246.
- Ursulesku Miličić, R. i I. Janjić (2014). Analiza grešaka u učenju rumunskog jezika kao stranog na nivou A1.1 i A1.2. U: B. Radić Bojanić (ur.), *Strani jezici na Filozofskom fakultetu: primenjenolingvistička istraživanja*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 7–21.
- Varnosfadrani, D. A. and D. A. Nejad (2010). The Effectiveness of Error Correction on the Learning of Morphological and Syntactic Features. *World Journal of English Language*, 1 (1), 29–40.
- Valić Nedeljković, D., Geler, Z. and K. Bala (2016). New Learning Environment for Theoretical Lectures. In: I. Roceanu (ed.), *eLearning and Software for Education*, vol. 2. Bucharest: “Carol I“ National Defence University Publishing House, 265–272.
- Vasilescu, A. (2006). *Limba română ca limbă străină: dosare pedagogice*. București: Editura Universității din București.